

2021

Latvijas Stabilitātes programma 2021.-2024. gadam

RĪGA, 2021

FMInf_07042021_SP

Finanšu ministrija

SATURS

1. Vispārējās ekonomiskās politikas vadlīnijas un mērķi	3
2. Ekonomiskā situācija	5
2.1. Ārējā ekonomiskā vide.....	5
2.1. Pašreizējā ekonomiskā attīstība	7
2.3. Makroekonomiskās attīstības scenārijs.....	24
3. Vispārējās valdības budžeta bilance un parāds	29
3.1. Fiskālās politikas stratēģija un vidēja termiņa mērķi.....	29
3.1.1 Fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā.....	32
3.1.2. 2022., 2023. un 2024.gada strukturālās bilances mērķi.....	32
3.2. Pašreizējā fiskālā situācija	34
3.3. Atbalsta pasākumi Covid-19 seku mazināšanai.....	39
3.4. Fiskālās attīstības scenārijs	42
3.5. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences	48
4. Jūtīguma analīze un salīdzinājums.....	52
4.1. Makroekonomiskā scenārija riski	52
4.2. Jūtīguma analīze.....	52
4.2.1. Optimistiskais scenārijs	52
4.2.1. Pesimistiskais scenārijs.....	54
4.3. Vispārējās valdības budžeta bilances un parāda prognožu salīdzinājums ar Latvijas Stabilitātes programmu 2020. – 2023. gadam	56
5. Valsts finanšu kvalitāte	58
5.1. Valsts budžeta līdzekļu efektivitāte un izlietojuma kontrole.....	58
5.2. Ieņēmumu struktūras un sistēmas efektivitāte	62
6. Publisko finanšu ilgtspēja	74
6.1. Publisko finanšu ilgtermiņa attīstības scenārijs	74
6.2. Valsts sniegtie galvojumi	78
7. Valsts finanšu institucionālās iezīmes.....	80
7.1. Vidējā termiņa budžeta plānošana	80
7.2. Budžeta procedūras, t.sk. valsts finanšu statistikas pārvalde	81
7.2.1. Budžeta procedūras.....	81
7.2.2. Valsts finanšu statistikas pārvaldība.....	84
Pielikumi	86

1. VISPĀRĒJĀS EKONOMISKĀS POLITIKAS VADLĪNIJAS UN MĒRĶI

Latvijas Stabilitātes programma 2021.-2024. gadam ir izstrādāta vadoties pēc Stabilitātes un izaugsmes pakta ieviešanas nosacījumiem un vadlīnijām, un tiek sagatavota saskaņā ar Eiropas Savienības Padomes 1997. gada 7. jūlija Regulas (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu prasībām.

Līdzīgi kā iepriekšējā Stabilitātes programma, arī šī tiek sagatavota apstākļos, kad Covid-19 pandēmija joprojām ir ikdienas realitāte gan Latvijā, gan arī visā Eiropas Savienībā un pārējās pasaules valstīs. Salīdzinot ar situāciju pērn uz iepriekšējās Stabilitātes programmas sagatavošanas brīdi, Latvijā nenoteiktība attiecībā uz turpmākajām ekonomiskās attīstības perspektīvām ir nedaudz mazinājusies, Covid-19 kumulatīvās saslimstības rādītājs valstī turpina samazināties un tiek īstenota iedzīvotāju vakcinācija pret Covid-19. Tomēr vienlaikus pastāv apstākļi, kas liek saglabāt pieņemtos ekonomisko aktivitāti ierobežojošos pasākumus un iedzīvotāju sociālo distancēšanos – saslimstības pieauguma tendences Eiropas Savienībā kopumā, Covid-19 paveidu izplatības pieaugums sabiedrībā, kā arī risks, ka pašreizējais vakcinācijas temps nepietiekošā vakcīnu daudzuma rezultātā var atpalikt no valsts vakcinācijas plānā paredzētā scenārija.

Ņemot vērā šos riskus, Stabilitātes programmas makroekonomiskās un fiskālās prognozes joprojām ietver augstu nenoteiktību un balstās pieņēmumā, ka tiks sekmīgi īstenots valdības apstiprinātais vakcinācijas plāns, kas paredz, ka līdz 2021. gada vasaras beigām būs vakcināti 70% Latvijas iedzīvotāju, līdz ar to atkārtots Covid-19 saslimstības vilnis šī gada rudenī nav sagaidāms, tādējādi ekonomikas atgūšanās sagaidāma ar šī gada trešo ceturksni. Stingri ierobežojumi mazumtirdzniecības nozarē saglabājas līdz februāra beigām, martā-aprīlī tie pakāpeniski tiek mīkstināti, savukārt, sākot ar maiju, nozare darbojas praktiski bez ierobežojumiem. Līdzīgā tempā notiek arī ierobežojumu samazinājums pārējās pakalpojumu nozarēs. Scenārijs paredz būtiskas Eiropas Savienības investīcijas 2021.-2027. gada plānošanas periodā, ņemot vērā paredzamo Eiropas Savienības struktūrfondu, *Rail Baltica* un Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma plānoto finansējumu.

Covid-19 izplatības ietekmē Latvijas iekšzemes kopprodukts salīdzināmās cenās pērn samazinājās par 3,6%. Tas bija pirmais iekšzemes kopprodukta samazinājums kopš 2010. gada, taču ekonomikas kritums pagājušajā gadā izrādījies būtiski mazāks nekā tika prognozēts Covid-19 krīzes sākumā. To noteica gan sekmīgā Covid-19 pirmā uzliesmojuma pārvarēšana 2020. gada

pavasārī, gan ekonomikas atbalsta pasākumi un labvēlīgā ekonomikas struktūra, jo ražojošās nozares praktiski nepiedzīvoja izlaides apjomu kritumu. Šogad iekšzemes kopprodukta pieaugums tiek prognozēts 3,0% apmērā, savukārt 2022. gadā tiek prognozēts iekšzemes kopprodukta pieaugums 4,5% apmērā, kas ir attiecīgi par 2 procenta punktiem un 1 procenta punktu vairāk nekā iepriekšējā Stabilitātes programmā.

Atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam vispārējās valdības budžeta deficīts 2020. gadā sasniedza 5,4% no iekšzemes kopprodukta, t.sk. Finanšu ministrijas aprēķini norāda, ka Covid-19 atbalsta pasākumu tiešā fiskālā ietekme uz vispārējās valdības budžeta deficītu bija 3,7% no iekšzemes kopprodukta. Vienlaikus aktuālais 2020. gada budžeta deficīta novērtējums ir būtiski labāks nekā iepriekšējās Stabilitātes programmas prognoze, kas bija 9,4% no iekšzemes kopprodukta. Aktualizētās fiskālās prognozes, kas balstās atjaunotajā makroekonomiskās attīstības scenārijā un ietver līdz šā gada 23. martam valdības apstiprinātos atbalsta pasākumus tautsaimniecībai Covid-19 ietekmes mazināšanai, šogad paredz deficītu 9,3% no iekšzemes kopprodukta apmērā, savukārt 2022. gadā tiek prognozēts būtisks deficīta samazinājums līdz 2,7% no iekšzemes kopprodukta.

Sekojošā ekonomikas attīstības tendencēm un vispārējās valdības budžeta deficīta būtiskajam pieaugumam, vispārējās valdības parāds 2020. gadā sasniedza 43,5% no iekšzemes kopprodukta, kas ir par 6 procenta punktiem vairāk nekā 2019. gadā, tomēr vienlaikus par vairāk nekā 8 procenta punktiem zemāks nekā iepriekšējās Stabilitātes programmas prognoze. Ņemot vērā, ka arī šogad valdība paredz sniegt pagaidu mērķētu atbalstu tautsaimniecībai un iedzīvotājiem Covid-19 krīzes seku mazināšanai, 2021. gadā tiek prognozēts parāda līmeņa pieaugums līdz 48,9% no iekšzemes kopprodukta, savukārt 2022. gadā pašreizējās prognozes paredz parāda palielinājumu līdz 50,3% no iekšzemes kopprodukta.

2. EKONOMISKĀ SITUĀCIJA

2.1. Ārējā ekonomiskā vide

Pasaules ekonomika Covid-19 pandēmijas izraisītajā krīzē pagājušajā gadā piedzīvoja 3,5% kritumu, kas tomēr bija mazāks, nekā sākotnēji sagaidīts, un šogad ir gaidāma ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās, kas pēc Starptautiskā Valūtas fonda prognozēm varētu sasniegt 5,5%. Atšķirībā no visām iepriekšējām krīzēm, kuru pamatā bija makroekonomiskās nesabalansētības un kuru pārvarēšana prasīja vairākus gadus, 2020. gada krīze bija vīrusa slimības izraisīts izlaides apjumu samazinājums, kuru pārvarot ekonomikas izaugsmei ir visas iespējas strauji atjaunoties.

Jau visu pagājušā gada otro pusi pasaules ekonomiskās attīstības prognozes tika pakāpeniski uzlabotas un arī šī gada janvārī Starptautiskā Valūtas fonda globālās izaugsmes prognozi 2021. gadam paaugstināja par 0,3 procentpunktiem salīdzinājumā ar pagājušā gada oktobra prognozi. Šis uzlabojums ietver gan būtiski straujāku ekonomikas izaugsmi Amerikas Savienotajās Valstīs, kā arī nedaudz straujāku izaugsmi attīstības valstīs, kamēr eirozonas ekonomiskās izaugsmes prognoze 2021. gadam ir pazemināta.

Amerikas Savienoto Valstu ekonomika pēc 3,4% krituma pagājušajā gadā šogad varētu pieaugt par 5,1%, kas ir par diviem procentpunktiem vairāk nekā Starptautiskais Valūtas fonds prognozēja pagājušā gada oktobrī. Savukārt attīstības valstu ekonomiskās izaugsmes prognoze 2021. gadam ir paaugstināta par 0,3 procentpunktiem līdz 6,3%.

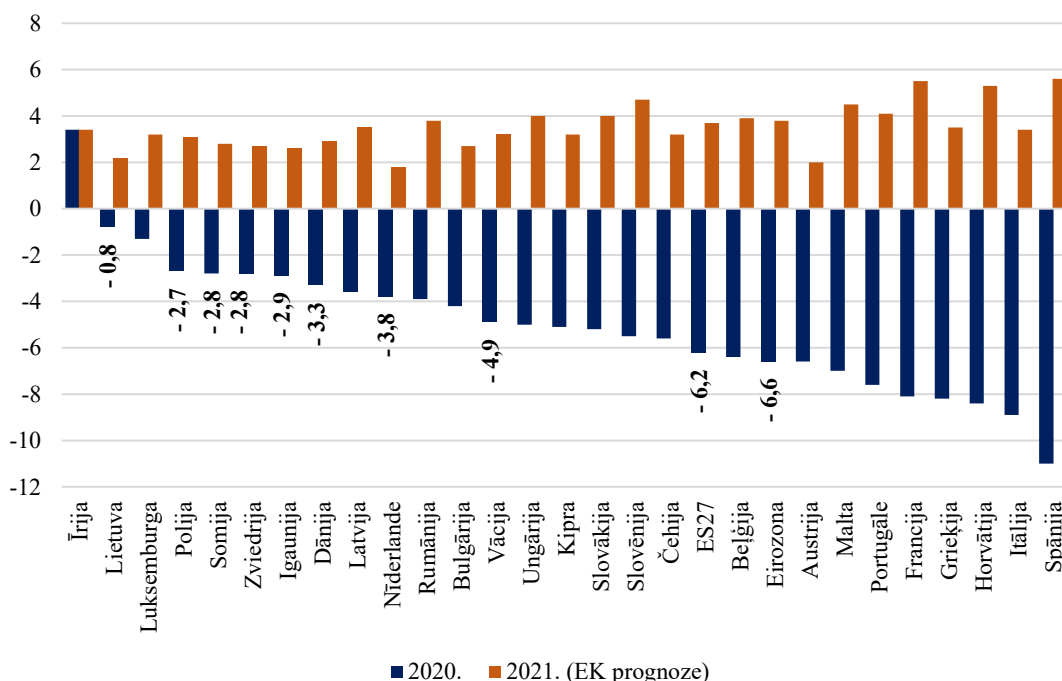
Eiropas Savienībai un eirozonai, kas ir galvenais Latvijas eksporta tirgus, prognozes šim gadam pēdējo mēnešu laikā tiek samazinātas, ko nosaka gan augstāka Covid-19 izplatība, gan zemāki iedzīvotāju vakcinācijas tempi, kas nozīmē lēnāku ierobežojumu atcelšanu un zemākus ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās tempus. Starptautiskais Valūtas fonds savās janvāra prognozēs samazināja eirozonas izaugsmes prognozi 2021. gadam par vienu procentpunktu līdz 4,2%, bet Eiropas Komisijas februāra prognozēs paredz 0,4 procentpunktu samazinājumu līdz 3,8%. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) šā gada martā publiskotajās prognozēs eirozonai paredz 3,9% izaugsmi. Pēdējo nedēļu laikā par prognožu samazināšanu ziņojušas arī atsevišķas Eiropas valstis, tajā skaitā eirozonas lielākās valsts Vācijas valdības ekonomikas konsultējošā padome pazeminājusi 2021. gada izaugsmes prognozi no 3,7% līdz 3,1%.

Latvijas desmit lielākajām ārējās tirdzniecības partnervalstīm vidējā svērtā izaugsmes prognoze 2021. gadam, atbilstoši Eiropas Komisijas jaunākajām ekonomikas prognozēm, ir 2,8%, kas ir par 0,6 procentpunktiem mazāk nekā atbilstoši Eiropas Komisijas pagājušā gada novembra prognozēm. Abām

lielākajām Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstīm Lietuvai un Igaunijai izaugsmes prognoze 2021. gadam ir pazemināta par 0,8 procentpunktiem līdz attiecīgi 2,2% un 2,9%. Šeit gan jāpiemin, ka ekonomiskās izaugsmes kritums Latvijas galvenajās tirdzniecības partnervalstīs pērn bija būtiski mazāks nekā prognozēts un arī būtiski mazāks nekā eirozonā kopumā, kas arī lielā mērā nosaka zemāku izaugsmes tempu šogad.

Pagājušajā gadā desmit lielāko Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstu ekonomika kritās par 3,3%, kamēr eirozonas valstīs kritums bija 6,6%. Līdzīgi arī lielākajās partnervalstīs Lietuvā, Igaunijā, Polijā, Dānijā un Zviedrijā ekonomikas kritums bija starp mazākajiem Eiropā.

Pastāvot ļoti augstai nenoteiktībai par Covid-19 ierobežošanai nepieciešamo laiku, vakcinācijas tempiem un jauniem slimības uzliesmojumiem un mutācijām, gan pasaules, gan Latvijas galveno eksporta partnervalstu ekonomiskās attīstības prognozes visa pēdējā gada laikā ir piedzīvojušas visai krasas korekcijas un ar prognožu izmaiņām jārēķinās arī turpmāk. Latvijas makroekonomisko rādītāju prognozes tika izstrādātas februāra sākumā, ņemot vērā tajā brīdī pieejamo informāciju un prognozes par pasaules ekonomikas attīstību un situāciju Latvijas galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs.

2.1. att. iekšzemes kopprodukta pieaugums Eiropas Savienības valstīs, %

Līdz ar ekonomikas atgūšanos no Covid-19 krīzes 2021. gadā sagaidāms straujāks patēriņa cenu pieaugums un inflācijas līmenis pasaules attīstītajās valstīs kopumā, pēc Starptautiskā Valūtas fonda prognozēm, var paaugstināties no 0,7% pagājušajā gadā līdz 1,3% šogad. Inflācija eirozonā, atbilstoši Eiropas Komisijas

prognozēm, attiecīgi pieaugs no 0,3% līdz 1,4%. Ekonomikas stimulēšanas pasākumi, gan centrālajām bankām pazeminot procentu likmes, gan iegādājoties vērtspapīrus, kā arī valdībām sniedzot finansiālu atbalstu iedzīvotājiem, līdz ar ekonomikas izaugsmi var veicināt arī straujāku cenu pieaugumu. Cenu izmaiņas var ietekmēt arī augstā nestabilitāte finanšu tirgos, kur pēc krasā krituma Covid-19 krīzes sākumā akciju cenas jau gadu strauji pieaug, bet straujāks naftas un citu izejvielu preču cenu pieaugums iezīmējās pagājušā gada rudenī. 2021. gada laikā *Brent* jēlnaftas cena ir palielinājusies vairāk nekā par 25%, pietuvojoties 70 Amerikas Savienoto Valstu dolāriem par barelu un jau pārsniedzot pirms Covid-19 laika līmeni.

2.1. Pašreizējā ekonomiskā attīstība

Covid-19 slimības izplatības ietekmē Latvijas iekšzemes kopprodukts salīdzināmās cenās pērn samazinājās par 3,6%. Tas ir pirmais iekšzemes kopprodukta sarukums kopš 2010. gada, taču ekonomikas kritums pagājušajā gadā izrādījies būtiski mazāks nekā tika prognozēts Covid-19 krīzes sākumā. To noteica gan visai veiksmīgā slimības pirmā uzliesmojuma pārvarēšana 2020. gada pavasarī, gan ekonomikas atbalsta pasākumi un labvēlīgā ekonomikas struktūra, kad ražojošās nozares praktiski nepiedzīvoja izlaides apjomu kritumu. Valdības apstiprinātais atbalsta apjoms Covid-19 seku mazināšanai 2020. gadā bija 1,3 mljrd. *euro* (4,5% no iekšzemes kopprodukta), kas bija ievērojams atbalsts gan uzņēmumiem, gan strādājošajiem.

Covid-19 jeb vīrusa izplatības ierobežošanai ieviestie drošības pasākumi visbūtiskāk skāra pakalpojumu nozares – transporta un uzglabāšanas pakalpojumus, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus, kā arī mākslu, izklaidi un atpūtu. Šīs nozares pērn uzrādījušas straujākos pievienotās vērtības kritumus un noteikušas ekonomikas kopējo sarukumu, kamēr ražojošās nozares 2020. gadā spējušas sasniegt pat nelielu pieaugumu. No izlietojuma puses Covid-19 krīze pērn vistiešāk atspoguļojusies iekšzemes pieprasījuma kritumā, ko ietekmēja gan Covid-19 kontroles pasākumi, kuri ierobežoja ekonomisko aktivitāti ar privāto patēriņu saistītajās nozarēs, gan iedzīvotāju piesardzība un nedrošība par savu finansiālo stāvokli. Līdz ar to privātais patēriņš pērn uzrādījis ļoti strauju kritumu - par 10%. Tikmēr eksports pagājušajā gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, samazinājās par 2,7%, ko noteica straujš pakalpojumu eksporta sarukums, savukārt preču eksporta kāpumu pērn spēja noturēt augošie lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta, kā arī mehānismu un elektroierīču reeksporta apjomi. Preču un pakalpojumu imports 2020. gadā samazinājās vēl straujāk – par 3,3%, tādējādi ārējās tirdzniecības izmaiņu ietekme uz kopējo ekonomikas izaugsmi pērn bijusi pozitīva. Tajā pašā laikā sabiedriskais patēriņš pērn palielinājās par 2,6% un arī

investīcijās saglabājies neliels pieaugums, salīdzinājumā ar 2019. gadu ieguldījumiem bruto pamatkapitāla palielinoties par 0,2%.

Nozaru attīstība

Transporta un uzglabāšanas nozare 2020. gadā bija viena no Covid-19 krīzes vissmagāk skartajām nozarēm, kuras darbību vēl papildus negatīvi ietekmēja Krievijas kravu tranzīta samazināšana caur Latvijas ostām. Nozares pievienotā vērtība salīdzināmās cenās pagājušajā gadā samazinājās par 14,9% un šim kritumam transportā bija lielākā negatīvā ietekme uz kopējo ekonomikas lejupslīdi. Pandēmijas ierobežojumu dēļ pasažieru skaits lidostā “Rīga” veidoja tikai ceturto daļu no 2019. gada līmeņa, samazinoties no 7,8 milj. līdz 2,0 milj. jeb par 74,2%, prāmju pasažieru skaits Latvijas ostās samazinājās par 56,5%, bet pasažieru skaits sauszemes transportā kritās par 36,4%. Kravu apgrozība autopārvadājumos Covid-19 ietekmē samazinājās par 8,4%.

Ļoti strauji pagājušajā gadā samazinājās pārkrauto kravu apjomi ostās un kravu pārvadājumi dzelzceļā, ko noteica Krievijas ogļu un naftas produktu kravu pārorientācija uz savām Baltijas jūras ostām, kā arī ogļu pieprasījuma kritums Eiropā. Kravu apgrozījums Latvijas ostās 2020. gadā samazinājās par 28,1%, tajā skaitā naftas produktu kravām samazinoties par 20,3% un ogļu kravām par 79,6%. Pa dzelzceļu transportēto kravu apjoms pērn kritās par 42,3%.

Šā gada pirmajos mēnešos, turpinoties Covid-19 uzliesmojumam, situācija pasažieru pārvadājumos saglabājusies līdzīga kā pērn, kad pasažieru skaits lidostā bijis vairāk nekā par 90% mazāks nekā pirms gada un sarucis arī sauszemes pasažieru pārvadājumu apjoms. Savukārt tranzīta kravu pārvadājumos situācija ir nedaudz stabilizējusies, kravu apjomam ostās gada pirmajos divos mēnešos samazinoties par 11,7%, bet dzelzceļā uzrādot nelielu pieaugumu. Gada tālākajos mēnešos stabilizācija un pieaugumi gaidāmi arī pasažieru pārvadājumos, pakāpeniski mazinoties Covid-19 ierobežojumiem un atsākoties aktīvākajai iedzīvotāju kustībai. Visā 2021. gadā kopā transporta nozare varētu sasniegt nelielu pieaugumu, nozares pievienotās vērtības apjomiem tomēr vēl būtiski atpaliekot no 2019. gada līmeņa.

Covid-19 krīze smagi skārusi arī **tirdzniecības nozari** – ja pandēmijas sākumā tirdzniecības aktivitāte kļuva vājāka iedzīvotāju piesardzības dēļ, tad kopš pērnā gada novembra nozari vairāk negatīvi ietekmē valdības noteiktie ierobežojumi slimības izplatības ierobežošanai. Tādējādi 2020. gadā kopumā tirdzniecības nozares pievienotā vērtība sarukusi par 2,2%, ko pamatā noteica pārdošanas apjomu sarukums vairumtirdzniecībā, kā arī straujais automobiļu un motociklu tirdzniecības kritums. Tikmēr mazumtirdzniecība, neskatoties uz straujajiem pārdošanas apjomu kritumiem aprīlī un pērnā gada beigās, 2020. gadā kopumā uzrādījusi pieaugumu par 1,5%. Mazumtirdzniecības izaugsmi pērn lielā mērā noteica pieaugums autodegvielas tirdzniecībā (+6,5%), ko veicināja zemās

degvielas cenas, un mazumtirdzniecībā pārtikas veikalos (+3,6%), tā kā šo veikalu darbību ar Covid-19 saistītie ierobežojumi praktiski neskāra. Tikmēr mazumtirdzniecība ar nepārtikas precēm, atskaitot degvielu, pērn salīdzinājumā ar 2019. gadu uzrādījusi sarukumu par 1,9%. To noteica tirdzniecības centru slēgšana brīvdienās un svētku dienās, kas bija spēkā pērnā gada pavasarī un ko atkal ieviesa pērnā gada novembrī, savukārt kopš decembra vidus ierobežojumi nozarē tika vēl pastiprināti, kā rezultātā cilvēki klātienē varēja iegādāties vien pirmās nepieciešamības preces.

Lai gan ierobežojumi tika nedaudz atviegloti 2021.gada februārī, nozare darbojusies stingru ierobežojumu apstākļos visu šā gada pirmo ceturksni. Tādējādi šā gada pirmajos divos mēnešos mazumtirdzniecība uzrādījusi kritumu par 9,0%, īpaši strauji samazinoties mazumtirdzniecībai nepārtikas preču veikalos. Tas veicinājis iedzīvotāju uzkrājumu veidošanos, un šā gada februārī, salīdzinot ar 2020. gada februāri, Latvijas komercbanku piesaistītie mājsaimniecību noguldījumi pieauga par 14,9%, sasniedzot 8,57 mljrd. *euro*, ko noteica iedzīvotāju finansiālo līdzekļu atlikumu bankas kontā uz dienas beigām kāpums. Tie gada laikā palielinājušies par 27,9%, kamēr noteikta termiņa mājsaimniecību noguldījumi un noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu sarukuši attiecīgi par 28,5% un 32,3%. Tas norāda uz iedzīvotāju rīcībā esošo līdzekļu pieaugumu, kas tiks novirzīts patēriņam brīdī, kad, uzlabojoties epidemioloģiskajai situācijai valstī, tiks būtiski mīkstināti ierobežojumi ne tikai tirdzniecības nozarē, bet arī pakalpojumu sniegšanā.

Citas, Covid-19 krīzē tieši skartās, bet īpatsvara ziņā salīdzinoši nelielas nozares ir **māksla, izklaide un atpūta**, kur pievienotā vērtība pagājušajā gadā sarukusi par 26,6%. Vēl straujāku kritumu pērn uzrādījusi ar tūrismu saistītā **izmitināšanas un ēdināšanas nozare**, kur gada laikā pievienotās vērtības sarukusi par 38,1%. Šo nozari būtiski ietekmēja ar Covid-19 slimības izplatību saistītie ierobežojumi, tajā skaitā, robežu slēgšana pavasarī, noteiktie pašizolācijas noteikumi, no ārvalstīm ierodoties Latvijā, kafejnīcu un restorānu darbības pārtraukšana gan pavasarī, gan pērnā gada beigās, kā arī iedzīvotāju piesardzība par savu veselību, izvēloties neceļot. Tādējādi 2020. gadā Latvijas tūristu mītnēs tika apkalpoti 1,46 milj. ārvalstu un vietējo viesu, kas bija par 48,7 % mazāk nekā 2019. gadā un bija zemākais rādītājs pēdējo desmit gadu laikā. Viesi tūristu mītnēs pavadīja 2,89 milj. nakšu, kas bija par 47,6 % mazāk nekā iepriekšējā gadā.

Pērn pievienotās vērtības kritums tika reģistrēts arī citās uz iekšējo tirgu orientētajās pakalpojumu nozarēs - **profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu**, kā arī **administratīvo un apkalpojošo dienestu darbībā**. Šajās nozarēs 2020. gadā fiksēts 3,3% samazinājums.

Tikmēr labākus rezultātus pērn uzrādīja ražojošās nozares, kuras ar Covid-19 kontroli saistītie ierobežojumi tiešā veidā praktiski neskāra. **Rūpniecībā** radītā

pievienotā vērtība 2020. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājusies par 1,0%. Turklāt **apstrādes rūpniecība**, kura veido vairāk nekā 80% no rūpniecības pievienotās vērtības, uzrādījusi samazinājumu par 0,9%. Tādējādi Latvijā reģistrēts otrs mazākais apstrādes rūpniecības izlaides kritums starp visām Eiropas Savienības valstīm. Starp apstrādes rūpniecības apakšnozarēm labus rezultātus 2020. gadā uzrādīja kokrūpniecība, kur strauju izaugsmi kopš pērnā gada vidus noteica augošais ārējais pieprasījums un augstās cenas atsevišķos produkcijas segmentos un tirgos. Tādējādi pagājušajā gadā kokrūpniecības apjomi bija par 4,1% augstāki nekā 2019. gadā. Neskatoties uz Covid-19 krīzes radītajiem sarežģījumiem, pērn izaugsmi uzrādīja arī elektrisko iekārtu ražotāji (+5,7%). Savukārt poligrāfijā un ierakstu reproducēšanā, kā arī ķīmiskajā rūpniecībā straujāks apjomu kāpums tika reģistrēts līdz ar pandēmijas sākumu. Šajās apkašņozarēs pērn fiksēts attiecīgi 6,8% un 3,0% izlaides pieaugums. Tikmēr spēcīgāko kritumu un lielāko negatīvo devumu apstrādes rūpniecības kopējos rezultātos 2020. gadā uzrādīja iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apakšnozare (-29,5%). Pērn izlaides sarukums tika reģistrēts pārējās mašīnbūves apakšnozarēs – automobiļu un piekabju ražošanā (-17,3%), kā arī iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanā (-2,8%), ko noteica pandēmijas radītā nestabilitāte un piesardzība, kā rezultātā pasaulē samazinājās pieprasījums pēc iekārtām un investīciju precēm, tika traucēta loģistika, saruka komplektējošo daļu piegādes auto rūpniecībai, jo Eiropā īslaicīgi tika slēgtas rūpnīcas. Pērn samazinājās arī citu nozīmīgu apstrādes rūpniecības apakšnozaru izlaides apjomi, tajā skaitā gatavo metālizstrādājumu, būvmateriālu un pārtikas produktu ražošanā – attiecīgi par 3,8%, 1,9% un 0,7%. Savukārt šis gads apstrādes rūpniecībai iesācies ar izaugsmi, janvārī salīdzinājumā ar 2020. gada janvāri kopējiem nozares izlaides apjomiem palielinoties par 2,2%. Tāpat kā pērn, to pamatā noteica augstie ražošanas apjomi kokrūpniecībā, kas, pateicoties spēcīgajam ārējam pieprasījumam, janvārī palielinājušies par 6,3%.

Tikmēr **pārējā rūpniecība**, kurā ietilpst ieguves rūpniecība, elektroenerģija un gāzes apgāde, ūdens un siltumapgāde u.c., pērn uzrādījusi pievienotās vērtības kritumu par 1,7%. Šis rezultāts lielā mērā skaidrojams ar zemajiem elektroenerģijas un gāzes apgādes apjomiem, kur izlaides kritums tika reģistrēts praktiski visa 2020. gada laikā. Tas sakrīt ar zemākiem saražotās elektroenerģijas apjomiem, ko noteica sarukums koģenerācijas staciju izlaidē. Savukārt šis gads elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarē sācies ar izlaides pieaugumu, kas skaidrojama ar pērnā gada janvāra zemo bāzi. Turklāt šā gada janvārī tika sasniegti augsti saražotās elektroenerģijas apjomi koģenerācijas stacijās, ko noteica zemā gaisa temperatūra janvārī. Tādējādi kopējie elektroenerģijas un gāzes apgādes apjomi šā gada janvārī bijuši par 7,5% augstāki nekā pirms gada.

Pievienotās vērtības kāpumu par 2,6% pērn uzrādījusi **būvniecība**, jo šo nozari Covid-19 krīze un ar to saistītie ierobežojumi praktiski neietekmēja. Turklāt turpmākajos periodos būvniecības izaugsmi veicinās tieši Covid-19 krīzes pārvarēšanai un ekonomikas stimulēšanai novirzītie līdzekļi, kā arī ES fondu investīcijas un *Rail Baltica* būvniecības uzsākšana. 2020. gadā būvniecības kāpumu noteica specializēto būvdarbu apjomi, kas salīdzinājumā ar 2019. gadu pieauga par 8,0%. Ēku būvniecības apjomi pērn saglabājās iepriekšējā gada līmenī, palielinoties vien par 0,9%. Tīkmēr inženierbūvniecībā tika reģistrēts neliels apjomu kritums – par 1,5%. Savukārt pagājušajā gadā izsniegtajās būvatļaujās paredzamā būvniecības platība saruka par 16,9%, ko noteica kritums rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu plānotajā celtniecības platībā augstās iepriekšējā gada bāzes dēļ, kā arī pieticīgie tirdzniecības ēku būvniecības plāni. Tas liecina par nedzīvojamo ēku būvniecības apjomu iespējamu samazinājumu turpmākajos periodos, tīkmēr nozares attīstību veicinās infrastruktūras projektu realizācija.

Starp Latvijas tautsaimniecības nozarēm pērn izaugsmi uzrādīja arī **lauksaimniecība**, kurā pievienotā vērtība gada laika palielinājusies par 1,8%. Izaugsmi lauksaimniecībā noteica 2020. gada otrajā pusē reģistrētais pieaugums, pateicoties pērnā gada graudaugu ražai, kas bijusi augstākā Latvijas vēsturē. Kā liecina provizoriskie dati, pērn tika ievākti 3,5 milj. tonnu graudaugu, kas bija par 10,6 % vairāk nekā iepriekšējā gadā. Turklāt 2020. gadā tika sasniegta arī augstākā graudaugu ražība, ko veicināja labvēlīgie laikapstākļi ziemāju kultūru pārziemošanai un vēlāk arī ražas novākšanai. Augstā graudaugu raža sekmējusi arī preču eksporta pieaugumu, eksportētajai graudaugu produktu vērtībai laika periodā no septembra līdz pat gada beigām uzrādot ļoti straujus pieauguma tempus.

Investīcijas

Par spīti ekonomikas aktivitātes kritumam 2020. gadā, investīciju apjoms Latvijā nedaudz palielinājās. Bruto pamatkapitāla veidošana pērnajā gadā bija 6280 milj. *euro* apmērā, kas salīdzināmajās cenās bija par 0,2% vairāk nekā 2019. gadā. Tādējādi jāsecina, ka Covid-19 krīzes negatīvā ietekme uz investīciju aktivitāti bija būtiski mazāka nekā uz privāto patēriņu vai ārējo tirdzniecību. 2020. gada otrajā ceturksnī tika fiksēts investīciju kritums par 4,8% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni. Tas bija pandēmijas sākumā un laikā, kad būtiski pasliktinājās uzņēmumu noskaņojums, pastāvot lielai nenoteiktībai. Situācijai stabilizējoties un mēreni palielinoties ekonomikas aktivitātei, trešajā ceturksnī investīcijas samazinājās vien par 0,9%, bet jau ceturtajā ceturksnī atsākās investīciju kāpums un bruto pamatkapitāla veidošanas apjoms bija par 2,6% lielāks nekā 2019. gada ceturtajā ceturksnī. Investīciju aktivitāte tradicionāli ir svārstīgāka nekā iekšzemes kopprodukta vidējās izmaiņas. Bez tam investīcijas

ir tā iekšzemes kopprodukta komponente, kas vairāk pakļauta biznesa ciklam. Tā kā Covid-19 krīze nav saistīta ar biznesa ciklu kā tādu, tad mājsaimniecību un uzņēmēju rīcība attiecībā uz uzkrājumiem un investīcijām var būt atšķirīga kā iepriekšējās finanšu un ekonomikas krīzēs. Ar to arī skaidrojams investīciju pieaugums pērnā gada nogalē.

Investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā joprojām saglabājās kā galvenais investīciju veids. 2020. gadā investīcijas ēkās un būvēs veidoja 51,9% no kopējām investīcijām un, salīdzinot ar 2019. gadu, palielinājās par 1,5% salīdzināmajās cenās. Pateicoties labvēlīgiem laika apstākļiem gada sākumā un realizētajiem būvniecības objektiem gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā, būvniecības produkcijas apjoms salīdzinājumā ar 2019. gadu palielinājās par 2,7%. Covid-19 pandēmija ietekmēja visas tautsaimniecības nozares, tomēr noskaņojuma kritums būvniecības nozarē nebija tik liels kā citās nozarēs, it īpaši pakalpojumu nozarēs. Būvniecības pasūtījumu apjoms 2020. gada aprīlī un maijā noslīdēja līdz 2016. gada vidējam līmenim, kad būvniecības produkcijas apjoms kopumā samazinājās par 16,6%. Tomēr jau pērnā gada jūnijā konfidences līmenis būvniecības nozarē sāka uzlaboties, tuvāk gada nogalei stabilizējoties.

Investīcijas tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās, kas 2020. gadā veidoja 39,5% no kopējām investīcijām, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās par 2,2%. Covid-19 krīze negatīvi ietekmēja jau tā vājo investoru aktivitāti jauno ieguldījumu veikšanā iekārtās un mašīnās. Neskatoties uz to, ka pirms pandēmijas investīciju apjoms šajos aktīvos bija augošs un 2019. gadā sasniedza augstāko līmeni desmitgadē, tas nebija pietiekošs, lai spētu būtiski veicināt un nodrošināt produktivitātes pieaugumu un inovāciju ieviešanu. Investīciju apjoms tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās 2019. - 2020. gadā vidēji bija 2,5 mljrd. *euro*, kas atbilst vien 2005. gada līmenim. Tas norāda uz uzņēmēju piesardzību veikt investīcijas un paplašināt savu uzņēmējdarbību. Savukārt Covid-19 sekas tikai pasliktina šo situāciju. Papildus tam jāatzīmē, ka aktuālākie apstrādes rūpniecības nozarē strādājošo uzņēmēju aptaujas dati par investīcijas ietekmējošiem faktoriem rāda, ka 56% no 2021. gadā plānotajām investīcijām būs vērstas uz veco iekārtu aizvietošanu un ražošanas procesu optimizāciju, bet tikai 30% uz ražošanas paplašināšanu.

Pandēmijas dēļ tādās nozarēs kā izmitināšana, ēdināšana, izklaide un kultūra, kā arī transports, būtiski mazinājies apgrozījums un pasliktinājušies peļņas rādītāji. Visticamāk, šīs nozares atteiksies no jauniem kredītiem un investīciju veikšanas vidējā termiņā. Savukārt darba organizācijas ieradumu maiņa un masveidīga attālināta darba prakses ieviešana varētu mazināt pieprasījumu pēc birojiem, kas arī negatīvi ietekmēs investīciju aktivitāti. Tādējādi šajā ekonomikas krīzē būtiska loma ir valdības īstenotajiem ekonomikas atbalsta un izaugsmes veicināšanas pasākumiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējo

ekonomikas krīzi šobrīd Latvijas finanšu stāvoklis ir labāks un pieejamie finanšu resursi ir ievērojami plašāki. Valsts atbalsts uzņēmumiem, izmaksājot dīkstāves pabalstus, un grantu piešķiršana apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai palīdz mazināt Covid-19 krīzes negatīvo ietekmi uz uzņēmumu darbību. Savukārt vidējā termiņā Latvijai būs pieejamas ES struktūrfondu investīcijas, Atveseļošanas un noturības mehānisma līdzekļi, kā arī investīcijas *Rail Baltica* projekta realizācijai. Tādējādi valdībai būs būtiska loma investīciju aktivitātes veicināšanā.

Ārējā tirdzniecība

Latvijas **preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības apgrozījums** salīdzināmās cenās 2020. gadā samazinājās par 3,0%, uzrādot sliktāko sniegumu kopš 2010. gada. Covid-19 krīze vairāk ietekmēja preču un pakalpojumu importu, tam samazinoties par 3,3% salīdzinājumā ar 2019. gadu. Savukārt eksports salīdzināmās cenās samazinājās par 2,7%, ko ietekmēja straujš pakalpojumu eksporta kritums. Latvijas preču un pakalpojumu eksports pērnajā gadā samazinājies pirmo reizi 11 gadu laikā, tomēr eksporta kritums bija viens no mazākajiem starp Eiropas Savienības valstīm un būtiski zemāks nekā vidēji Eiropas Savienībā (-8,8%), tādējādi apliecinot savu konkurētspēju un noturību pandēmijas periodā. Zemāks eksporta kritums nekā vidēji Eiropas Savienībā ir saistīts ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, 2020. gadā kopumā epidemioloģiskā situācija Latvijā bija labāka nekā lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu, kas ļāva ražojošajiem uzņēmumiem turpināt darbu. Otrkārt, Latvijā ir mazāks ar tūrisma nozari saistīto pakalpojumu īpatsvars pakalpojumu eksportā, it īpaši salīdzinājumā ar Dienvideiropas valstīm. Treškārt, rekordaugstā graudaugu raža Latvijā, kas veicināja graudaugu eksportu. Ņemot vērā, ka Latvijas reālā iekšzemes kopprodukta kritums bija straujāks nekā eksporta samazinājums, eksporta īpatsvars iekšzemes kopproduktā palielinājās līdz 63,9%, sasniedzot vēsturiski augstāko līmeni. Faktiskajās cenās kopējā preču un pakalpojumu eksporta vērtība 2020. gadā samazinājās par 3,5%.

2020. gads Latvijas eksportētājiem bija ļoti izaicinošs, jo ekonomiskās aktivitātes kritums visā pasaulē, robežu slēgšana, izejvielu un starppatēriņa preču piegādes ķēžu traucējumi, nenoteiktība saistībā ar Lielbritānijas izstāšanos no Eiropas Savienības, kas ir viens no lielākajiem Latvijas eksporta tirgiem, negatīvi ietekmēja Latvijas preču eksporta attīstību. Tomēr par spīti pandēmijai un citiem negatīvajiem faktoriem, Latvijas preču eksporta vērtība 2020. gadā bija lielāka nekā 2019. gadā, palielinoties par 1,8% un tādējādi sasniedzot 13,2 mljrd. *euro* faktiskajās cenās. Covid-19 krīzes negatīvā ietekme bija īpaši redzama pandēmijas sākumā, kad pērnā gada aprīlī un maijā, Latvijas preču eksporta kritums gada griezumā sasniedza 15%, kas bija straujākais eksporta samazinājums kopš 2009. gada oktobra. Pērnā gada vasarā ārējais pieprasījums

stabilizējās, bet pozitīvu eksporta izaugsmi izdevās sasniegt tieši gada pēdējos mēnešos. Tā, pagājušā gada septembrī preču eksporta vērtība gada griezumā palielinājās par 13,7%, oktobrī par 8,4%, novembrī par 9,1% un decembrī par 12,5%, ko veicināja rekordaugstā graudaugu raža, koksnes un koka izstrādājumu eksports, kā arī elektroiekārtu reeksporta kāpums. Pašreizējos pandēmijas apstākļos, kad ārējā tirdzniecība visā pasaulē ir būtiski sarukusi, šādu Latvijas preču eksporta sniegumu gan 2020. gadā kopumā, gan pērnā gada nogalē var vērtēt kā pozitīvu.

Lielāko devumu eksporta izaugsmē pērnajā gadā nodrošināja elektroierīces un elektroiekārtas, kā arī mehāniskās ierīces, to eksportam palielinoties par 16,0%. Šeit gan jāatzīmē, ka šo preču eksporta grupu labvēlīgi ietekmēja reeksporta apjoma pieaugums, jo strauji pieauguma tempi bija fiksēti telefonu aparātu, monitoru un projektoru, automātiskās datu apstrādes iekārtu eksportā. Uz to norāda arī importa dati, jo visām iepriekš minētajām precēm bija fiksēts straujš importa pieaugums. Šajā preču grupā fiksēts arī straujākais eksporta kāpums 2020. gadā kopumā, tādējādi nodrošinot 2,6 procentpunktus kopējā preču eksporta izaugsmē.

Būtisku devumu eksporta kāpumā 2020. gadā kopumā nodrošināja lauksaimniecības un pārtikas preces. Šīs preču grupas eksports salīdzinājumā ar 2019. gadu palielinājās par 6,0%. Šeit visbūtiskākā ietekme bija graudaugu produktu un eļļas augu sēkļu (rapša) eksportam, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies attiecīgi par 19,3% un 52,8%. Graudaugu un eļļas augu sēkļu eksporta kāpumu veicināja rekordaugstā šo lauksaimniecības kultūru raža. Graudaugu eksporta vērtību veicināja arī cenu pieaugums pasaules biržās, saistībā ar ierobežoto graudaugu piedāvājumu un augošo pieprasījumu pasaulē kopumā.

2020. gadā palielinājies arī ķīmiskās rūpniecības ražojumu un plastmasas izstrādājumu eksports, attiecīgi par 2,3% un 7,9%.

Vienlaicīgi tādas preču eksporta grupās kā satiksmes līdzekļi, minerālprodukti un koksne 2020. gadā bija fiksēts būtisks eksporta kritums. Satiksmes līdzekļu eksports salīdzinājumā ar 2019. gadu samazinājās par 17,0%. Eksporta kritums šajā preču grupā bija tiešā veidā saistīts ar pandēmijas sekām un pieprasījuma samazinājumu. Tādējādi eksporta kritums bija fiksēts praktiski visiem satiksmes līdzekļu veidiem. Tomēr lielākais samazinājums bija fiksēts automobiļu un to detaļu eksportā – kopumā par 18,6%. Automobiļu un to detaļu eksports samazinājies uz Igauniju, Lietuvu, Zviedriju un Krieviju. Minerālproduktu eksports samazinājās par 17,0%, ko noteica elektroenerģijas un naftas produktu eksporta kritums. Elektroenerģijas eksportu negatīvi ietekmēja gan elektroenerģijas cenu samazinājums, gan elektroenerģijas patēriņa kritums Baltijas valstīs. Savukārt naftas pārstrādes produktu eksporta kritumu ietekmēja naftas cenu kritums pasaules biržās, kā arī zemāks naftas produktu apgrozījums Latvijas ostās.

Lai arī 2020. gada nogalē koksnes un koka izstrādājumu eksports strauji pieauga, it īpaši uz Apvienoto Karalisti, tomēr pērnajā gadā kopumā šīs preču grupas eksporta vērtība ir samazinājusies par 2,8%. Kritumu noteica neapstrādāto kokmateriālu, garumā sazāģēto, kā arī kokskaidu plātņu eksporta kritums uz Zviedriju, Poliju, Ķīnu, Vāciju 2020. gadā pirmajā pusē. Straujais koksnes un koka izstrādājumu eksporta kāpums uz Apvienoto Karalisti gada nogalē nespēja kompensēt šīs preču grupas eksporta samazinājumu uz citiem tirgiem. Koka un koka izstrādājumu eksports uz Apvienoto Karalisti 2020. gadā kopumā palielinājās par 7,6%. Pozitīvi vērtējams, ka 2020. gada decembrī starp Apvienoto Karalisti un ES tika panākta vienošanās par tirdzniecības nosacījumiem un muitas tarifu nepielietošanu, sākot ar 2021. gadu.

Ja Covid-19 pandēmijas negatīvā ietekme uz preču eksportu bija samērā īslaicīga, tad ietekme uz pakalpojumu eksportu vērojama joprojām. Kopumā pakalpojumu eksporta vērtība 2020. gadā samazinājās par 21,2%. Spēcīgākā ietekme vērojama transporta pakalpojumu eksportā, kur eksporta vērtība saruka par 34,2% salīdzinājumā ar 2019. gadu, tādējādi izskaidrojot gandrīz divas trešdaļas no kopējā pakalpojumu eksporta krituma. Transporta pakalpojumu eksports sāka samazināties vēl 2019. gada nogalē, ko negatīvi ietekmēja spēcīgs kritums jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumos saistībā ar ogļu un naftas produktu kravu samazināšanos no Krievijas. 2020. gadā jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumu eksports turpināja samazināties un kopumā bija par 30,0% un 46,1% mazāks nekā 2019. gadā. Savukārt no pērnā gada marta negatīvo ietekmi uz transporta pakalpojumu eksporta attīstību pastiprināja būtisks gaisa transporta pakalpojumu eksporta kritums saistībā ar pandēmiju un izsludināto ārkārtējo stāvokli gan Latvijā, gan citās pasaules valstīs.

Tūrisma nozare visā pasaulē ir visvairāk cietusī nozare pandēmijas dēļ. Būtiski samazinoties iebraucošo tūristu skaitam, pieprasījums pēc gaisa transporta pakalpojumiem saruka. Latvijas gaisa transporta pakalpojumu eksporta vērtība 2020. gadā bija vien 127 milj. *euro* pretstatā 537 milj. *euro* 2019. gadā, kas ir 76,4% kritums. Tādējādi gaisa transporta pakalpojumu eksports ir samazinājies līdz 2005. gada līmenim.

Autotransporta pakalpojumu eksports pandēmijas dēļ cieta vismazāk, 2020. gadā samazinoties par 7,3%. Mazāks autotransporta eksporta kritums salīdzinājumā ar pārējiem transporta pakalpojumu veidiem saistīts ar to, ka kravu pārvadājumiem nebija ieviesti tik strikti ierobežojumi kā pasažieru pārvadājumiem.

Robežu slēgšana, karantīnas ieviešana un cilvēku pulcēšanās ierobežojumi būtiski ietekmēja iebraukušo ārvalstu tūristu skaitu Latvijā. Pērnajā gadā ārvalstu tūristu skaits Latvijā ir samazinājies par 63%. Tādējādi būtiski saruka arī ārvalstu tūristu izdevumi, kopumā par 55,5% salīdzinājumā ar 2019. gadu.

Tāpat kā eksports, arī **preču un pakalpojumu imports** 2020. gadā saruka. Mazinoties ekonomikas aktivitātei Latvijā, mazinājās arī pieprasījums pēc importa precēm, galvenokārt starppatēriņa precēm, kas tiek izmantotas ražošanas procesā. Savukārt ārējā pieprasījuma kritums negatīvi ietekmēja satiksmes līdzekļu reeksporta apjomus, tādējādi mazinot kapitālpreču importu. Kopējais preču un pakalpojumu imports salīdzināmās cenās 2020. gadā bija par 3,3% mazāks nekā iepriekšējā gadā. Ņemot vērā, ka importa kritums bija straujāks par eksportu, tādējādi neto eksporta devums reālā iekšzemes kopprodukta pieaugumā 2020. gadā bija pozitīvs, proti, 0,5 procentpunkti.

Preču importa vērtība 2020. gadā faktiskajās cenās samazinājās par 5,1%. Zīmīgi, ka lielākie importa kritumi ir fiksēti tām pašām preču grupām kā eksportā, proti satiksmes līdzekļiem un minerālproduktiem. Lielākā negatīvā ietekme preču importā bija satiksmes līdzekļu importa samazinājumam par 33,9% jeb 695 milj. *euro*, kamēr kopējā preču importa vērtība samazinājās par 814 milj. *euro*, Satiksmes līdzekļu importa samazinājumu noteica automobiļu un gaisa kuģu importa samazinājums attiecīgi par 22,0% un 58,3%. Būtisks importa kritums fiksēts arī minerālproduktiem, kopumā par 31,3% jeb 456 milj. *euro*. Šajā preču grupā importa samazinājumu noteica elektroenerģijas un naftas produktu importa samazinājums no Baltijas valstīm un Krievijas.

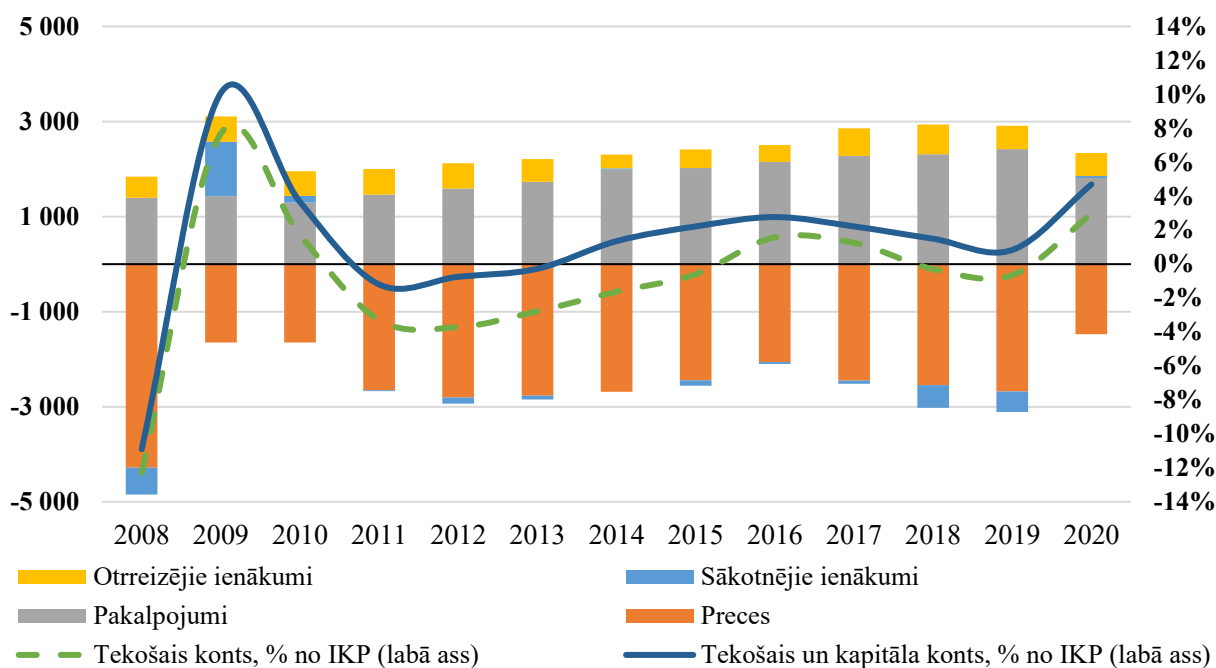
Preču importa kritumu mazināja lauksaimniecības un pārtikas preču importa pieaugums par 5,4% salīdzinājumā ar 2019. gadu. Šo preču importa grupas pieaugumu veicināja augļu, eļļu, kafijas, tējas un graudaugu importa palielinājums. Savukārt elektroierīču un elektroiekārtu, kā arī mehānisko ierīču importu kāpumu par 6,4% galvenokārt veicināja telefonu aparātu, monitoru un projektoru importa pieaugums.

Nozīmīga pandēmijas negatīvā ietekme redzama arī **pakalpojumu importā**, jo pakalpojumu importa vērtība 2020.gadā samazinājās par 18,2%. Uz Covid-19 pandēmijas radīto krīzi ātrāk ir reaģējis transporta pakalpojumu imports un Latvijas iedzīvotāju tēriņi ārvalstīs. Šo pakalpojumu importa vērtība samazinājās attiecīgi par 24,2% un 58,3%. Savukārt pārējo pakalpojumu imports palielinājies par 2,9%.

Tekošais konts

Covid-19 pandēmijas izraisītās sekas ietekmēja arī Latvijas maksājumu bilances tekošo kontu. 2020. gadā tekošajā kontā bija fiksēts pārpalikums 866 milj. *euro* apmērā pretstatā 197 milj. *euro* deficītam 2019. gadā. Izmaiņas ir fiksētas visos tekošā konta apakškontos, tomēr noteicošo lomu pārpalikuma pieaugumā nodrošināja izmaiņas preču kontā. Palielinoties preču eksportam un vienlaicīgi samazinoties preču importam, preču konta deficīts samazinājās no 2677 milj. *euro* 2019. gadā līdz 1474 milj. *euro* 2020. gadā.

Savukārt pakalpojumu konta bilance pērnajā gadā pasliktinājās. Ņemot vērā, ka pakalpojumu eksports ir samazinājies straujāk par importu, konta pārpalikums saruka par 609 milj. *euro* līdz 1813 milj. *euro*. Tomēr kopumā ārējās tirdzniecības bilance 2020. gadā bija pozitīva un pakalpojumu konta pārpalikums bija par 339 milj. *euro* lielāks nekā preču konta deficīts. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes ir atspoguļotas 2.2. attēlā.

2.2. att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. *euro*) un tekošais un kapitāla konti procentos no iekšzemes kopprodukta ¹

Sākotnējo ienākumu kontā 2020. gadā bija fiksēts pārpalikums 43 milj. *euro* apmērā pretstatā 430 milj. *euro* deficītam 2019. gadā. Šī konta bilances uzlabošanās lielā mērā noteica zemāks izmaksāto dividenžu apjoms ārvalstu investoriem, jo to apjoms samazinājies par 518 milj. *euro*. Savukārt otrreizējo ienākumu konta bilances izmaiņas bija nebūtiskas, jo pārpalikums samazinājies vien par 6 milj. *euro* līdz 483 milj. *euro*.

Inflācija

2020. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu patēriņa cenas Latvijā pieauga par 0,2%. Pandēmija būtiski izmainīja patēriņa cenu dinamiku gan Eiropā, gan Latvijā. Ja vēl pērn janvārī un februārī gada inflācija Latvijā pārsniedza 2%, tad 2020. gada maijā un jūnijā pirmo reizi kopš 2016. gada vidus bija fiksēta deflācija. Jūlijā bija atgriezies inflācija un patēriņa cenas gada laikā pieauga par 0,5%, ko lielā mērā ietekmēja pārtikas cenu pieaugums. Savukārt jau

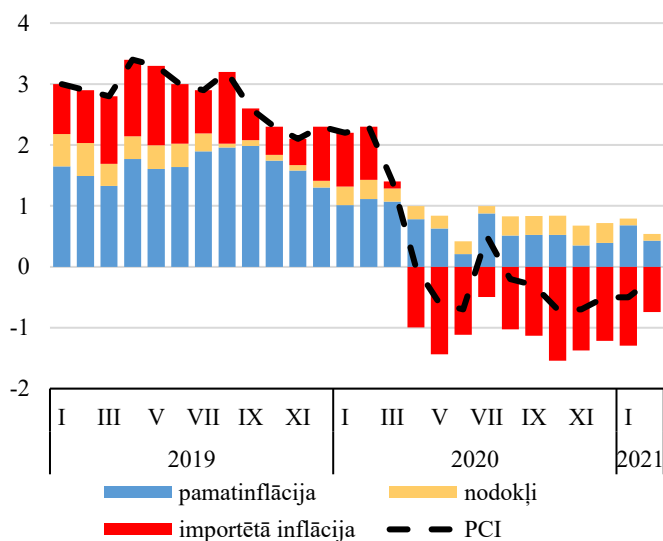
¹ Datu avots: Latvijas Banka
FMInf_07042021_SP

augustā atkal bija fiksēta deflācija, ar paātrinājumu turpmākajos mēnešos līdz 2020. gada beigām. Strauju patēriņa cenu kritumu samērā īsā laika periodā noteica gan ārējie, gan iekšējie faktori, tomēr abos gadījumos cenu kritums ir saistīts ar Covid-19 pandēmijas izraisītajām sekām. Pandēmijas dēļ visā pasaulē ir samazinājusies ekonomiskā aktivitāte un pieprasījums pēc energoresursiem, tādējādi, naftas cena 2020. gada aprīlī būtiski samazinājās, sasniedzot zemāko līmeni pēdējo 16 gadu periodā. Tā rezultātā Latvijā strauji samazinājās gāzes, degvielas un siltumenerģijas cenas. Savukārt ārkārtējās situācijas izsludināšana gan Latvijā, gan pārējās pasaules valstīs un ieviestie pasākumiem cīņai pret Covid-19 izplatību, mazināja pieprasījumu ar tūrisma nozari saistītiem pakalpojumiem, kā piemēram, aviopārvadājumiem un izmitināšanas pakalpojumiem. Tā rezultātā saruka arī šo pakalpojumu cenas. Kopumā 2020.gadā preču cenas vidēji samazinājās par 0,5%, bet pakalpojumi vidēji bija par 1,9% dārgāki nekā iepriekšējā gadā.

Patēriņa cenu izmaiņas 2020. gadā pa svarīgākajām preču un pakalpojumu grupām ir atspoguļotas 2.1. tabulā. Savukārt 2.3. attēlā ir atspoguļots devums gada inflācijā pēc izcelsmes avota pa mēnešiem laikā no 2019. gada janvāra līdz 2021. gada februārim.

Grupas un apakšgrupas	2020
Vidējā inflācija	0,2
Ēdināšanas pakalpojumi	3,3
Veselības aprūpe	3,0
Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni	2,4
Atpūta un kultūra	2,0
Pārvadājumu pakalpojumi	0,0
Mājokļa īres maksa	-2,2
Elektroenerģija	-2,9
Siltumenerģija	-3,6
Izmitināšanas pakalpojumi	-8,2
Degviela	-10,6
Gāze	-15,5
Dažādas preces un pakalpojumi	-0,1

2.1. tabula. patēriņa cenu indeksa izmaiņas pa grupām 2020. gadā, %

2.3. att. Devums gada inflācijā pēc izcelsmes avota, procentpunkti un patēriņa cenu indekss, %²

² Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, Finanšu ministrijas aprēķini

Lielāko devumu patēriņa cenu izmaiņās gan 2020. gada decembrī, gan 2020. gadā kopumā nodrošināja degvielas cenu kritums, kas bija saistīts ar strauju naftas cenu kritumu pasaules biržās pērnā gada pavasarī. Ja vēl 2020. gada janvārī 95. markas benzīna vidējā cena Latvijas benzīntankos bija 1,331 *euro* par litru, kas bija par 12,6% vairāk nekā iepriekšējā gada janvārī, tad maijā šīs markas benzīna vidējā cena samazinājās līdz 1,001 *euro* par litru, kas bija jau par 24,1% mazāk nekā 2019. gada maijā. Tādējādi, pērnā gada maijā fiksētais benzīna cenu samazinājums bija straujākais kopš 1998. gada. Dīzeļdegvielas cenu izmaiņas šajā periodā arī bija līdzīgas. Kopumā 2020. gadā degviela bija par 10,6% lētāka nekā 2019. gadā un tās devums patēriņa cenu izmaiņās veidoja -0,6 procentpunktus. 2020. gadā vidēja *Brent* markas jēlnaftas cena bija 41,96 Amerikas Savienoto Valstu dolāru par barelu, kas bija par 34,7% mazāk nekā iepriekšējā gadā. Kamēr zemākajā punktā jeb pērnā gada aprīlī naftas cenas samazinājās līdz 18,38 Amerikas Savienoto Valstu dolāru par barelu, sasniedzot zemāko līmeni kopš 1999. gada vidus.

Būtisks jēlnaftas cenu samazinājums ietekmēja ne tikai degvielas, bet arī citu energoresursu cenas Latvijā. Tā, gāzes un siltumenerģijas cena bija attiecīgi par 15,5% un 3,6% zemākas nekā 2019. gadā. Gāzes un siltumenerģijas tarifi ir administratīvi regulējami, tomēr tiek pielietota atšķirīga tarifa metodoloģija, tāpēc gāzes un siltumenerģijas cenu izmaiņas 2020. gadā kopumā jūtami atšķiras. Gāzes tarifi tika pārskatīti divas reizes gadā, ko ietekmē naftas produktu cenu dinamika pasaules biržās. Savukārt siltumenerģijas tarifi ir elastīgāki un tiek pārskatīti biežāk atkarībā no dabasgāzes un biomasas cenu dinamikas. Tā, lielākais siltumenerģijas piegādātājs Latvijā akciju sabiedrība “Rīgas Siltums”, 2020. gadā četras reizes samazināja tarifu un gadā nogalē vienu reizi palielināja siltumenerģijas tarifu. Lai arī gadā vidēji siltumenerģijas cenas samazinājās par 3,6%, tomēr gada pēdējos mēnešos kritums veidoja ap 11%. Ņemot vērā gāzes un siltumenerģijas tarifa aprēķināšanas metodoloģiju, arī 2021. gada pirmajā pusē gāzes un siltumenerģijas cena gada izteiksmē būs mazāka nekā 2020. gada attiecīgajā periodā.

Cenu kritums bija vērojams arī elektroenerģijai, kas bija par 2,9% lētāka nekā 2019. gadā. Cenu kritumu noteica elektroenerģijas patēriņa kritums zemākas ekonomiskās aktivitātes dēļ ārkārtas situācijas laikā. Svarīgi atzīmēt, ka lētāka gāze, siltumenerģija un elektroenerģija, kam ir liels īpatsvars tieši mazāk turīgo iedzīvotāju patēriņā, pašreizējos pandēmijas apstākļos ir vērtējami pozitīvi, jo mazina iedzīvotāju ikmēneša izmaksas.

Robežu slēgšana un ārvalstu tūristu skaita būtisks kritums negatīvi ietekmēja to pakalpojumu cenu dinamiku, kas izteikti orientēti uz ārvalstu tūristiem. Tā, izmitināšanas pakalpojumu cenas 2020. gadā samazinājās par 8,2%. Arī īres tirgu, kurā toni galvenokārt nosaka aktivitāte Rīgā, ietekmēja pandēmijas ierobežojošie pasākumi. Mazāks pieprasījums pēc īres dzīvokļiem Vecrīgā un

Rīgas centrā, ko izīrē galvenokārt ārvalstu viesiem, mazināja mājokļa īres cenu par 2,2%. Jāatzīmē, ka iebraucošo ārvalstu tūristu skaits Latvijā, 2020. gadā laikā periodā no marta līdz decembrim bija par 71% mazāks nekā attiecīgā periodā iepriekšējā gadā. Ieviestie ierobežojumi Covid-19 vīrusa izplatības mazināšanai ietekmēja ne tikai iebraucošo tūristu skaitu no ārvalstīm, bet ierobežoja arī Latvijas iedzīvotāju iespēju doties uz ārvalstīm. Tādējādi pasažieru aviopārvadājumu cenas arī būtiski samazinājās - 2020.gadā vidēji par 4,3%, bet gada pēdējā ceturksnī kritums veidoja 14,1%.

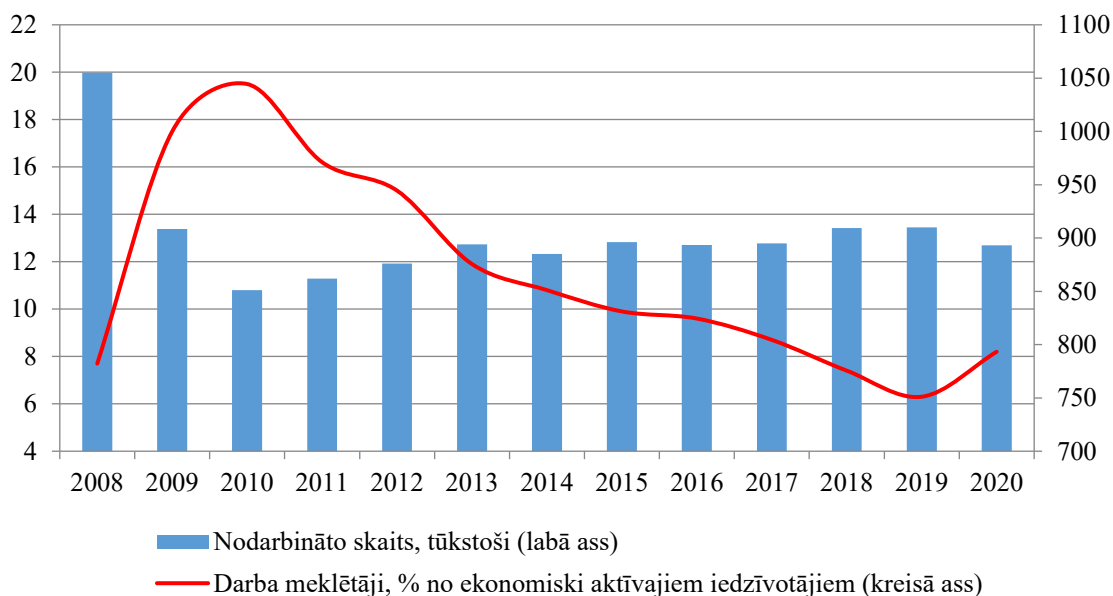
Augstākminēto preču un pakalpojumu cenu kritumu 2020. gadā kopumā nedaudz kompensēja pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugums. Pērnajā gadā pārtikas un bezalkoholisko dzērienu preces sadārdzinājās par 2,4%. Pārtikas cenas lielā mērā ir atkarīgas no tendencēm pasaulē un pērn pasaulē kopumā bija vērojams pārtikas cenu pieaugums, ko lielā mērā ietekmēja Āfrikas cūku mēra uzliesmojums Ķīnā, kā arī atsevišķu pārtikas kultūru sliktā raža. Vienlaicīgi Covid-19 krīzes dēļ mazinājās atsevišķu pārtikas produktu patēriņš restorānos un viesnīcās, tādējādi atsevišķiem produktiem, piemēram, jūras veltēm, bija cenu kritums.

2021. gada sākumā patēriņa cenu dinamiku turpina noteikt Covid-19 pandēmijas sekas. Janvārī un februārī patēriņa cenas samazinājās attiecīgi par 0,5% un 0,2%. Tādējādi Latvijā septīto mēnesi pēc kārtas tika fiksēta deflācija un patēriņa cenas ietekmējošie faktori kopš pandēmijas sākuma praktiski nebija mainījušies. Deflācija ir saistīta ar energoresursu cenu kritumu un cenu samazinājumu tajos pakalpojumos, kuri visbūtiskāk cieta no pandēmijas, proti, aviopārvadājumi un izmitināšanas pakalpojumi. Atšķirībā no pērnā gada patēriņa cenas ietekmējošiem faktoriem, korekcijas cenu izmaiņās 2021. gada sākumā ieviesa nebūtisks pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu kritums.

Aktuālākie Eiropas Komisijas apkopotie patērētāju konfidences rādītāji liecina, ka inflācijas gaidas Latvijā salīdzinājumā ar iepriekšējiem mēnešiem 2021. gada februārī nedaudz samazinājās un atpalika gan no pērnā gada vidējā līmeņa, gan no pirms Covid-19 krīzes līmeņa. Tas liecina, ka straujas patēriņa cenu izmaiņas tuvākajos mēnešos nav sagaidāmas. Deflācija Latvijā saglabāsies arī šī gada martā, bet sākot ar otro ceturksni sagaidāms mērens patēriņa cenu pieaugums. Tas ir saistīts ar to, ka pērn aprīlī pandēmija ieviesa būtiskas korekcijas patēriņa cenu dinamikā, līdz ar to tās ietekme saglabāsies arī šī gada pirmajā ceturksnī. Savukārt, pazūdot bāzes efektiem un ņemot vērā, ka pārtikas un naftas cenas pasaules biržās palielinās, sasniedzot augtāko līmeni kopš pandēmijas sākuma, palielināsies arī patēriņa cenu līmenis Latvijā, bet galvenokārt šī gada otrajā pusē. Pēc Finanšu ministrijas prognozēm patēriņa cenas šogad palielināsies par 1,4%.

Darba tirgus

Situāciju darba tirgū jau kopš pagājušā gada marta nosaka Covid-19 pandēmija un slimības izplatības mazināšanai noteiktie ierobežojumi. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2020. gadā samazinājās par 17 tūkst. jeb 1,9% un veidoja 893 tūkst., bet bezdarba līmenis pēc desmit gadus ilguša krituma pieauga par 1,8 procentpunktiem, sasniedzot 8,1%. Šāds bezdarba pieaugums bija mērenāks, nekā tika prognozēts Covid-19 krīzes sākumā, un tālu atpalika no rekordaugstajiem līmeņiem, kas bija fiksēti 2009. - 2010. gada ekonomiskās krīzes laikā. Tāpat arī bezdarba pieaugums Latvijā bija lēnāks nekā kaimiņvalstīs Lietuvā un Igaunijā, ko noteica gan nodarbinātības un dīkstāves atbalsta mehānismi, gan arī tas, ka atbalsts tieši bezdarbnieku pabalstu veidā nebija apjomīgs, mudinot cilvēkus palikt darba tirgū.

2.4. att. Nodarbinātība un bezdarbs 2008.-2020. gadā

Kopējo bezdarba līmeni valstī laikā no 2020. gada marta līdz jūnijam palīdzēja ierobežot dīkstāves pabalstu piešķiršana to uzņēmumu darbiniekiem, kuriem krīzes laikā bija būtiski kritušies darbības apjomi. Reģistrētā bezdarba līmenis jūnijā sasniedza 2020. gada maksimumu – 8,6%, bet bez dīkstāves pabalstiem tas varētu būt pietuvojies 12,5%, līmenim, kādā tas bija 2011. - 2012. gadā īsi pēc globālās finanšu krīzes pārvarēšanas. Laikā no marta līdz jūnijam dīkstāves pabalstus vidēji mēnesī saņēma 31,7 tūkst. cilvēku. Vislielākais dīkstāves pabalstu saņēmēju skaits bija aprīlī - 42,4 tūkst., bet līdz jūnijam līdz ar krīzes mazināšanos pabalstu saņēmēju skaits saruka līdz 25,6 tūkst.

Vienlaikus ar kopējo nosacīti pozitīvo kopējo situāciju, darba tirgū ir ļoti atšķirīga gan nozaru, gan profesiju, gan reģionālajā griezumā. Covid-19 krīze

smagi skāra atsevišķas nozares un strādājošo grupas, kas jau iepriekš zemāk atalgotas, jūtami palielinot nevienlīdzību darbaspējas vecuma iedzīvotāju vidū.

Dati par aizņemtajām darba vietām rāda, ka 2020. gadā lielākais strādājošo skaita kritums bijis Covid-19 krīzes tieši skartajās nozarēs, tajā skaitā izmitināšanas un ēdināšanas nozarē aizņemto darba vietu skaits samazinājās par 21,4%, citu pakalpojumu nozarēs – par 8,1%, transporta nozarē – par 7,1% un mākslas izklaides un atpūtas nozarē – par 6,5%. Tajā pašā laikā darba vietu skaits veselības nozarē pieauga par 3,0%, informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – par 2,9%, ieguves rūpniecībā – par 2,1% un izglītības nozarē – par 1,2%.

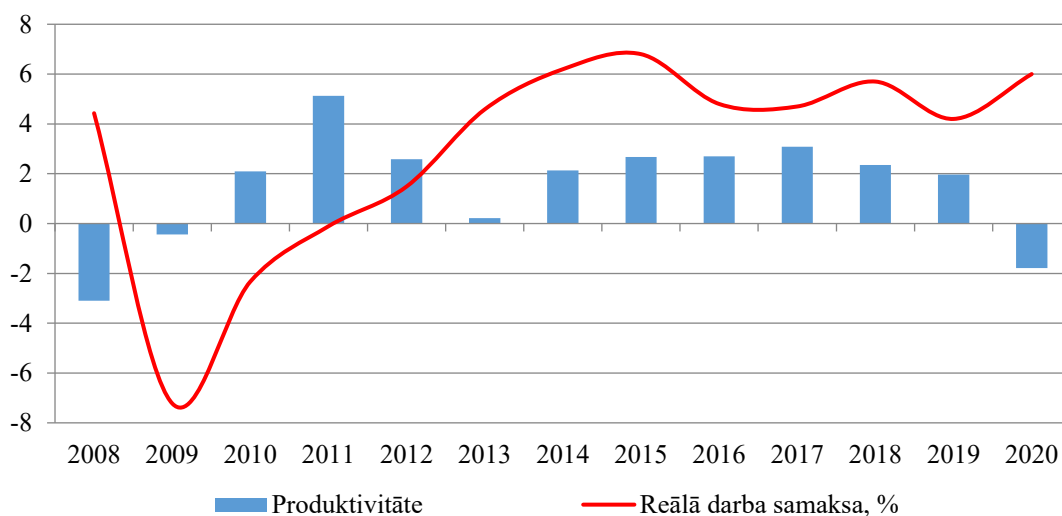
Līdzīgi neviendabīgu situāciju darba tirgū parāda reģistrētā bezdarba dati, kur skaitliski lielākais reģistrēto bezdarbnieku skaita pieaugums pērn bijis Rīgas reģionā, kamēr novados bezdarbnieku skaits un bezdarba līmenis palielinājās salīdzinoši nebūtiski. Tāpat bezdarba pieaugums vairāk skāris gados jaunākos iedzīvotājus un cilvēkus ar zemāku izglītības līmeni, ņemot vērā šo strādājošo grupu augstāko īpatsvaru krīzes tieši skartajās pakalpojumu nozarēs, tajā skaitā izmitināšanā, ēdināšanā un citu pakalpojumu nozarēs. Latvijā kopā reģistrēto bezdarbnieku skaits 2020. gadā palielinājās par 11,8 tūkst., tajā skaitā bezdarbnieku skaits Rīgas reģionā pieauga par 7,7 tūkst. jeb 36,3%. Savukārt Latgalē, kur darba tirgus situācija vēl pirms krīzes bija daudz nelabvēlīgāka, bezdarbnieku skaits Covid-19 krīzes ietekmē palielinājās tikai par 1,3 tūkst. jeb 7,9%, bet pārējos reģionos bezdarbnieku skaita pieaugums gada laikā nepārsniedza vienu tūkst.

2021. gada pirmajos mēnešos situāciju darba tirgū turpināja noteikt Covid-19 pandēmija – slimības atkārtotais uzliesmojums, kas sākās pagājušā gada rudenī, un vairāku nozaru darbības apturēšana vai ierobežošana. Reģistrētā bezdarba līmenis, kas pagājušā gada oktobra beigās bija samazinājies līdz 7,4%, 2021. gada februāra beigās atkal pieauga līdz 8,2% un bija par 1,9 procentpunktiem augstāks nekā pirms gada. Tomēr pašlaik bezdarba pieaugums ir daudz lēnāks, nekā tas bija Covid-19 pirmajā vilnī laikā no pagājušā gada marta līdz jūnijam, un arī vairāk sezonāls, būtiskāk ietekmējot tieši Latvijas reģionus. Tāpat kā krīzes pirmajā vilnī 2020. gadā, arī 2021. gada sākumā bezdarba pieaugumu būtiski ierobežoja dīkstāves pabalsti, kā arī papildus ieviestās nodarbinātības subsīdijas. Līdz 2021. gada marta vidum dīkstāves pabalstus bija saņēmuši 52,4 tūkst. darba ņēmēju, bet nodarbinātības atbalsts izmaksāts 24,5 tūkst. darba ņēmēju. Bez šī atbalsta reģistrētais bezdarbs februārī varētu būt paaugstinājies līdz 11,5-12,5% līmenim.

Neskatoties uz Covid-19 krīzi, mēneša vidējā bruto darba samaksa 2020. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās par 6,2% līdz 1143 *euro*. Tas bija tikai nedaudz lēnāks pieaugums nekā iepriekšējā gadā, kad darba samaksa bija augusi par 7,2%. Nedaudz straujāks darba samaksas pieaugums 2020. gadā bija privātajā sektorā, kur mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 6,7%,

kamēr sabiedriskajā sektorā tā auga par 4,9%. Tomēr vēl joprojām augstāks darba samaksas līmenis saglabājās sabiedriskajā sektorā, kur vidējā alga 2020. gadā bija 1156 *euro*, kamēr privātajā sektorā tā veidoja 1138 *euro*.

Vidējās darba samaksas pārmaiņas pērn būtiski ietekmēja ne tikai darbinieku algu izmaiņas, bet arī darba tirgus strukturālās pārmaiņas, tajā skaitā gada laikā darbību uzsākušie un pārtraukušie uzņēmumi un darbinieku skaita un slodžu izmaiņas gada laikā. Algoto darbinieku skaits, pārrēķināts pilnā slodzē, 2020. gadā samazinājās par 3,9%, ko ietekmēja darbinieku atlaišana, darba slodžu samazināšana un pilnas slodzes darbinieku skaita kritums. Savukārt darba samaksas fonds pērn pieauga par 2,0%.

2.5. att. Produktivitātes un reālās darba samaksas izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Nozaru griezumā darba samaksas pārmaiņas bija līdzīgas tām, kas skāra nodarbināto skaitu. Covid-19 krīzes un ierobežojumu tieši skartajās izmitināšanas un ēdināšanas un transporta nozarēs mēneša vidējā bruto darba samaksa samazinājās attiecīgi par 5,3% un 0,3%, kamēr pārējās nozarēs saglabājās lielāks vai mazāks vidējās darba samaksas pieaugums. Lielākais vidējās algas pieaugums pērn bija profesionālo pakalpojumu nozarē – par 11,1%, ieguves rūpniecībā – par 9,7% un veselības un sociālās aprūpes nozarē – par 9,7%. Augstākā mēneša bruto darba samaksa saglabājās finanšu pakalpojumu nozarē, kur tā bija 2161 *euro*, un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – 1866 *euro*. Savukārt zemākā alga bija izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – 726 *euro* un starpība starp algu līmeņiem augstāk un zemāk apmaksātajās nozarēs pērn vēl tikai pieauga.

Reālās darba samaksas pieaugums, kas jau kopš 2013. gada bija straujāks par produktivitātes kāpumu, 2020. gadā sasniedza 6,0%, kamēr produktivitāte uz nodarbināto kritās par 1,8%. Šāda pretēja dinamika nav ilgtspējīga un jau 2021.

gadā sagaidāms lēnāks darba samaksas pieaugums vienlaikus ar straujāku produktivitātes kāpumu, nodarbināto skaitam turpinot samazināties.

2.3. Makroekonomiskās attīstības scenārijs

Bāzes scenārijs

Makroekonomiskās attīstības bāzes scenārijs vidējam termiņam – 2021.-2024. gadam – tika izstrādāts 2021. gada februārī. Prognozes tika izstrādātas, konsultējoties ar Latvijas Bankas un Ekonomikas ministrijas, kā arī Eiropas Komisijas un Starptautiskā Valūtas fonda ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes apstiprināja Fiskālās disciplīnas padome, 2021. gada 17. februārī publicējot savu atzinumu. Par pamatu ārējās vides pieņēmumiem un situācijas attīstībai Latvijas galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs tika izmantotas Eiropas Komisijas un Starptautiskā Valūtas fonda tā brīža jaunākās – 2021. gada ziemas prognozes.

2.2. tabula. Izaugsme un ar to saistītie faktori

	EKS Kods	2020	2020	2021	2022	2023	2024
		milj. euro	Pieaugums %				
1.IKP faktiskajās cenās	B1*g	29 334	-3,6	4,4	6,4	5,2	5,0
2.IKP 2015. gada cenās	B1*g	26 555	-3,6	3,0	4,5	3,2	2,8
IKP pēc izlietojuma 2015. gada cenās							
3.Privātais patēriņš	P3	14 740	-10,0	4,0	10,1	4,0	2,6
4.Sabiedriskais patēriņš	P3	5 056	2,6	2,4	2,4	2,4	2,4
5.Kopējā pamatkapitāla veidošana	P51	6 280	0,2	4,1	7,6	2,5	2,5
6.Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+ P53	1661	-	-	-	-	-
7.Eksports	P6	16 967	-2,7	4,3	4,7	4,0	4,0
8.Imports	P7	18 149	-3,3	4,9	5,4	4,0	3,3
Ieguldījums IKP izaugsmē							
9.Kopējais iekšzemes pieprasījums	P3+P 51		-5,4	3,7	8,0	3,4	2,6
10.Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+ P53		1,3	-0,1	-2,7	-0,1	-0,1
11.Eksporta-importa bilance	B11		0,5	-0,6	-0,7	-0,2	0,3

Bāzes scenārijs ir izstrādāts augstas nenoteiktības apstākļos, kad ekonomiku ietekmē Covid-19 ierobežojošie pasākumi un neskaidrība par pandēmijas attīstību. Tāpēc šo prognožu pamatā ir likts uzsvars uz aktīvu un veiksmīgu valdības rīcības plānu, kas izriet no Veselības ministrijas vakcinācijas plāna.

Vakcinācijas plāns paredz, ka līdz 2021. gada vasaras beigām būs vakcināti 70% Latvijas iedzīvotāju, līdz ar to atkārtots Covid-19 saslimstības vilnis šī gada rudenī nav sagaidāms, tādējādi ekonomikas atgūšanās sagaidāma ar šī gada trešo

ceturksni. Stingri ierobežojumi mazumtirdzniecības nozarē saglabājas līdz februāra beigām, martā-aprīlī tie pakāpeniski tiek mīkstināti, savukārt, sākot ar maiju, nozare darbojas praktiski bez ierobežojumiem. Līdzīgā tempā notiek arī ierobežojumu samazinājums pārējās pakalpojumu nozarēs. Scenārijs paredz būtiskas Eiropas Savienības investīcijas 2021.-2027. gada plānošanas periodā, ņemot vērā paredzamo Eiropas Savienības struktūrfondu, *Rail Baltica* un Atveseļošanās un noturības mehānisma plānoto finansējumu.

Lai arī 2020. gadā ekonomikas kritums 3,6% apmērā bija par 3,4 procentpunktiem mazāks nekā prognozēts, Covid-19 atkārtotā uzliesmojuma un slimības izplatības mazināšanai noteikto ierobežojumu dēļ iekšzemes kopprodukta pieaugums 2021. gadā būs zemāks nekā prognozēts pagājušā gada jūnijā. Bāzes scenārijā pieņemts, ka ekonomikas attīstību vēl līdz pat 2021. gada vidum turpinās negatīvi ietekmēt Covid-19 izplatība, bet pēc tam, atceļot lielāko daļu ierobežojumu, izaugsme strauji sāks atjaunoties. Salīdzinot ar iepriekšējām, 2020. gada jūnijā izstrādātajām prognozēm, iekšzemes kopprodukta pieaugums 2021. gadam ir samazināts par 2,1 procentpunktu, prognozējot 3,0% izaugsmi, bet 2022. gadam iekšzemes kopprodukta pieaugums prognozēts par 1,4 procentpunktiem augstāks nekā pagājušā gada jūnijā, paredzot izaugsmi 4,5% apmērā. Divos nākamajos gados ekonomikas izaugsme tiek prognozēta tuvu ekonomikas potenciālās izaugsmes tempam.

Ekonomikas izaugsmi 2021. gadā nodrošinās gan privātā patēriņa pieauguma atjaunošanās 4% apmērā, gan investīciju pieaugums un eksporta kāpums attiecīgi par 4,1% un 4,3%, kamēr sabiedriskā patēriņa pieaugums saglabāsies pagājušā gada līmenī un veidos 2,4%. Sabiedriskā patēriņa pieaugumu nodrošinās valdības plānotais atbalsta apjoms Covid-19 seku mazināšanai, kas 2021. gadā plānots 2,9 mljrd. *euro* (9,6% no iekšzemes kopprodukta) apmērā.

2021. gada sākumā privātais patēriņš joprojām varētu piedzīvot nelielu kritumu, bet jau gada otrajā pusē, līdz ar ierobežojumu atcelšanu mājražniecības varētu tērēt krīzes laikā izveidotos uzkrājumus, kā rezultātā privātā patēriņa pieaugums 2022. gadā sasniegtu 10,1%. Savukārt investīciju kāpums 2022. gadā sasniegs 7,6%, galvenokārt sakarā ar būtiski pieaugušām Eiropas Savienības fondu investīcijām, kas ir saistīti, gan ar *Rail Baltica* projekta būvniecības uzsākšanos, gan ar Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma līdzekļu straujo ieplūdi. Kopumā vidējā termiņā iekšzemes kopprodukta izaugsme atgriezīsies pie potenciālā izaugsmes tempa, proti, 2,8%.

Gada vidējā inflācija 2021. gadā prognozēta 1,4% līmenī, tai palielinoties no 0,2% pagājušajā gadā. 2020. gadā zemu inflāciju galvenokārt uzturēja zemas energoresursu cenas pasaulē, turpretim šogad to ietekmei būs pretējs efekts. Straujāku patēriņa cenu pieaugumu šogad noteiks arī pasaules ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās, tostarp veicinot pārtikas cenu pieaugumu pasaules tirgos,

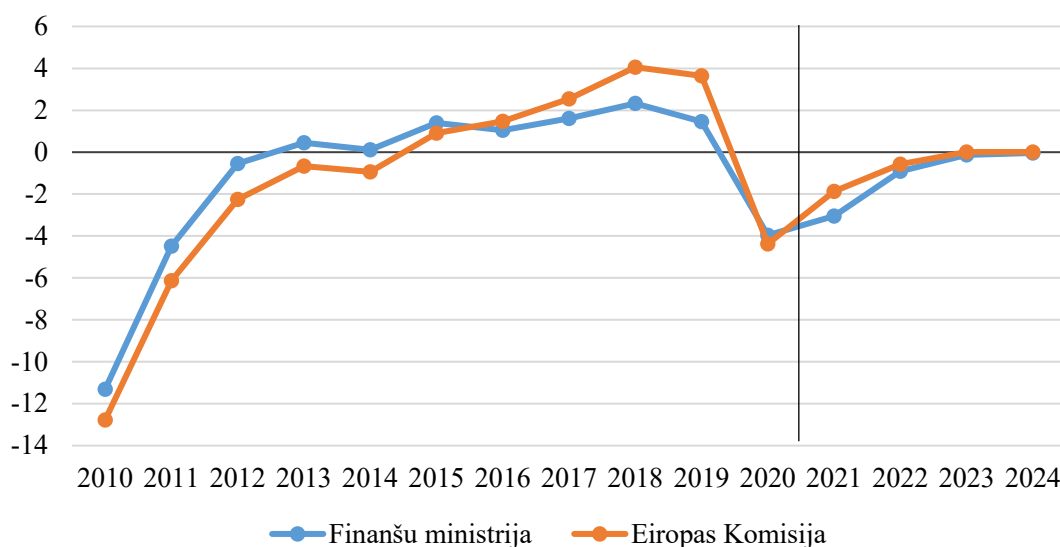
kamēr iekšējie faktori – darba samaksas pieaugums un patēriņa atjaunošanās – turpinās noteikt pakalpojumu cenu kāpumu Latvijā. 2022. gadā un turpmākajos gados inflācija sasniegs 2,0% un šādā līmenī tā turēsies visā laika periodā līdz 2024. gadam.

Mēneša vidējās darba samaksas pieaugums 2021. gadā prognozēts 4,0% līmenī, 2022. gadā tam paātrinoties līdz 5,0% un šādā produktivitātes pieaugumam tuvā līmenī stabilizējoties visā laika posmā līdz 2024. gadam. Bezdarba līmenis, pēc visai mērenā pieauguma 2020. gadā, šogad vēl nedaudz paaugstināsies līdz 8,3%, ekonomikas krīzei darba tirgū atspoguļojoties ar nelielu nobīdi. Savukārt 2022. gadā, augot nodarbināto iedzīvotāju skaitam, bezdarbs atkal samazināsies līdz 7,1% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

Nozīmīga loma pandēmijas seku pārvarēšanā būs Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma īstenošanai, kas ne tikai kāpinās ekonomikas izaugsmi, bet arī stiprinās potenciālā iekšzemes kopprodukta izaugsmi. Īstermiņā ietekme izpaudīsies kā investīciju veidošanās, bet ilgākā laika posmā kā lielāks uzkrātais kapitāls, zemāks nodarbinātības kritums, kā arī augstāka kopējā ražošanas faktoru produktivitāte. Vidējā termiņā nodarbinātība Latvijā samazināsies, pat neskatoties uz Eiropas Savienības investīcijām, ko nosaka Latvijas demogrāfiskā struktūra un migrācija. Tomēr Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma līdzekļi un realizētie projekti palīdzēs bremsēt nodarbinātības samazinājumu ar jaunradītu darbavietu un, iespējams, emigrācijas samazinājuma palīdzību. Tādējādi mehānisma kumulatīvā ietekme uz iekšzemes kopprodukta pieaugumu līdz 2029. gadam tiek vērtēta 1,3-1,5 procentpunktu apmērā, bet kumulatīvā ietekme uz nodarbinātību 0,63-0,77 procentpunktu apmērā.

Ekonomikas cikliskā attīstība

Latvijas ekonomika kopš 2015. gadā vidēji auga par 3,1% gadā, ko nodrošināja augošais ārējais pieprasījums un investīciju plūsmas, sevišķi 2017. un 2018. gadā, saistībā ar jauno Eiropas Savienības fondu ciklu. Savukārt jau 2019. gadā iezīmējās ekonomikas cikliskā bremsēšanās, jo investīciju pieauguma tempi mazinājās no 11,6% vidēji 2017.-2018. gadā līdz 2% 2019. gadā. Rezultātā iekšzemes kopprodukta izaugsme 2019. gadā sabremzējās līdz 2%. Turklāt 2020. gadā ekonomiskā cikla bremsēšanos pastiprināja Covid-19 pandēmija, traucējot attīstīties visām ekonomikas nozarēm un dažās, ar tūrisma saistītajās nozarēs atstājot ilgstošas sekas uz potenciālā iekšzemes kopprodukta līmeni. Rezultātā izlaižu starpība, kas kopš 2015. gada bija pozitīva, jau 2020. gadā kļuva negatīva un pamazām izzudīs triju gadu laikā.

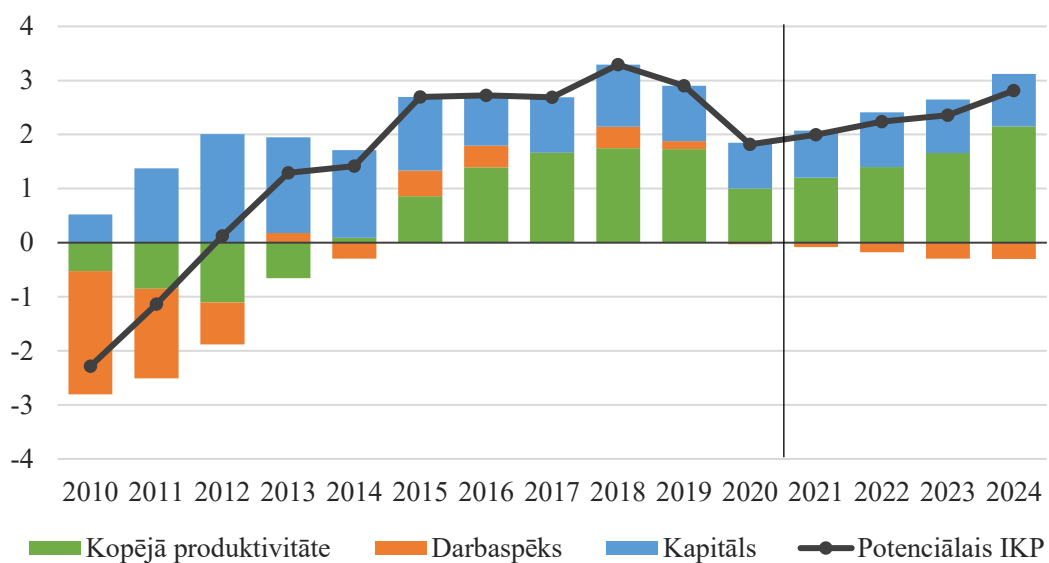

2.6. att. Izlaižu starpība, %

Līdzīgs vidēja termiņa izlaižu starpības novērtējums ir arī Eiropas Komisijas 2020. gada rudens prognozēs. Pēdējo 10 gadu laikā Finanšu ministrijas novērtējums ir mazāk svārstīgs, jo tādi cikliskie rādītāji, kā piemēram, zema inflācija, tekošā un kapitāla konta bilances pārpalikums, kā arī neto parāda samazinājums attiecībā pret iekšzemes kopproduktu un izsniegto kredītu apjoma samazinājums, norāda, ka šajā laikā ekonomikā nevar būt izveidojusies liela pozitīva izlaižu starpība. To arī apstiprina Eiropas Komisijas izstrādātā alternatīvā izlaižu starpības “ticamības rīka” aprēķini. Taču kopumā, sākot no 2020. gada Finanšu ministrijas un Eiropas Komisijas prognozes par izlaižu starpības lielumu ir līdzīgas.

Vēsturiskā atšķirība veidojās no atšķirīgiem pieņēmumiem par reālās algas ietekmi uz darba tirgu, kur tās novērtējumu nozīmīgi ietekmē ēnu ekonomika, līdz ar to algu statistika pilnībā neatspoguļo situāciju darba tirgū. Turpretim prognozēs netiek pieņemts, ka reālās algas pieaugums vidējā termiņā pārsniegs darbaspēka produktivitātes pieaugumu, kas varētu norādīt uz pozitīvu izlaižu starpību. Tāpēc Finanšu ministrijas un Eiropas Komisijas izlaižu starpības novērtējumi izlīdzinās.

IKP potenciālo izaugsmi prognožu periodā pamatā noteiks kopējais produktivitātes pieaugums, kuras devums no zemā līmeņa 2020. gadā pēcpandēmijas periodā pieaugs līdz 2,2 procentpunktiem, kas ir tikai nedaudz lielāks nekā 2018.- 2019. gadā un raksturo ekonomikas atkopšanās posmu. Pārējo potenciālā iekšzemes kopprodukta pieaugumu nodrošinās kapitāla devums, kas ir aptuveni viens procentpunkts, kamēr darbaspēka devums kļūs negatīvs demogrāfiskās situācijas dēļ. Saskaņā ar Finanšu ministrijas aprēķiniem potenciālā iekšzemes kopprodukta izaugsme vidējā termiņā būs 2,4 – 2,8% apmērā.

2.7. att. Potenciālā iekšzemes kopprodukta izaugsme un komponentu devums, %

3. VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA BILANCE UN PARĀDS

3.1. Fiskālās politikas stratēģija un vidēja termiņa mērķi

Covid-19 pandēmija ir izraisījusi būtiskas izmaiņas līdz šim īstenotajā fiskālajā politikā, kas ir balstīta uz strukturālā deficīta mērķa -0,5% no iekšzemes kopprodukta ievērošanu.

2020. gadā Eiropas Savienībā tika aktivizēta Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, ļaujot Eiropas Savienības valstīm palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu 2020. gadā tādā apjomā, cik ir nepieciešams Covid-19 pandēmijas izsauktā ekonomikas kaitējuma mazināšanai. 2021. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā Eiropas Komisija paziņoja, ka vispārējā izņēmuma klauzula paliks spēkā arī 2021. gadā, uzsverot, ka dalībvalstīm ir jāsniedz mērķtiecīgs un pagaidu fiskālais atbalsts to ekonomikām arī 2021. gadā, vienlaikus nodrošinot fiskālo ilgtspēju vidējā termiņā. Savukārt 2021. gada 3. marta paziņojumā, kurā sniegtas vispārīgas norādes dalībvalstīm par fiskālās politikas īstenošanu nākamajā periodā, Eiropas Komisija norāda, ka saskaņā ar tā brīža prognozēm vispārējā izņēmuma klauzulu ir jāturpina piemērot arī 2022. gadā un ir jāatceļ sākot ar 2023. gadu. Eiropas Komisija gala lēmumu pieņems pamatojoties uz 2021. gada pavasara prognozēm, šī gada maija pirmajā pusē.

Līdz ar to Eiropas Savienības fiskālās politikas regulējums 2020.-2021. gadā ļauj, kā arī – ar augstu varbūtību - 2022. gadā ļaus atkāpties no budžeta deficīta mērķiem. Fiskālās disciplīnas likuma 12. pants paredz analogu iespēju atkāpties no 0,5% strukturālā deficīta ievērošanas nopietnas ekonomikas lejupslīdes laikā. Eiropas Savienības vispārējās izņēmuma klauzulas aktivizēšana bija pamats tam, lai aktivizētu Fiskālās disciplīnas likuma 12. pantā noteikto atkāpes nosacījumu.

Lai gan Fiskālās disciplīnas likuma 12. pants nosaka, ka nopietnas ekonomikas lejupslīdes gadījumā atkāpties no deficīta mērķa ir iespējams tikai tādā apjomā, kādā samazinās krīzes izsauktais ieņēmumu kritums, likuma "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums" 33. pants, nosaka, ka minētais ierobežojums tiek atcelts, tādā veidā dodot juridisku iespēju atkāpties no deficīta mērķa ekonomikas stimulēšanai tādā apjomā, kas nepieciešams krīzes pārvarēšanai. Vienlaikus pašreizējā likuma redakcija nosaka, ka atkāpes ir piemērojamas tikai 2020. un 2021. gadā. Tādējādi, balstoties esošajā normatīvajā regulējumā, sākot no 2022. gada Fiskālās disciplīnas likuma atkāpes nosacījuma piemērošana būtu jāpārtrauc un Fiskālās disciplīnas likuma regulējums būtu jāpiemēro atbilstoši standarta nosacījumiem.

Tomēr, lemjot par turpmāku fiskālās politikas kursu, ir jāņem vērā vairāki nosacījumi. Latvijā publisko finanšu plānošana nākamajam budžeta gadam un vidējam termiņam notiek rudenī, pieņemot gadskārtējo valsts budžeta likumu un

vidēja termiņa budžeta ietvara likumu. Arī Fiskālās disciplīnas likumā definētie fiskālās politikas noteikumi ir attiecināmi uz budžeta sagatavošanas ciklu rudenī. Līdz ar to uz Stabilitātes programmas sagatavošanas brīdi nav nepieciešams pieņemt tiesiski saistošu lēmumu par fiskālās politikas nosacījumiem attiecībā uz turpmākajiem gadiem.

Eiropas Savienības vispārējās izņēmuma klauzulas aktivizēšana bija pamats Fiskālās disciplīnas likuma 12. pantā noteiktā atkāpes mehānisma iedarbināšanai. Eiropas Komisijas šī gada 3. marta priekšlikums paredz saglabāt klauzulas darbību arī 2022. gadā un, ja vien neiestāsies būtiski un pašlaik neprognozēti pozitīvie riski, Eiropas Komisijas lēmums, kas tiks balstīts Eiropas Komisijas 2021. gada pavasara prognozēs, visticamāk apstiprinās sākotnējo priekšlikumu par vispārējās izņēmuma klauzulas saglabāšanu 2022. gadā. Līdz ar to, no līdz šim īstenotās Eiropas Savienības un Latvijas tiesisko normu saskaņošanas politikas aspekta būtu pamats saglabāt Fiskālās disciplīnas likumā noteiktā atkāpes nosacījuma darbību arī 2022. gadā.

Balstoties Eiropas Komisijas sākotnējā novērtējumā, kas izklāstīts iepriekš minētajā Eiropas Komisijas paziņojumā, lēmums par vispārējā izņēmuma klauzulas turpināšanu vai deaktivizēšanu būtu jāpieņem, pamatojoties uz kvantitatīviem kritērijiem. Eiropas Komisija secina, ka tādu ekonomisko rādītāju novērtējums kā izlaižu starpība, ceturkšņa/ikgadējais ekonomiskās izaugsmes temps vai darba tirgus rādītāji šajos joprojām augstas nenoteiktības apstākļos nenodrošina pietiekošu pamatojumu tam, lai tie kalpotu par kritēriju fiskālo noteikumu atjaunošanai. Eiropas Komisija secina, ka atbilstošākais kvantitatīvais kritērijs ir ekonomiskās aktivitātes līmenis Eiropas Savienībā vai eirozonā salīdzinājumā ar pirmskrīzes līmeni (2019. gada beigās). Eiropas Komisijas 2021. gada ziemas prognozes norāda, ka Eiropas Savienība izaugsmes pirmskrīzes līmeni sasniegs 2022. gada vidū un tāpēc 2022. gadā vēl ir nepieciešama vispārējā izņēmuma klauzula.

Finanšu ministrijas atjaunotās makroekonomiskās prognozes norāda, ka 2019. gada ekonomiskās izlaides apjoms Latvijā tiks sasniegts jau šī gada noslēgumā un 2022. gadā tas jau būs augstāks. Līdz ar to, izmantojot Latvijas gadījumā rādītāju, saskaņā ar kuru Eiropas Komisija secina, ka vispārējā izņēmuma klauzula ir jā saglabā, būtu jāsecina, ka Latvijā tā 2022. gadā būtu jāpārtrauc. Tomēr, kā jau tika uzsvērts 2. nodaļā, valsts ekonomiskās attīstības bāzes scenārijs ir pakļauts augstam nenoteiktības riskam.

Bāzes scenārijā ir pieņemts, ka vakcinēšanās pret Covid-19 tiek īstenota atbilstoši Ministru kabineta šī gada 27. janvārī apstiprinātajam vakcinācijas plānam, kas paredz līdz šī gada vasaras beigām vakcinēt vismaz 70% visu Latvijas pieaugušo iedzīvotāju, nodrošinot 100 tūkst. vakcinācijas epizodes nedēļā.

Līdz ar to papildus ekonomiskās izaugsmes prognozēm būtiski ir ņemt vērā arī aktuālo Covid-19 epidemioloģisko situāciju valstī. Uz šīs Stabilitātes

programmas izstrādes brīdi Latvijā spēkā joprojām ir būtiski Ministru kabineta pieņemtie ekonomisko aktivitāti ierobežojoši pasākumi un pasākumi, kas nosaka iedzīvotāju sociālo distancēšanos. Lai gan atbilstoši Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra apkopotajiem datiem³ 14 dienu kumulatīvās saslimstības uz 100 tūkst. iedzīvotājiem rādītājs Latvijā turpina samazināties, tas joprojām saglabājas ļoti augsta riska līmenī. Vienlaikus valstī ir vērojams Covid-19 paveidu izplatības pieaugums, uz ko norāda Covid-19 testēšanas paraugu analīze. Tāpat laikā, kad tiek izstrādāta šī Stabilitātes programma, ir vērojamas negatīvas tendences Eiropas Savienībā un Eiropas Ekonomiskajā zonā kopumā, kur 14 dienu kumulatīvās saslimstības uz 100 tūkst. iedzīvotājiem saslimstības rādītājs pēdējo četru nedēļu laikā konsekventi pieaug. Vienlaikus Nacionālā veselības dienesta publicētā informācija par Covid-19 vakcinācijas statistiku⁴ liecina, ka pašreizējais vakcinācijas temps nepietiekošā vakcīnu daudzuma dēļ valstī būtiski atpaliek no vakcinācijas plānā paredzētā.

Pastāv iespēja, ka Latvijā saslimstības rādītāji var atkārtoti pasliktināties un Covid-19 ierobežošanas nolūkā Ministru kabinetam būs nepieciešams turpināt un/vai noteikt papildu ierobežojošus pasākumus, kas attiecīgi radīs negatīvu ietekmi uz izaugsmes un fiskālajiem rādītājiem, kuri ietverti šīs Stabilitātes programmas bāzes scenārijā.

Jāņem vērā, ka valsts konkurētspēju ietekmē fiskālo stimulu apjomi citās Eiropas Savienības valstīs, kas, saglabājot vispārējo izņēmuma klauzulu, dod iespēju valstīm lemt par stimulu apjomu neatkarīgi no tā, kad valsts iekšzemes kopprodukts atgriežas pirmskrīzes līmenī. Šādos apstākļos nebūtu pareizi Latvijas fiskālās politikas stratēģiju veidot 2022. gadā ievērojot standarta fiskālos nosacījumus.

Līdz ar to šīs Stabilitātes programmas fiskālās politikas stratēģijā tiek pieņemts, ka arī 2022. gadā Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula paliek aktivizēta, Fiskālās disciplīnas likuma 12. panta atkāpes nosacījums turpina darboties un tā apmērs netiek kvantitatīvi ierobežots. Fiskālā politika saglabājas atbalstoša un tiek īstenota tā, lai nodrošinātu mērķtiecīgu pagaidu atbalstu tautsaimniecībai un iedzīvotājiem, mazinot Covid-19 sociālekonomisko kaitējumu, kā arī nodrošinātu nepieciešamos apstākļus un finansējumu adekvātai veselības sistēmas funkcionēšanai.

Savukārt, attiecībā uz 2023. un 2024. gadu saskaņā ar Eiropas Komisijas šī gada 3. marta paziņojumu tiek pieņemts, ka 2023. un 2024. gadā izņēmuma klauzula netiek piemērota un līdz ar to Fiskālās disciplīnas likuma 12. panta atkāpes arī netiek piemērotas.

³ Skat. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/data-national-14-day-notification-rate-covid-19>

⁴ Skat. <https://covid19.gov.lv/index.php/covid-19/covid-19-statistika/covid-19-vakcinācijas-statistika>

3.1.1 Fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā

Vispārējā gadījumā Fiskālās disciplīnas likums paredz, ka strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), gan arī Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumiem. Savukārt, situācijā, kad gan Stabilitātes un izaugsmes pakta, gan atsevišķu Fiskālās disciplīnas likuma fiskālo nosacījumu piemērošana ir uz laiku apturēta, šīs Stabilitātes programmas vajadzībām maksimālais pieļaujamais strukturālais deficīts tiek noteikts pēc atšķirīgas metodes.

3.1.2. 2022., 2023. un 2024.gada strukturālās bilances mērķi

2022. gadā, pieņemot, ka saglabājās Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula un Fiskālās disciplīnas likuma 12. panta atkāpes nosacījums, strukturālās bilances mērķis tiek noteikts balstoties uz nominālās bilances apmēru, ņemot vērā šīs Stabilitātes programmas fiskālās prognozes pie nemainīgas politikas, Ministru kabinetā pieņemtos lēmumus ar fiskālo ietekmi 2022. gadā, kas izriet no likuma “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam”, kā arī Finanšu ministrijas prognozes par ekonomikas ciklisko attīstību. Veiktais aprēķinu algoritms ir atspoguļots 3.1. tabulā.

3.1. tabula. Strukturālās bilances mērķis 2022. gadam

		2022
(1)	nominālā bilance	-2,69
(2)	bilances cikliskā komponente	-0,34
(3)	vienreizējie pasākumi	0,00
(4)=(1)-(2)-(3)	strukturālā bilance	-2,34
(5)	fiskālā nodrošinājuma rezerve	0,10
(6)=(4)-(5)	strukturālās bilances mērķis	-2,44
(7)	vidēja termiņa mērķis	-0,50
(8)=(6)-(7)	atkāpe no vidēja termiņa mērķa	-1,94

Attiecīgi Latvijas strukturālās bilances mērķis 2022. gadā ir -2,44% no iekšzemes kopprodukta. Saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likuma regulējumu budžeta likuma projektā plānojamā strukturālā bilance ir -2,34% no iekšzemes kopprodukta. Starpība 0,1% no iekšzemes kopprodukta ir fiskālā nodrošinājuma rezerve un ir paredzēta, lai ņemtu vērā fiskālos riskus.

Jāatzīmē, ka strukturālās bilances mērķim 2022. gadā ir formāls raksturs, jo šajā gadījumā tas nav rādītājs, saskaņā ar kuru ir jāizstrādā 2022. gada valsts budžets. Ņemot vērā vispārējo izņēmuma klauzulu, 2022. gada vispārējās

valdības budžeta deficīts var būt tik augsts, cik ir nepieciešams krīzes seku pārvarēšanai. Strukturālās bilances mērķis tiks attiecīgi pārrēķināts, izmantojot aktuālo nominālo bilanci.

2023. gadā un 2024. gadā strukturālās bilances mērķa vērtības noteikšanai tiek izmantots tikai nacionālais bilances nosacījums un tāpēc strukturālās bilances mērķis ir vienāds ar vidēja termiņa mērķi un ir -0,5% no iekšzemes kopprodukta.

Šāda vienkāršota pieeja tiek izmantota tāpēc, ka sakarā ar augsto nenoteiktību un vispārējās izņēmuma klauzulas esamību 2022. gadā, izdevumu pieauguma un izdevumu pārmantošanas nosacījumi ir grūti piemērojami un uz to pamata iegūtajiem rezultātiem ir zema ticamība. Savukārt Stabilitātes un izaugsmes pakta fiskālo nosacījumu piemērošana pēc vispārējās izņēmuma klauzulas atcelšanas pašlaik ietver virkni nezināmo, piemēram, strukturālā deficīta samazināšanas ātrumu un iespējamo Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto bilances atkāpju izmantošanu.

Veiktie aprēķini norāda, ka vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances apmērs pie nemainīgas politikas **2023. gadā** par 0,87 procenta punktiem pārsniedz vidēja termiņa mērķi un atbilstoši Fiskālās disciplīnas likuma nosacījumiem par attiecīgās novirzes apmēru ir veicama budžeta konsolidācija. Jāatzīmē, ka Stabilitātes programmas sagatavošanas brīdī Ministru kabinetam nav jālemj par nākamā gada budžeta un vidēja termiņa budžeta ietvara sagatavošanu. Tāpat pašlaik pastāv augsta nenoteiktība ne tikai attiecībā uz šī gada makroekonomisko un fiskālo prognožu precizitāti, bet vēl jo lielākā apmērā uz turpmāko gadu prognozēm. Līdz ar to, šī gada rudenī fiskālās prognozes 2023. gadam var būtiski atšķirties no Stabilitātes programmā iekļautajām. Tomēr pašreizējās prognozes norāda uz būtisku risku par fiskālās telpas neesamību 2023. gadā.

Attiecībā uz **2024. gadu** veiktie aprēķini norāda, ka vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances apmērs pie nemainīgas politikas ir saskaņā ar vidēja termiņa mērķi un valdības rīcībā ir pieejama fiskālā telpa jaunu diskrecionāro lēmumu pieņemšanai.

3.2. tabula. Strukturālās bilances mērķis 2023. gadam

		2023	2024
(1)	vidēja termiņa mērķis	-0,50	-0,50
(2)	strukturālās bilances mērķis	-0,50	-0,50
(3)	bilances cikliskā komponente	-0,05	-0,01
(4)	vienreizējie pasākumi	0,00	0,00
(5)=(2)+(3)+(4)	nominālā bilance	-0,55	-0,51
(6)	nominālā bilance pie nemainīgas politikas	-1,32	-0,35
(7)=(6)-(3)-(4)	strukturālā bilance pie nemainīgas politikas	-1,27	-0,33
(8)	fiskālā nodrošinājuma rezerve	0,10	0,10
(9)=(7)-(8)-(1)	novirze no vidēja termiņa mērķa	-0,87	0,07

Vispārējās valdības budžeta mērķi 2022., 2023. un 2024. gadam

Ņemot vērā augstāk veiktos aprēķinus, tiek noteikti kvantitatīvie fiskālie mērķi vidējam termiņam, t.i., nodrošināt vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci 2022. gadā -2,44% no iekšzemes kopprodukta, 2023. gadā -0,50% no iekšzemes kopprodukta un 2024. gadā -0,50% no iekšzemes kopprodukta.

Atšķirībā no Stabilitātes programmām, kas tika gatavotas pirmskrīzes laikā, šoreiz vispārējās valdības budžeta bilances mērķi netiek iestrādāti Stabilitātes programmas pielikumu tabulās. Ja līdz šim gadījumos, kad strukturālā bilance pie nemainīgas politikas atšķiras no budžeta bilances mērķa, Stabilitātes programmas fiskālie rādītāji tika sagatavoti atbilstoši budžeta bilances mērķim un pieejamā fiskālā telpa, vai konsolidācijas apjoms tika rezervēts diskrecionārās politikas lēmumiem budžeta sagatavošanas procesā, tad šoreiz šīs Stabilitātes programmas pielikumu tabulās fiskālie rādītāji ir doti pie nemainīgas politikas. Šī atšķirība skar 2023. gadu un 2024. gadu. Iemesls atšķirīgai pieejai ir augstā makroekonomiskā nenoteiktība par šiem gadiem un lēmumu trūkums par to, kā Stabilitātes un izaugsmes pakta ietvaros notiks pāreja no vispārējās izņēmumu klauzulas apstākļiem 2022. gadā uz Stabilitātes un izaugsmes pakta fiskālo nosacījumu ievērošanu turpmākajos gados, respektīvi, kādas būs prasības attiecībā uz strukturālās bilances konverģences ātrumu uz vidēja termiņa mērķi.

Diskrecionārie pasākumi

Starplaikā starp Stabilitātes programmu 2020.-2023.gadam un šo Stabilitātes programmu ir pieņemti fiskālās politikas lēmumi. Tie iekļauj:

- (i) pasākumus, kas ietverti likumā "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam" un likumā "Par valsts budžetu 2021. gadam", kā arī
- (ii) valdības un Saeimas līdz šī gada 23. martam apstiprinātos (tai skaitā konceptuāli) atbalsta pasākumus Covid-19 krīzes seku mazināšanai.

Pirmais pasākumu kopums šajā Stabilitātes programmā netiek atsevišķi izklāstīts un ar to var iepazīties Latvijas Vispārējās valdības budžeta plāna projektā 2021. gadam. Savukārt otrais pasākumu kopums ir detalizēti aprakstīts Stabilitātes programmas 3.3. nodaļā.

3.2. Pašreizējā fiskālā situācija

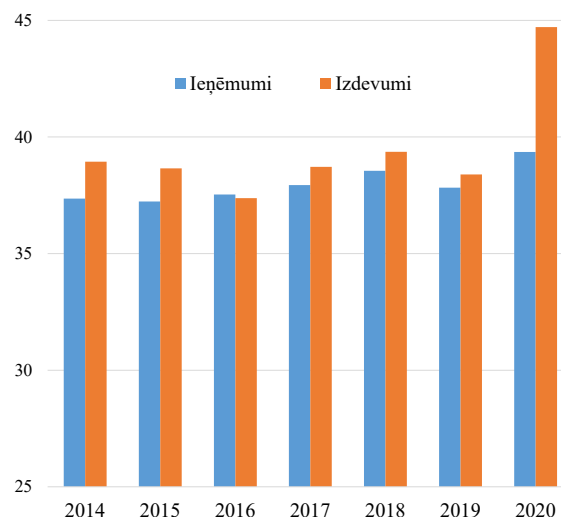
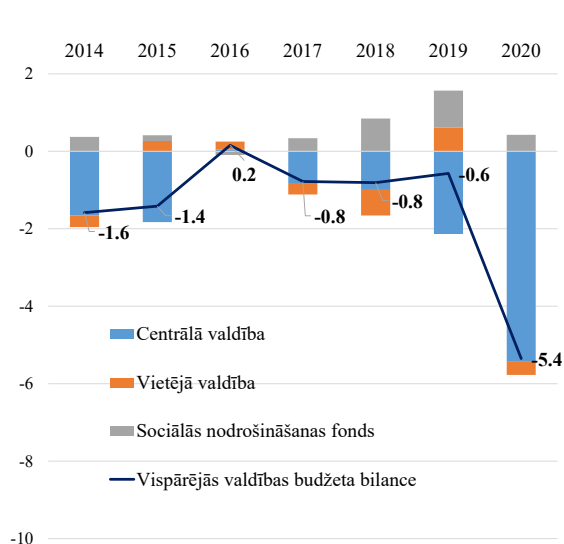
Atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam vispārējās valdības budžetā 2020. gadā bija deficīts 1569,9 milj. *euro* apmērā jeb 5,4% no iekšzemes kopprodukta, kas ir būtiski augstāks kā likumā "Par valsts budžetu 2020. gadam" noteiktais vispārējās valdības budžeta deficīts 0,3% no iekšzemes kopprodukta, taču jāņem vērā, ka likums par "Par valsts budžetu 2020. gadam" tika pieņemts 2019. gada 14. novembrī, kad vēl nebija sākusies Covid-19 pandēmija. Tajā pašā

laikā jāatzīmē, ka vispārējās valdības budžeta deficīts ir būtiski zemāks kā prognozētais Latvijas Stabilitātes programmā 2020.-2023. gadam, kad, ņemot vērā augsto nenoteiktību saistībā ar Covid-19 pandēmijas attīstību, vispārējās valdības budžeta deficīts 2020. gadam tika prognozēts 9,4% no iekšzemes kopprodukta.

Oficiālie dati par vispārējās valdības budžeta deficītu 2020. gadā būs pieejami šī gada aprīļa beigās, kad būs pabeigti aprēķini par visiem vispārējās valdības sektora darījumiem, tai skaitā par vispārējās valdības kapitālsabiedrību darbības rezultātiem un tiks precizēta Covid-19 atbalsta pasākumu uzskaite, kā arī Eiropas Savienības Statistikas birojs *Eurostat* būs noslēdzis valdības budžeta deficīta un parāda notifikācijas sagatavošanas klarifikācijas procesu.

Vispārējās valdības budžeta deficītu pagājušajā gadā ietekmēja gan nodokļu ieņēmumu kritums, gan valdības pieņemtie lēmumi tautsaimniecības atbalstam Covid-19 pandēmijas laikā. Kopumā, atbilstoši Finanšu ministrijas aplēsēm, valdības lēmumi 2020. gadā nodrošināja tautsaimniecībai atbalstu 4,5% apmērā no iekšzemes kopprodukta, savukārt šo pasākumu ietekme uz vispārējās valdības budžeta deficītu bija 3,7% no iekšzemes kopprodukta. Atbalsts tautsaimniecībai tika sniegts šādos virzienos – atbalsts nodokļu jomā, pabalstu jomā, aizdevumu un garantiju jomā, nozarēm, kā arī Eiropas Savienības finansējuma atbalsts. Detalizētāku aprakstu par valdības sniegto atbalstu Covid-19 pandēmijas laikā skatīt Stabilitātes programmas 3.3. sadaļā.

Analizējot vispārējās valdības apakšsektoru ieguldījumu kopējā fiskālajā bilancē (skat. 3.1. attēlu), jāsecina, ka lielākais deficīts galvenokārt veidojās centrālajā valdībā un 2020. gadā tas bija 5,4% no iekšzemes kopprodukta, ko galvenokārt ietekmēja valdības lēmumi tautsaimniecības atbalstam. Vietējās valdības budžetā arī veidojās deficīts 0,4% no iekšzemes kopprodukta, kur, samazinoties iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, būtiski samazinājās vietējās valdības kopējie ieņēmumi. Savukārt sociālās nodrošināšanas fondā, neskatoties uz slimības un bezdarba pabalstu pieaugumu, saglabājās budžeta pārpalikums 0,4% no iekšzemes kopprodukta.

3.1. att. Vispārējās valdības budžeta bilance sadalījumā pa apakšsektoriem, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Eurostat, Finanšu ministrija)

3.2. att. Vispārējās valdības ieņēmumi un izdevumi, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Eurostat, Finanšu ministrija)

2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, vispārējās valdības budžeta ieņēmumi pieauguši tikai par 22,9 milj. *euro* jeb 0,2%, sasniedzot 11,5 mljrd. *euro* jeb 39,4% no iekšzemes kopprodukta (skat. 3.2. att.). Vispārējās valdības budžeta ieņēmumu īpatsvars iekšzemes kopproduktā 2020. gadā pieauga par 1,5 procentpunktiem, salīdzinot ar 2019. gadu, taču šāds pieaugums ir skaidrojams ar nominālā iekšzemes kopprodukta kritumu par 3,6 %. Ieņēmumu pieaugumu nodrošināja īpašuma ienākums (D.4), kas sasniedza 0,7% no iekšzemes kopprodukta, kas ir par 0,1 procentpunktu augstāki kā 2019. gadā, un citi ieņēmumi, kas 2020. gadā sasniedza 6,8% no iekšzemes kopprodukta, kas ir par 0,7 procentpunktiem augstāki kā 2019. gadā (skat. 3.3. att.). Īpašuma ienākuma pieaugumu nodrošināja valsts budžetā saņemtās dividendes, savukārt citu ieņēmumu pieaugumu nodrošināja augstāki nenodokļu ieņēmumi, tostarp ieņēmumi no noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas un augstāki pieklasificēto komersantu ieņēmumi par sniegtajiem pakalpojumiem.

Nodokļu ieņēmumi⁵ veido lielāko ieņēmumu daļu, un 2020. gadā tie sasniedza 31,9% no iekšzemes kopprodukta, kas ir par 0,6 procentpunktiem vairāk kā 2019. gadā, ņemot vērā iekšzemes kopprodukta kritumu. Nomināli nodokļu ieņēmumi samazinājās par 119 milj. *euro* jeb 1,9%. Nozīmīga nodokļu ieņēmumu samazināšanās pērn bija vērojama tādās nozarēs kā izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi, transports un uzglabāšana, būvniecība, māksla, izklaide

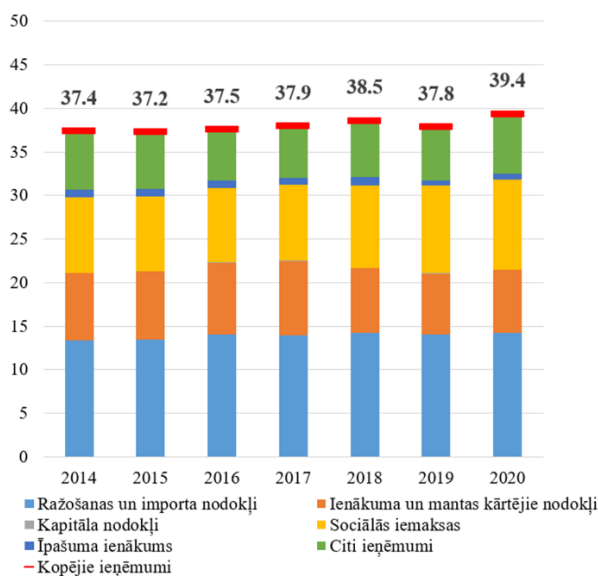
⁵ Nodokļu slogs (D.2 (iesk.ES daļu)+D.5+D.61+D91).

un atpūta, arī nekustamā īpašuma izīrēšanas un pārvaldīšanas nozarē. Lielākais kritums 97,1 milj. *euro* apmērā bija novērojams ražošanas un importa nodokļiem (D.2), kas samazinājušies Covid-19 pandēmijas ietekmes rezultātā. Samazinoties ekonomiskai aktivitātei, par 103,7 milj. *euro* jeb 3,9% samazinājušies pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi valsts budžetā, kas skaidrojams ar iemaksu samazinājumu un atmaksu pieaugumu. Ja 2020. gada janvārī un februārī pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi pieauga salīdzinot pret 2019. gadu, tad 2020. gada martā, stājoties spēkā ārkārtas situācijai, pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi sāka būtiski samazināties. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta sniegtajai informācijai ārkārtas situācijā visvairāk skartajās nozarēs – izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas nozarē samaksātie pievienotās vērtības nodokļi samazinājās vairāk kā par 50%, salīdzinot ar 2019. gadu. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta datiem kopējā darījumu vērtība 2020. gadā visvairāk samazinājās tiem nodokļu maksātājiem, kuri darbojas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, automobiļu un motociklu remonta nozarē, kā arī transporta un uzglabāšanas nozarē.

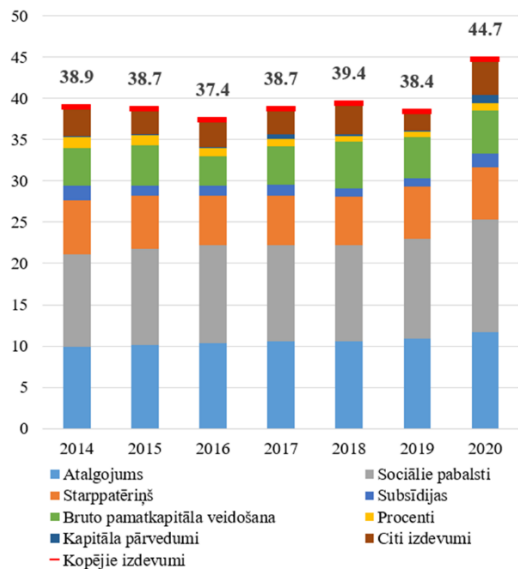
Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi (D.5) samazinājās par 21,8 milj. *euro* jeb 1%, salīdzinot ar 2019. gadu. Taču ienākuma un mantas kārtējo nodokļu izpildi būtiski ietekmēja uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumu zemā bāze 2019. gadā. Ar 2018. gada 1. janvāri, ieviešot Nodokļu politikas pamatnostādnes 2018. - 2021. gadam būtiski tika pārskatīta gan uzņēmuma ienākuma nodokļa likme, gan maksāšanas kārtība. 2019. gads bija uzskatāms par pārejas periodu, kurā uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumi valsts budžetā bija tikai 44,8 milj. *euro* apmērā, savukārt 2020. gadā uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumi pieauga par 162,7 milj. *euro* sasniedzot 207,5 milj. *euro*. Ienākuma un mantas kārtējos nodokļus būtiski samazināja iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu kritums. Tautsaimniecībā nodarbināto vidējā bruto darba samaksa 2020. gadā turpināja pieaugt un sasniedza 1143 *euro*, tomēr sarūkot nodarbinātībai par 1,9% un bezdarbam pieaugot līdz 8,1% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi kopbudžetā samazinājās par 109,9 milj. *euro* jeb 5,7%. Negatīvās darba tirgus tendences ietekmēja arī sociālo iemaksu ieņēmumus (D.61), kas, salīdzinot ar 2019. gadu, samazinājās par 38,1 milj. *euro* jeb 1,2%.

Turpinoties Covid-19 izplatībai, 2021. gada pirmajos divos mēnešos kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, salīdzinājumā ar 2020. gada attiecīgo periodu, samazinājās par 21 milj. *euro* jeb 1,4% un veidoja 1 517,8 milj. *euro*. Zemāki ieņēmumi galvenokārt saistīti ar Covid-19 izplatības mazināšanai noteiktajiem ierobežojumiem, kas ietekmē ekonomisko aktivitāti, kā arī piešķirtajiem nodokļu samaksas termiņa pagarinājumiem. No 2021. gada 1. janvāra veiktas arī izmaiņas nodokļu likumdošanā, kas ietekmē nodokļu ieņēmumus – par vienu procentpunktu samazināta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme,

kā arī līdz 1800 *euro* celts maksimālais sliekšnis līdz kuram piemēro neapliekamo minimumu, kā arī līdz 330 *euro* palielināts neapliekamais minimums pensijām.

3.3. att. Vispārējās valdības ieņēmumu struktūra, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Eurostat, Finanšu ministrija)

3.4. att. Vispārējās valdības izdevumu struktūra, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Eurostat, Finanšu ministrija)

Vispārējās valdības budžeta izdevumi pieauga par 1418,6 milj. *euro* jeb 12,1%, sasniedzot 13,1 miljardu *euro* jeb 44,7% no iekšzemes kopprodukta (skat. 3.4. attēlu). Lielāko pieaugumu nodrošināja citi izdevumi, kas pieauguši par 548,5 milj. *euro* jeb 77,4%. Pamatā šīs pozīcijas pieaugumu nodrošināja kopbudžeta izdevumi subsīdijām un dotācijām, kas pieauguši par 362,7 milj. *euro* jeb 17,2%, ko noteica ar Covid-19 saistītais atbalsts, kas tika piešķirts akciju sabiedrībai "Attīstības finanšu institūcija Altum" atbalsta programmu komersantiem nodrošināšanai.

Kopējie izdevumi atalgojumam (D.1) 2020. gadā pieauguši par 126,2 milj. *euro* jeb 3,8%, ko noteica atalgojuma pieaugums aizsardzības un veselības nozarē strādājošajiem, kā arī pedagogiem.

Izdevumi sociālajiem pabalstiem (D.632 un D.62) pieauguši par 286,3 milj. *euro* jeb 7,8%, ko noteica izdevumu pieaugums pensijām un pārējiem sociālajiem pabalstiem. Izdevumu kāpumu pensijām ietekmēja indeksācija, piemērojot lielākus indeksus 2019. un 2020. gada oktobrī, savukārt pārējo pabalstu izdevumu straujais kāpums saistāms ar vidējās apdrošināšanas iemaksu algas pieaugumu un Covid-19 ietekmi. Pērn nodarbinātības saglabāšanai tika veikta dīkstāves pabalstu izmaksa 61 milj. *euro* apmērā, tāpat nozīmīgi pieauguši bezdarbnieka (par

43,4 milj. *euro* jeb 32,9%) un slimības pabalstu (par 42,2 milj. *euro* jeb 21,1%) izdevumi. Atbilstoši Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem pērn par 31,2% pieaudzis bezdarbnieka pabalsta saņēmēju skaits, no 32,5 tūkst. vidēji mēnesī 2019. gadā līdz 42,6 tūkst. vidēji mēnesī pērn. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati arī norāda uz slimības pabalstu saņēmēju skaita pieaugumu par 5,8%, vienlaikus vēl straujāk pieaug apmaksāto dienu skaits uz vienu slimošanas gadījumu (+6,7%), norādot uz ilgāku slimošanu.

Vispārējās valdības izdevumi bruto pamatkapitāla veidošanai (P.51G) pieauguši par 17,4 milj. *euro* jeb 1,1%. Kopējo izdevumu pieaugumu 2020. gadā nodrošināja valdības lēmums piešķirt ceļu infrastruktūras uzlabošanai papildus 75 milj. *euro*, tāpat pašvaldību aizņēmumu limita celšana par 150 milj. *euro*, tādējādi nodrošinot aizņēmuma pieejamību pašvaldībām tautsaimniecībai nozīmīgiem augstas gatavības investīciju projektiem un Mežaparka Lielās estrādes rekonstrukcijai. Jāatzīmē, ka pērn bija vērojama sabremzēšanās Eiropas Savienības fondu investīciju apmēros, kas lielā mērā bija saistīts ar Eiropas Savienības fondu pārstrukturēšanu par labu investīcijām, mērķētām uz Covid-19 ietekmes mazināšanu un ekonomikas atlabšanas veicināšanu, kā rezultātā projekti tika uzsākti vēlāk.

Izdevumi starppatēriņam (P.2) samazinājušies par 54,6 milj. *euro* jeb 2,8%, ko pamatā noteica zemāki izdevumi precēm un pakalpojumiem pašvaldību budžetā. Salīdzinot ar 2019. gadu, pašvaldību budžetā samazinājušies izdevumi par siltumenerģiju, kurināmo, degvielu un izdevumi ēdināšanai, uzturot pašvaldību aprūpē, apgādē un dienestā esošās personas.

Subsīdijas (D.3) pieaugušas par 165,4 milj. *euro* jeb 55,2%, kas saistīts ar papildus subsīdijām lauksaimniekiem atbilstoši valdības lēmumam sniegt papildus atbalstu lauksaimniekiem Covid-19 ietekmes mazināšanai, kā arī subsīdijām komersantiem, kas nodrošina sabiedriskā transporta pakalpojumus.

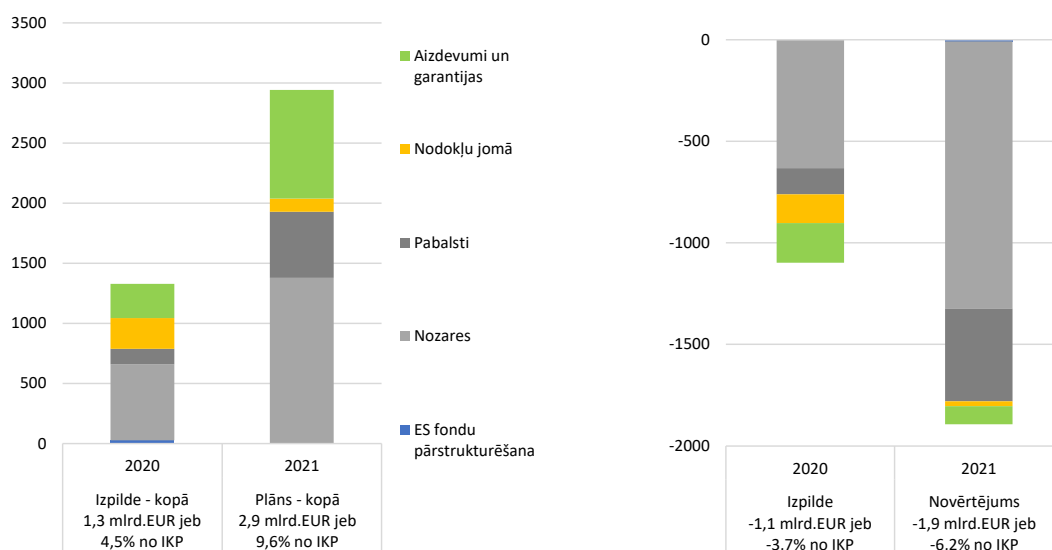
Kapitālo pārvedumu (D.9) izdevumi 2020. gadā pieauguši par 288,7 milj. *euro* jeb vairāk kā 20 reizes. Pieaugums skaidrojams ar valdības lēmumu sniegt atbalstu akciju sabiedrībai “*Air Baltic Corporation*” 250 milj. *euro* apmērā, akciju sabiedrībai “*Latvijas gaisa satiksme*” 6 milj. *euro* apmērā un akciju sabiedrībai “*Latvijas dzelzceļš*” 32,4 milj. *euro* apmērā.

3.3. Atbalsta pasākumi Covid-19 seku mazināšanai

Lai nodrošinātu atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem Covid-19 krīzē, valdība ir apstiprinājusi nozīmīgu atbalsta paketi. Līdz šī gada 23. martam kopējais apstiprinātais atbalsta apjoms tautsaimniecībai (skat. 3.5. attēlu) atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam, ņemot vērā Valsts ieņēmuma dienesta, akciju sabiedrības “Attīstības finanšu institūcija Altum” u.c. institūciju

sniegto informāciju, sasniedzis 4,4 mljrd. *euro*, no kā 1,3 mljrd. *euro* jeb 4,5% no iekšzemes kopprodukta bija faktiskais atbalsts 2020. gadā, 2,9 mljrd. *euro* jeb 9,6% no iekšzemes kopprodukta ir plānotais apjoms 2021. gadā un plānotais apjoms 0,1 mljrd. *euro* 2022. gadā.

Aktualizējot vispārējās valdības budžeta bilances vidējam termiņam, tika ņemta vērā līdz šī gada 23. martam apstiprinātā atbalsta ietekme uz budžeta bilanci (skat. 3.6. attēlu). Atbalsta pasākumu apjoms veido būtisku ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci, 2020. gadā to negatīvi ietekmējot par 1,1 mljrd. *euro* jeb 3,7% no iekšzemes kopprodukta, bet 2021. gadā ietekme palielināsies līdz 1,9 mljrd. *euro* jeb 6,2% no iekšzemes kopprodukta. Savukārt 2022. gadam ietekme uz bilanci tiek vērtēta būtiski zemākā apmērā – 0,2% no iekšzemes kopprodukta, galvenokārt turpinot realizēt augstas gatavības investīciju projektus, kas tiks uzsākti šogad.

3.5. att. Kopējais atbalsts tautsaimniecībai, milj. euro
(Datu avots: Finanšu ministrija)

3.6. att. Atbalsta ietekme uz budžeta bilanci, milj. euro (Datu avots: Finanšu ministrija)

Pieņemtos atbalsta pasākumu lēmumus Covid-19 krīzes pārvarēšanai var sadalīt piecās kategorijās – atbalsts nodokļu jomā, atbalsts pabalstu jomā, atbalsts aizdevumu un garantiju jomā, atbalsts nozarēm, kā arī Eiropas Savienības finansējuma atbalsts.

Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā tika noteikti vairāki **nodokļu atbalsta pasākumi**, lai mazinātu krīzes sekas uzņēmējiem un iedzīvotājiem. Atbalstā nodokļu jomā ietilpst tādi pasākumi kā nodokļu samaksas

termiņa pagarinājumi; iedzīvotāju ienākuma nodokļa avansa maksājumu atcelšana; pārmaksātā pievienotās vērtības nodokļa atmaksa 30 dienu laikā; nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņu pagarināšana (šim pasākumam nav fiskālās ietekmes, jo termiņu pārceļšana notiek tikai 2020. un 2021. gada ietvarā).

Jau pērn tika pieņemti normatīvie akti, kas nosaka papildus atbalstu iedzīvotājiem **pabalstu izmaksai**, mazinot Covid-19 izraisītās krīzes sekas. 2020. gadā apjomīgākie bija dīkstāves un algu subsīdiju pabalsti. 2020. gadā dīkstāves pabalsti tika izmaksāti 61 milj. *euro* apmērā, taču 2021. gadā dīkstāves pabalstus plānots izmaksāt 98 milj. *euro* apmērā, no kuriem līdz 2021. gada 21. martam jau izmaksāti 67,4 milj. *euro* apmērā jeb 149,1 tūkst. pabalstu 68,4 tūkst. fizisko personu. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta informācijai visvairāk dīkstāves pabalsti izmaksāti tādu nozaru pārstāvjiem kā tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšana. Pēc darba devēju iesniegumiem vidējais dīkstāves atbalsta maksājums no 2020. gada 1. decembra līdz 2021. gada 14. martam veidoja 416 *euro*. 2021. gada kopējais plānotais atbalsts iedzīvotājiem vairākas reizes pārsniedz 2020. gadā izsniegto, ņemot vērā, ka papildus nodarbinātības atbalsta programmām tiks izmaksāti arī vienreizējus pabalsti ģimenēm (500 *euro* par katru bērnu), kā arī 200 *euro* pensionāriem un cilvēkiem ar invaliditāti.

3.3. tabula. Valdības apstiprinātā atbalsta apjoms Covid-19 seku mazināšanai, milj. euro

Pasākumi	2020		2021			2022
	Izpilde	Ietekme uz bilanci	Plāns uz 23.03	Operatīvā izpilde līdz 21.03	Ietekme uz bilanci	Ietekme uz bilanci
ATBALSTA APJOMS	1 329	-1 098	2 942	430,8	-1 893	-69
% no attiecīgā gada IKP	4,5	-3,7	9,6	1,4	-6,2	-0,2
I Atbalsts nodokļu jomā,	256	-141,8	110	34,2	-24,0	36,5
Nodokļu samaksas termiņa	161	-46,8	75	34,2	-24,0	1,5
II Atbalsts pabalstu jomā,	130	-130	550	224,1	-456	0
Dīkstāves pabalsti	61	-61	98	67,4	-98	0
Algu subsīdijas	47	-47	76	11,6	-25	0
Slimības palīdzības pabalsts un	0,1	0	55	1,2	-11	0
Bezdarbnieku palīdzības pabalsts	5,2	-5,2	10,7	3,3	-10,7	0
Slimības pabalsts 1.-10.diena no	2,8	-2,8	13,3	13,3	-13,3	0
Vienreizējs pabalsts (500 EUR)	0,0	0	182	125,0	-182	0
Vienreizējs pabalsts (200 EUR)	0,0	0	112	0,0	-112	0
III Atbalsts aizdevumu un	284	-195	903	18,6	-89	0
IV Atbalsts nozarēm, tai skaitā	632	-632	1 379	153,2	-1 315	-99
Veselības nozarei	133	-133	638	31,4	-586	0
Satiksmes nozarei (t.sk. avio	408	-408	205	0,0	-190	0
Granti apgrozāmajiem līdzekļiem	0	-0,02	311	98,5	-311	0
Zemkopības nozarei	38	-38	46	0,0	-46	0
Kultūras nozarei	21,1	-21,1	27	0,0	-27	0
Izglītībai un zinātnei (t.sk. sportam	22	-22	36	18,1	-35	0
Augstas gatavības projekti (bez	0	0	62	0,0	-66	-99
V ES fondu finansējuma atbalsts	27	0	-	0,7	-9	-7

Plānotie **atbalsta pasākumi aizdevumu un garantiju jomā** tiek nodrošināti galvenokārt ar akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija Altum" starpniecību un atbalsta veids pamatā ir paredzēts uzņēmumu likviditātes uzlabošanai, lai pārvarētu Covid-19 krīzi. Šī atbalsta pasākumu grupa ietver arī pašvaldību aizņēmumu limita palielināšanu 2020. gadā par 150 milj. *euro*. Ietverti arī tādi pasākumi kā aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem, kredītu garantijas, portfelgarantijas, akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija Altum" ieguldījumu fonds modernizācijai, finansējums lielo komersantu atbalstam.

Atbalsts nozarēm paredzēts nozaru finansiālo grūtību mazināšanai, kā arī medicīnas līdzekļu un aprīkojuma, un attālinātā mācību procesa nodrošināšanai. Nozares ar lielāko atbalsta apmēru ir veselības nozare, satiksmes nozare un atbalsts apgrozāmajiem līdzekļiem grantu veidā. Atbalsts nozarēm veido gandrīz pusi no kopējā atbalsta apjoma un, salīdzinot ar 2020. gadu, 2021. gadā plānotais apjoms ir dubultojies, kam ir tieša ietekme uz budžeta deficītu.

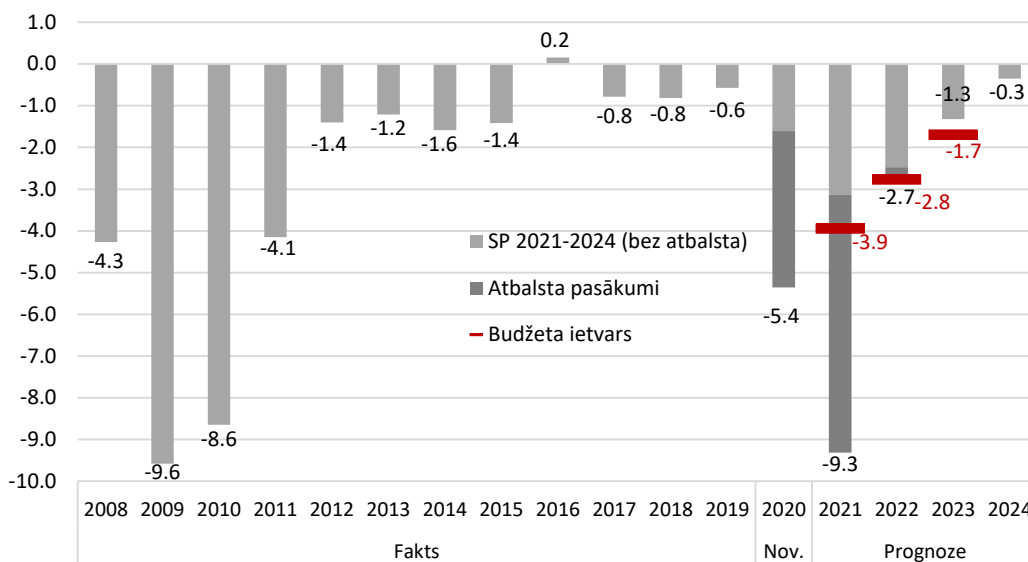
ES finansējuma atbalsts paredzēts ar mērķi nodrošināt iespēju vieglāk un ātrāk reaģēt, mazinot Covid-19 izraisītās sekas dalībvalstu visvairāk skartajām teritorijām un to iedzīvotājiem, pieļaujot dalībvalstu Eiropas Savienības fondu darbības programmu grozījumus. Tāpat ietver atbalstu valsts budžeta "virssaistību" veidā novirzīt Eiropas Savienības fondu projektu investīciju palielināšanai vidējā termiņā un papildus "virssaistības" zemkopības nozares atbalstam, ļaujot uzņemties papildus saistības projektu īstenošanai, tostarp nodrošinot kopējās ES fondu finansējuma "aploksnes" izlietojumu. Atbilstoši Ministru kabineta lēmumiem Kohēzijas politikas fondi 2020. gadā tika pārstrukturēti 499 milj. *euro* apmērā un papildus virssaistības, iekļaujot lauksaimniecības fondus, tika uzņemtas 199,4 milj. *euro* apmērā. Dati par izpildi 2020. gadā un operatīvo izpildi 2021. gadā tiek norādīti, ņemot vērā faktiskos maksājumus.

3.4. Fiskālās attīstības scenārijs

Vispārējās valdības budžeta prognozes vidējam termiņam tika sagatavotas 2021. gada martā, ņemot vērā makroekonomiskās attīstības scenāriju, kas tika sagatavots 2021. gada februārī un apstiprināts Fiskālās disciplīnas padomē. Prognozēs tika ņemti vērā aktualizētie ieņēmumi atbilstoši apstiprinātajam makroekonomiskās attīstības scenārijam, apstiprinātie valsts pamatbudžeta bāzes izdevumi 2022.–2023. gadam un prognoze 2024. gadam, kā arī sagaidāmā attīstība vietējās valdības budžetā un sociālās nodrošināšanas fondos, ņemot vērā aktuālās tendences. Bilancēs iekļauta līdz šī gada 23. martam valdības apstiprinātā atbalsta tautsaimniecībai Covid-19 ietekmes mazināšanai sagaidāmā ietekme uz budžeta ieņēmumiem un izdevumiem. Covid-19 atbalsta pasākumi būtiski ietekmē 2020. un 2021. gada budžeta izdevumus, kā arī palielinās 2022. gada izdevumus papildus jau budžetā plānotajam apjomam.

Sagaidāms, ka vispārējās valdības budžeta deficīts 2021. gadā būs 9,3% no iekšzemes kopprodukta, kas, palielinoties apstiprinātajam atbalstam tautsaimniecībai Covid-19 seku mazināšanai, ir būtiski augstāks kā prognozēts,

sagatavojot 2021. gada budžetu. Vakcinācijas plāna sekmīgas izpildes gadījumā paātrinoties ekonomikas attīstībai un pieaugot nodokļu ieņēmumiem, tiek prognozēts, ka vispārējās valdības budžeta deficīts vidējā termiņā samazināsies un būs 2022. gadā 2,7% no iekšzemes kopprodukta, 2023. gadā 1,3% no iekšzemes kopprodukta un 2024. gadā 0,3% no iekšzemes kopprodukta (skat. 3.7. attēlu).

3.7. att. Vispārējās valdības budžeta bilance, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Eurostat, Finanšu ministrija)

Atbilstoši prognozēm vispārējās valdības ieņēmumu īpatsvars iekšzemes kopprodukta 2021. gadā palielināsies un būs 39,3% no iekšzemes kopprodukta. Vēl augstāks ieņēmumu līmenis sagaidāms 2022. gadā, t.i., 39,9% no iekšzemes kopprodukta, bet 2023. un 2024. gadā tas samazināsies līdz attiecīgi 39% un 38,6% no iekšzemes kopprodukta. Augstāku līmeni 2022. gadā noteiks pieaugums ārvalstu finanšu palīdzības plūsmās, tāpat arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumos, jo netiek paredzēts tālāks pieaugums ar nodokli neapliekamajā ieņēmumu bāzē. Savukārt ieņēmumu īpatsvara samazināšanos 2023. gadā ietekmēs samazinājums Eiropas Savienības fondu investīciju apmērā, bet 2024. gadā procentuāli pret iekšzemes kopproduktu zemāki būs ieņēmumi no īpašuma. Nominālā izteiksmē ieņēmumu apjoms vidējā termiņā pieaugs. Sagaidāms, ka vispārējās valdības izdevumu īpatsvars iekšzemes kopproduktā pēc būtiskā pieauguma 2021. gadā, kad paredzēts plašs valdības apstiprinātais atbalsts tautsaimniecībai Covid-19 seku mazināšanai, vidējā termiņā attiecībā pret iekšzemes kopproduktu ik gadu samazināsies. Izdevumu īpatsvara samazināšanās vidējā termiņā lielā mērā skaidrojama ar to, ka lēmumi par papildus izdevumu iniciatīvām tiek pieņemti, tuvojoties kārtējā gada budžeta apstiprināšanai.

3.4. tabula. Fiskālās attīstības scenārijs pie nemainīgas politikas

		2020	2021	2022	2023	2024
	EKS	% no iekšzemes kopprodukta				
Neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-) (B.9) pa apakšsektoriem						
Vispārējā valdība	S.13	-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
t.sk. komersanti ⁶		-0,2	-0,4	-0,2	-0,2	0,1
Centrālā valdība	S.1311	-5,4	-8,6	-2,5	-1,2	-0,2
t.sk. komersanti		-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	0,0
Vietējā valdība	S.1313	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1
t.sk. komersanti		-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,1
Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314	0,4	-0,3	-0,1	0,0	0,0
Vispārējā valdība (S.13)						
Kopējie ieņēmumi	TR	39,4	39,3	39,9	39,0	38,6
Kopējie izdevumi	TE	44,7	48,6	42,5	40,3	39,0
Procentu izdevumi	D.41	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7
Cikliskā attīstība						
Budžeta bilances cikliskā komponente ⁷		-1,5	-1,2	-0,3	0,0	0,0
Vienreizējie pasākumi ⁸		-0,2				
Cikliski koriģētā bilance		-3,9	-8,2	-2,3	-1,3	-0,3
Cikliski koriģētā primārā bilance		-3,0	-7,5	-1,6	-0,5	0,3
Strukturālā bilance		-3,7	-8,2	-2,3	-1,3	-0,3

Centrālās valdības budžets

- Valdības apstiprinātais atbalsts tautsaimniecībai Covid-19 seku mazināšanai visvairāk ietekmē centrālās valdības budžetu, kurā 2021. gadā tiek plānots deficīts 8,6% no iekšzemes kopprodukta. Savukārt turpmākajos gados pie nemainīgas politikas sagaidāma deficīta samazināšanās - 2022. gadā līdz 2,5% no iekšzemes kopprodukta, 2023. gadā līdz 1,2% no iekšzemes kopprodukta un 2024. gadā līdz 0,2% no iekšzemes kopprodukta. Centrālās valdības budžetā tiek plānots, ka izdevumu īpatsvars ar 2022. gadu samazināsies, kas skaidrojams ar augsto izdevumu līmeni 2021. gadā Covid-

⁶ Valsts un pašvaldību struktūru kontrolētās un finansētās komercsabiedrības (Finanšu ministrijas izlases aptaujas rezultāts). Pilns komersantu saraksts ir pieejams Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/klasifikācijas/institucionalo-sektoru-klasifikacija/kodi>

⁷ Budžeta bilances cikliskās komponentes aprēķinā izmantota budžeta pus-elastība 0,378 (Datu avots: *G.Mourre ao. European Commission. The Semi-Elasticities Underlying the Cyclically-Adjusted Budget Balance: An Update & Further Analysis. May 2019*).

⁸ Lai atvieglotu datu salīdzināmību starp Latviju un Eiropas Komisiju, strukturālā bilance 2020. gadā ir parādīta kopā ar nodokļu reformas neto ieņēmumu samazinājumu 0,3% no iekšzemes kopprodukta, kas ir īslaicīgs un Latvijas fiskālajā ietvarā tiek atzīts par vienreizējo pasākumu, bet Eiropas Komisija šo efektu ietver strukturālajā bilancē, jo ieņēmumus samazinošos/ izdevumus palielinošos pasākumus Eiropas Komisija neatzīst par vienreizējiem/ īslaicīgajiem pasākumiem. 0,1% no iekšzemes kopprodukta uzlabojums 2020. gadā saistīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju.

19 seku mazināšanai un to, ka šobrīd nav pieņemti lēmumi par papildus resursu piešķiršanu vidējā termiņā (ģimenes valsts pabalsta palielināšana, mediķu atalgojums, pedagogu atlīdzības sistēmas reforma u.c.). Ieņēmumu apmērs, līdz ar augstākiem nodokļu ieņēmumiem, ik gadu nomināli pieaugs, attiecīgi centrālās valdības budžeta bilance pie nemainīgas politikas ik gadu uzlabosies.

- 2021. gads ir pēdējais, kad zemāki kā iepriekšējā gadā gaidāmi iedzīvotāju ienākuma nodokļu ieņēmumi, jo tālākas izmaiņas ar nodokli neapliekamo ienākumu bāzē nav apstiprinātas. Arī uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumi pēc reformas ik gadu pieaugs, lai gan vidējā termiņā vēl nerasniegs pirmsreformas līmeni. 2022. gadā līdz ar prognozēto izešanu no Covid-19 krīzes nodokļu ieņēmumi pieaugs straujāk un pieaugums sagaidāms visās nozīmīgākajās nodokļu grupās. Kopumā nodokļu ieņēmumu pieaugumu nodrošinās darba samaksas fonda un patēriņa pieaugums.
- Pēc 2021. gada, kad izdevumu pieaugumu atalgojumam, sociālajiem izdevumiem un starppatēriņam lielā mērā ietekmē papildus izdevumi Covid-19 atbalsta pasākumiem, sākot ar 2022. gadu izdevumi šajās pozīcijās pieaugs daudz lēnākā tempā. Jāņem vērā, ka vidēja termiņa prognozēs nav ņemti vērā potenciālie papildus izdevumi, piemēram, ģimenes valsts pabalstam, mediķu atalgojumam u.c., par ko vēl nav pieņemti lēmumi.
- Pamatlīdzekļu veidošanas izdevumi, palielinoties Eiropas Savienības fondu investīciju plūsmām, 2021. -2022. gadā kāps. Eiropas Savienības fondu investīcijas centrālās valdības budžetā pēc samazinājuma 2020. gadā, kad veikta nozīmīga Eiropas Savienības fondu pārstrukturēšana, tos gandrīz 0,5 mljrd. *euro* apmērā pārdalot Covid-19 ietekmes mazināšanai, 2021. un 2022. gadā pieaugs. To sekmēs arī 2021. - 2027. gada plānošanas perioda uzsākšana un Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma līdzekļu ieplūšana Latvijā, kas ir iekļauts prognozēs. Tāpat apstiprinātais finansējums augstas gatavības projektiem, lai mazinātu Covid-19 ietekmi uz tautsaimniecību, noteiks investīciju palielināšanos 2021. un 2022. gadā. Ņemot vērā, ka nozīmīgā infrastruktūras projekta *Rail Baltica* finansējums līdz šim ir piešķirts ierobežotā apjomā atbilstoši noslēgtajiem līgumiem, 2023. gadā tā finansējums jau tiek plānots ar nozīmīgu samazinājumu, kas lielā mērā noteiks arī zemāku investīciju apmēru centrālās valdības budžetā, salīdzinot ar 2022. gadu.

Sociālās nodrošināšanas fonds

- Sociālās nodrošināšanas fondā pēc vairākiem gadiem ar pārpalikumu 2021. gadā sagaidāms 0,3% no iekšzemes kopprodukta deficīts. Deficīta veidošanos ietekmēja ekonomiskās situācijas pasliktināšanās, kad Covid-19 ietekmē pieaug gan īstermiņa pabalsti (slimības, bezdarba), gan bremzējas

nodokļu iemaksu pieaugums. Nodokļu ieņēmumu pieaugumu ietekmē ar 2021. gadu par 1 procentpunktu samazinātā Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme, līdz ar ko ieņēmumu apjoma pieaugums turpinās, taču lēnākā tempā. Līdz ar ekonomikas atkopšanos jau 2023. un 2024. gadā sociālās nodrošināšanas fondā tiek prognozēts sabalansēts budžets.

- 2021. gadā sagaidāms izdevumu pieaugums pensijām, ņemot vērā gan vidējās iemaksu algas kāpumu, gan lielākus indeksus. Saskaņā ar atjaunoto makroscenāriju 2021. gadā būtu jāveic pārrēķins pensiju indeksācijas koeficientiem, līdz ar to tiek prognozēti papildus izdevumi pensiju indeksācijai ar 2021. gada 1. oktobri, kas ietekmē arī turpmāko gadu izdevumus vecuma pensijām. Izdevumi pensijām pieaugtu vēl straujāk, ja netiktu īstenota pensionēšanās vecuma reforma, kas ir ieviesta 2014. gadā un paredz ik gadu par trim mēnešiem līdz 2025. gadam celt pensionēšanās vecumu līdz 65 gadiem, kā rezultātā pensiju saņēmēju skaits sarūk un šobrīd tiek prognozēts, ka turpinās samazināties arī vidējā termiņā. Tiesības uz valsts vecuma pensiju 2021. gadā būs personām, kuras sasniegušas 64 gadu vecumu. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, tātad 2021. gadā priekšlaicīgi pensionēties var personas, kuras sasniegušas 62 gadu vecumu.
- Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu par minimālo pensiju apmēriem, ar 2021. gadu noteikts jauns minimālais vecuma pensijas apmērs, kas turpmāk būs atkarīgs no katra personas apdrošināšanas stāža gada. Minimālo vecuma pensiju aprēķinās, minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzei 136 *euro* piemērojot koeficientu 1,1. Par katru nākamo gadu, kas pārsniedz 15 gadus, kuri nepieciešami vecuma pensijas piešķiršanai, apmērs tiks palielināts par diviem procentiem no minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzes.
- No 2021. gada 1. janvāra paaugstināts invaliditātes pensijas minimālais apmērs. Noteiktais jaunais minimālais invaliditātes pensijas apmērs ir atkarīgs no invaliditātes pensijas aprēķina bāzes, kas ir 136 *euro*, personām ar invaliditāti no bērnības 163 *euro* apmērā. Personām ar 1. un 2. grupas invaliditāti minimālo pensijas apmēru aprēķinās, piemērojot palielinošos koeficientus.
- Sagatavojot izdevumu prognozes sociālās nodrošināšanas fondā, tika ņemts vērā, ka izdevumi bezdarbnieku pabalstiem 2021. gadā nozīmīgi pieaugs, bet vidējā termiņā ik gadu samazināsies. To pamatā noteiks bezdarbnieku pabalsta saņēmēju skaita izmaiņas, paredzot, ka 2021. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu tas pieaugs līdz 40,3 tūkst. saņēmēju, un pieaugums tiek prognozēts gada otrā pusē, kad vairs netiks piešķirts atbalsts dīkstāvē un daļa uzņēmumu varētu neatsākt darbu. Savukārt, vidējā termiņā tiek prognozēta saņēmēju skaita samazināšanās līdz 29 tūkst. 2024. gadā, kas arī noteiks

izdevumu samazināšanos vidējā termiņā. Vidējais pabalsta apmērs lielā mērā korelē ar sagaidāmajām vidējās darba samaksas izmaiņām valstī, kas ik gadu plānotas ar pieaugumu. No 2021. gada 1. janvāra paaugstināts bezdarbnieka pabalsts tiem bezdarbniekiem, kuriem tas noteikts 60% apmērā no divkārša valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra. Šīs izmaiņas pēc Satversmes tiesas lēmuma saistītas ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra paaugstināšanu no 64,03 *euro* uz 109 *euro*. Jāatzīmē, ka no 2020. gada 1. janvāra tika veiktas arī izmaiņas bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgumā un apmērā, to saīsinot no 9 uz 8 mēnešiem, tāpat pārskatot pabalsta izmaksas apmēru attiecībā pret personas darba algu.

- Tāpat ņemtas vērā sagaidāmās izmaiņas slimības pabalstu saņēmēju skaitā un vidējā apmērā. Covid-19 pandēmijas ietekmē valdība apstiprinājusi arī atbalstu slimības lapu apmaksai - aizdomu par Covid-19 gadījumā slimības lapa tiek apmaksāta jau no 1. darba nespējas dienas līdz 3. dienai, bet pozitīva Covid-19 testa gadījumā turpinās pēc nepieciešamības (standarta kārtībā valsts slimošanu apmaksā no 11. darba nespējas dienas). Atbilstoši Labklājības ministrijas prognozēm Covid-19 saslimušo skaits 2021. gadā sasniegs 10% no sociāli apdrošināto personu kopskaita, tādējādi sagaidāms, ka kopumā izdevumi slimības pabalstiem 2021. gadā par 16,4% pārsniegs 2020. gada izdevumu līmeni. Vidējā termiņā, lai gan saņēmēju skaits plānots ar ikgadēju samazinājumu, ar pieaugumu tiek prognozēts vidējais pabalsta apmērs, tādējādi arī kopējie izdevumi slimības pabalstiem ik gadu pieaugs.

Vietējās valdības budžets

- 2021. gadā vietējās valdības budžetā deficīts saglabāsies 2020. gada līmenī (0,4% no iekšzemes kopprodukta). 2021. gada budžeta deficīts skaidrojams lielā mērā ar plānotiem zemākiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem salīdzinājumā ar 2020. gadu, galvenokārt dēļ izmaiņām likumdošanā. Ar 2021. gada 1. janvāri tiek paaugstināts neapliekamais minimums pensionāriem un ar nodokli neapliekamajā ieņēmumu bāze ienākumiem. Prognozēts, ka 2022. - 2024. gadā deficīts vietējās valdības budžetā samazināsies līdz 0,1% no iekšzemes kopprodukta, paredzot iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu ikgadēju pieaugumu.
- Ar pieaugošu tendenci vietējās valdības budžetā prognozēti transferti, ko nodrošinās palielinājums speciālajā dotācijā pašvaldībām, kas kopš ieviešanas iepriekšējos gados nodrošina pašvaldību ieņēmumus noteiktā apmērā. Tāpat palielinās mērķdotācijas, tostarp pedagogiem, gan pieaug pieklasificēto komersantu transferti pašvaldībām.
- Vietējās valdības budžeta izdevumi 2021. gadā kopumā pieaugs mēreni, tomēr vidējā termiņā sagaidāms straujāks izdevumu palielinājums. Ikgadējs pieaugums prognozēts izdevumos atlīdzībai, starppatēriņam, subsīdijām, kā

arī sociālajiem izdevumiem. Izdevumus pamatlīdzekļu veidošanai lielā mērā noteiks Eiropas Savienības fondu investīciju cikli. 2021. gadā izdevumu samazinājums skaidrojams ar 2014.-2020. gada Eiropas Savienības fondu perioda noslēgšanos, bet ar 2022. gadu izdevumi ikgadēji pieaugs dēļ Eiropas Savienības fondu 2021.-2027. gada perioda ieviešanas. Pozitīvu ietekmi uz investīciju apjomu 2020. un 2021. gadā rada pašvaldībām par 150 milj. *euro* palielinātais pašvaldību aizņēmumu limits Valsts kasē.

3.5. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar stratēģiju valsts parāda un naudas līdzekļu vadības mērķis ir savlaicīgi nodrošināt finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņemšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, instruments, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus vidējā termiņā, kā arī nodrošināt kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai nepieciešamos resursus ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

Covid-19 uzliesmojums izraisīja nepieciešamību 2020. gadā ievērojamā apjomā nodrošināt finansējumu Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalstam ārkārtas situācijā, veicot aizņemšanos finanšu tirgos, aizņemšanos no starptautiskajām finanšu institūcijām un Eiropas Komisijas (*SURE*), kā rezultātā ievērojami pieauga vispārējās valdības parāds. Saskaņā ar operatīvo novērtējumu, 2020. gada beigās vispārējās valdības parāds pēc Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas Eiropas Savienībā metodoloģijas sasniedza 12,7 mljrd. *euro* jeb 43,5% no iekšzemes kopprodukta⁹. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2020. gada beigās bija 12,4 mljrd. *euro*¹⁰.

Covid-19 uzliesmojuma apstākļos operatīvi nodrošināts finansiāls segums valdības lēmumiem Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalstam ārkārtējā situācijā, 2020. gadā aizņemoties resursus iekšējā un starptautiskajos finanšu tirgos 2,230 mljrd. *euro* apmērā. Lai mazinātu šādos apstākļos veicamo aizņemšanās izmaksu (procentu izdevumu) ietekmi uz valsts budžetu, Valsts kase finanšu tirgos piesaistīja resursus uz salīdzinoši īsiem termiņiem un ar iespējami zemākām procentu likmēm, vienlaikus nepalielinot valsts parāda pārfinansēšanas risku tuvākajos gados.

⁹ Informācija par vispārējās valdības parāda faktisko izpildi būs pieejama 2021. gada aprīlī atbilstoši vispārējās valdības budžeta un parāda notifikācijai

¹⁰ Nominālvērtībā, ņemot vērā Valsts kases administrētajiem ārējiem aizņēmumiem un parāda vērtspapīriem piesaistīto atvasināto finanšu instrumentu valūtas rezultātu

Starptautiskajos finanšu tirgos 2020. gadā piesaistīti resursi 1,550 mljrd. *euro* apmērā, veicot papildu emisiju 550 milj. *euro* apmēra 2026. gadā dzēšamajām eiroobligācijām pie iepriekš fiksētas procentu (kupona) likmes 0,375% gadā un jaunu 3 gadu eiroobligāciju emisiju 1 mljrd. *euro* apmērā ar procentu (kupona) likmi 0,125% gadā.

2020. gadā iekšējā finanšu tirgū veikts pēdējos gados lielākais aizņemšanās apjoms (680 milj. *euro*), organizējot 2, 5 un 7 gadu obligāciju izsoles pie fiksētas kupona likmes 0% (atsevišķās izsolēs sasniedzot negatīvu ienesīgumu), kā arī uzsākot apgrozībā esošo Latvijas eiroobligāciju izsoles iekšējā finanšu tirgū un tādējādi paplašinot vietējiem investoriem pieejamo instrumentu klāstu ar papildus piedāvājumu likvīdiem finanšu instrumentiem (2020. gadā veikti 2026. gadā dzēšamo eiroobligāciju papildu laidieni 40 milj. *euro* apmērā, sasniedzot vēsturiski zemāko attiecīga termiņa ienesīgumu).

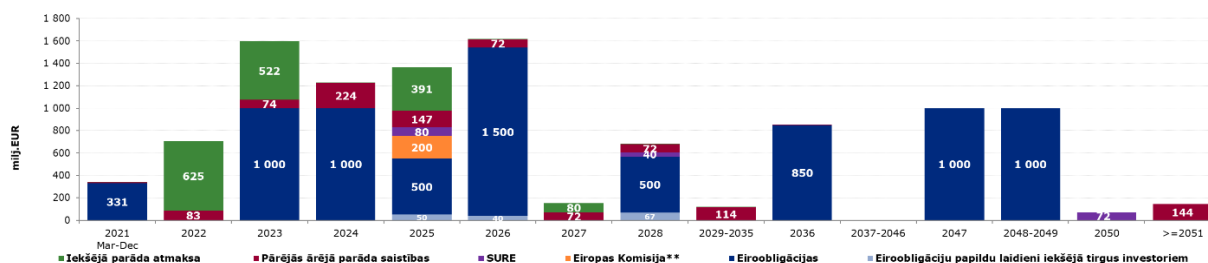
Paralēli tiek nodrošinātas arī papildu aizņemšanās iespējas no starptautiskajām finanšu institūcijām un Eiropas Komisijas. 2020. gada 8. aprīlī noslēgts aizņēmuma līgums ar Ziemeļu Investīciju banku, kura ietvaros ir pieejams ilgtermiņa finansējums 500 milj. *euro* apmērā Covid-19 seku mazināšanas un pārvarēšanas pasākumiem, un kura ietvaros 2020. gada septembrī un oktobrī saņemti aizdevuma resursi 250 milj. *euro* apmērā, atlikušie 250 milj. *euro* saņemti 2021. gada janvārī. Saglabāta aizņemšanās iespēja no Eiropas Investīciju bankas 400 milj. *euro* apmērā noslēgto līgumu ietvaros, kā arī ir apstiprināta papildu aizņemšanās iespēja no Eiropas Investīciju bankas 100 milj. *euro* apmērā un aizņemšanās iespēja no Eiropas Padomes attīstības bankas 150 milj. *euro* apmērā. Tāpat arī saskaņā ar Padomes 2020. gada 25. septembra īstenošanas lēmumu (ES) Nr. 2020/1351 Latvijai pieejams Eiropas Savienības atbalsta instrumenta bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā (*SURE*) aizņēmums no Eiropas Komisijas 192,7 milj. *euro* apmērā. Pirmā *SURE* aizņēmuma daļa 120 milj. *euro* apmērā tika saņemta 2020. gada novembrī, atlikušie 72 milj. *euro* tika saņemti 2021. gada februārī. 2020. gada 11. martā Latvija iesniedza pieteikumu papildu aizņēmumam *SURE* ietvaros 113 milj. *euro* apmērā.

Arī turpmāk finansējums ekonomikas atbalstam un Covid-19 uzliesmojuma seku mazināšanai tiks nodrošināts nepieciešamajā apjomā, aizņemoties iekšējā un starptautiskajos finanšu tirgos, kā arī izmantojot finansiāli izdevīgas aizņemšanās iespējas no starptautiskajām finanšu institūcijām (Eiropas Investīciju bankas u.c.) un Eiropas Komisijas finansēšanas instrumentiem (*SURE*, Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisms). Iekšējā finanšu tirgū resursu piesaiste tiks nodrošināta ar apgrozībā esošo eiroobligāciju papildu laidieniem, izmantojot iekšējā finanšu tirgus potenciālu un iespēju aizņemties ar vēsturiski zemākajām, t.sk. negatīvām, procentu likmēm. Aizņemšanos starptautiskajos finanšu tirgos plānots nodrošināt ar publiskām ilgtermiņa etalona eiroobligāciju un ilgtspējīgo (piemēram, “zaļo”) obligāciju emisijām, uzturot pēc iespējas plašākas un elastīgākas finansiāli izdevīgākā aizņemšanās instrumenta izvēles iespējas.

2021. gada martā starptautiskajos finanšu tirgos tika veikta 10 gadu obligāciju emisija, piesaistot finansējumu 1,250 mljrd. *euro* apmērā ar ienesīgumu 0,105% un

fiksējot kupona likmi 0,000%, kas ir vēsturiski zemākais Latvijas parāda vērtspapīru emisijās starptautiskajos tirgos jebkad sasniegtais tik gara termiņa ienesīguma un kupona līmenis. Darījuma rezultātā tika nodrošināta resursu pieejamība gan Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanas pasākumu finansēšanai un ekonomikas atbalstam, gan arī pārējo budžeta vajadzību finansēšanai un valsts parāda saistību izpildei. Iekšējā finanšu tirgū, savukārt, 2021. gada janvārī – martā organizētas 2025., 2026. un 2028. gadā dzēšamo eiroobligāciju papildu emisijas 141,8 milj. *euro* apmērā, fiksējot negatīvus ienesīguma līmeņus.

Ņemot vērā līdz 2021. gada 28. februārim uzņemtas valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku 2021. gada martā – 2024. gada decembrī jāpārfinansē valsts parāda saistības ~3,9 mljrd. *euro* apmērā (sk. 3.8. att.). Lielāko daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskajos finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas, kurām pienāks dzēšanas termiņš (skat. 1.att.).

* nav iekļauti sektori S130130, S130140, S130330, S130340, kā arī pieprasījuma un īstermiņa noguldījumi; aprēķinos izmantoti ECB 28.02.2021. noteiktie valūtu kursi

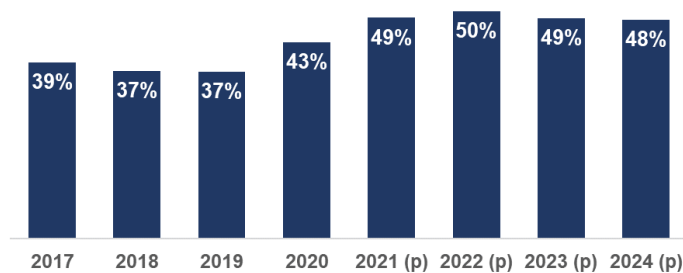
** 2009.-2011.gada starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros

3.8. att. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks (līdz 2021.gada 28.februārim uzņemtas saistības, nominālvērtībā)

Arvien jaunu Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanas un ekonomikas atbalsta pasākumu īstenošana 2021. gadā turpinās ietekmēt vispārējās valdības parāda tendences, jo finansējums šo pasākumu finansēšanai būs jānodrošina ar aizņēmumiem iekšējā un starptautiskajos tirgos, papildus izmantojot finansiāli izdevīgas aizņemšanās iespējas no starptautiskajām finanšu institūcijām un Eiropas Komisijas.

Atbilstoši aktuālajam novērtējumam, kurš sagatavots joprojām lielas nenoteiktības apstākļos, sagaidāms, ka nepieciešamība nodrošināt finanšu resursus valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību izraisīs vispārējās valdības parāda pieaugumu 2021. gadā līdz ~49% no iekšzemes kopprodukta un 2022. gadā līdz ~50% no iekšzemes kopprodukta (sk. 3.9. att.). Pēc 2022. - 2023. gadā plānotās valsts parāda atmaksas, kā arī stabilizējoties situācijai sakarā ar Covid-19 uzliesmojuma ietekmi uz valsts budžeta fiskālajiem radītājiem, sagaidāms, ka vispārējās valdības parāda apjoms, sākot ar 2023. gadu nedaudz samazināsies un stabilizēsies attiecībā pret iekšzemes kopproduktu vidējā termiņā (skat. 3.9. att.)

Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums
60 % no IKP

p – prognoze

3.9.att. Vispārējās valdības parāda attīstības tendences (% no iekšzemes kopprodukta)

Neskatoties uz vispārējās valdības parāda līmeņa pieaugumu, ko ietekmē ar Covid-19 saistīto pasākumu finansēšanas nepieciešamība, šai ietekmei būtu īstermiņa raksturs, kas vidējā termiņā un ilgtermiņā neizraisītu risku vispārējās valdības parāda ilgtspējai. Sagaidāms, ka gan 2021. gadā, gan vidējā termiņā Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums tiks ievērots.

4. JUTĪGUMA ANALĪZE UN SALĪDZINĀJUMS

4.1. Makroekonomiskā scenārija riski

Makroekonomiskās attīstības vidējā termiņa scenārija pamatā ir konservatīvi pieņēmumi par ekonomisko attīstību vidējā periodā un makroekonomiskās attīstības scenārija augšup un lejupvērstie riski kopumā ir sabalansēti, lai arī nenoteiktība, kas izriet no Covid-19 ierobežojošiem pasākumiem un to efektivitāti, ir liela.

Līdz ar to Finanšu ministrija, izstrādājot savas makroekonomisko rādītāju prognozes vidējam termiņam, ir identificējusi un izvērtējusi vairāku iekšējās un ārējās vides riskus, kuriem īstenojoties, ekonomikas izaugsme Latvijā var izrādīties straujāka vai lēnāka, nekā paredzēts bāzes scenārijā. Balstoties uz zemāk apskatītajiem makroekonomiskajiem riskiem, ir izstrādāti divi alternatīvie makroekonomiskās attīstības scenāriji 2021.-2024. gadam.

Galvenie negatīvie riski ir saistīti ar Veselības ministrijas vakcinācijas plāna neizdošanos tādā apmērā, kā paredzēts, piemēram, ir iespējami Covid-19 vakcīnu piegāžu traucējumi vai iedzīvotāju vakcinācijas tempi var izrādīties nepietiekami, kā arī vīrusa mutācija var izsaukt jaunu pandēmijas vilni, sākot ar 2021. gada oktobri. Līdz ar to valdība būtu spiesta pagarināt ierobežojumus, kas ne tikai bremsētu ekonomisko izaugsmi, bet bez nopietniem atbalsta pasākumiem izraisītu arī uzņēmumu bankrotus, beidzoties uzņēmumu iekšējām rezervēm, turklāt kā blakus parādība šeit būtu ēnu ekonomikas pieaugums. Papildus Covid-19 ierobežojumiem, būvniecības nozare varētu saskarties ar kapacitātes trūkumu, mēģinot īstenot lielos valdības finansētos projektus, kas izraisītu cenu kāpumu. Ārējie negatīvie riski Latvijai pašlaik ir saistīti arī ar joprojām augsto ģeopolitisko nenoteiktību reģionā, kas var ierobežot ekonomikas attīstību.

Savukārt pozitīvie riski galvenokārt saistīti ar negatīvajiem riskiem pretēju risku realizēšanos, piemēram, ja vakcinācijas plānu izdodas veiksmīgi realizēt un sabiedrības iegūtā kolektīvā imunitāte ļautu ātrāk, jau vasarā, atcelt visus ierobežojumus, turklāt arī mūsu tirdzniecības partnervalstu straujāka ekonomiskā atkopšanās veicinātu straujāku visa reģiona izaugsmi. Citi iekšējie pozitīvie riski ir saistīti ar investīciju straujāku izaugsmi, veiksmīgi īstenojot plānotos lielos projektus, kā arī veiksmīgāku Eiropas Savienības Atveseļošanās un noturības mehānisma plāna realizāciju Latvijā.

4.2. Jūtīguma analīze

4.2.1. Optimistiskais scenārijs

Ietekme uz ekonomiku

2020. gads kopumā noslēdzās labāk nekā bija prognozēts iepriekš. Ekonomika ir pielāgojusies jauniem apstākļiem, kas izpaustos arī kā privātā patēriņa līmeņa atgūšanās 2021. gada 3. ceturksnī. Turklāt Veselības ministrijas vakcinācijas

plāna veiksmīga īstenošanās un kolektīvās imunitātes iestāšanās radītu apstākļus, kad varētu ātrāk atcelt ieviestos ierobežojumus.

Līdz ar to ekonomiskās aktivitātes pieaugumu uzlabojumi būs jūtami visās jomās - gan pieprasījumā, gan ienākumu pieaugumā, un rezultātā optimistiskā scenārija gadījumā Latvijas iekšzemes kopprodukta izaugsme salīdzināmās cenās 2021. gadā vidēji būtu vidēji par 1 procentpunktu un 2022. gadā par 0,6 procentpunktiem straujāka nekā bāzes scenārijā.

4.1.tabula. Optimistiskais makroekonomiskais scenārijs

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
IKP pieaugums faktiskajās cenās, %	5,5	7,1	5,2	5,0	1,1	0,7	0,0	0,0
IKP pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,0	5,1	3,2	2,8	1,0	0,6	0,0	0,0
Privātais patēriņš, pieaugums salīdzināmās cenās, %	5,0	10,5	4,0	2,6	1,0	0,4	0,0	0,0
Sabiedriskais patēriņš, pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,5	2,5	2,4	2,4	0,1	0,1	0,0	0,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana, pieaugums salīdzināmās cenās, %	5,5	9,0	2,5	2,5	1,4	1,4	0,0	0,0
Preču un pakalpojumu eksports, pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,5	4,7	4,0	4,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Preču un pakalpojumu imports, pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,9	5,4	4,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vidējās darba samaksas tautsaimniecībā pieaugums faktiskajās cenās, %	4,5	5,5	5,0	5,0	0,0	0,5	0,5	0,0
Nodarbinātības pieaugums, %	-0,2	1,5	0,3	0,0	0,0	0,2	0,5	0,0
Bezdarba līmenis, %	8,2	6,5	5,7	5,3	0,0	-0,1	-0,6	-0,6

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu

Īstenojoties optimistiskajam scenārijam, kurā palielinās nodokļu un nenodokļu ieņēmumi, kā arī samazinās procentu izdevumi, vispārējās valdības budžeta bilance uzlabotos. Salīdzinājumā ar bāzes scenāriju optimistiskā scenārija gadījumā vispārējās valdības deficīts 2021. gadā samazinātos par 99,5 milj. *euro* jeb 0,4 procentpunktiem no iekšzemes kopprodukta. Savukārt 2022., 2023. un 2024. gadā vispārējās valdības bilance uzlabotos attiecīgi par 0,6 (par 174,9 milj. *euro*), 0,6 (186,6 milj. *euro*) un 0,5 (196,4 milj. *euro*) procentpunktiem no iekšzemes kopprodukta salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Bilances uzlabošanās ietekmēs lielāki nodokļu ieņēmumi, salīdzinājumā ar bāzes scenāriju, pamatā palielinoties pievienotās vērtības nodokļa un valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu ieņēmumiem.

4.2. tabula. Optimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-8,9	-2,1	-0,8	0,2	0,4	0,6	0,6	0,5
Vispārējās valdības budžeta bilance	-2 753,4	-700,2	-265,6	71,3	99,5	174,9	186,6	196,4
Nodokļu ieņēmumi	9 343,4	10 217,0	10 783,5	11 293,8	93,8	167,3	178,4	187,2
<i>Iedzīvotāju ienākuma nodoklis</i>	1 806,1	1 978,1	2 060,9	2 160,6	19,1	34,1	35,9	37,6
<i>Uzņēmuma ienākuma nodoklis</i>	262,8	310,4	326,7	343,0	2,8	5,4	5,7	6,0
<i>PVN</i>	2 764,9	3 026,0	3 239,9	3 439,8	29,3	52,2	56,4	59,9
<i>Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas¹¹</i>	2 891,8	3 195,6	3 397,4	3 550,7	30,6	55,1	59,1	61,8
<i>Akcīzes nodoklis</i>	1 129,4	1 187,7	1 226,4	1 256,4	12,0	20,5	21,3	21,9
Nenodokļu ieņēmumi	648,5	557,2	548,7	514,6	5,6	7,5	7,4	6,7
Procentu izdevumi	262,2	242,1	239,1	236,7	0,0	-0,1	-0,9	-2,5
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	48,1	48,7	46,7	45,8	-0,8	-1,7	-2,2	-2,6

Īstenojoties ekonomiskās attīstības optimistiskajam scenārijam, nodokļu ieņēmumu palielināšanās ietekmē uzlabotos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā samazinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņēmšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Mazāki aizņēmumi izraisītu ietaupījumu procentu izdevumos. Optimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2021. gadā nemainītos, bet 2022. gadā būtu par 0,1 milj. euro mazāki, 2023. gadā par 0,9 milj. euro un 2024. gadā attiecīgi par 2,5 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

4.2.1. Pesimistiskais scenārijs

Ietekme uz ekonomiku

Atbilstoši pesimistiskajam scenārijam Latvijas ekonomika var piedzīvot straujāku pieauguma tempu kritumu, kas ir saistīts ar Covid-19 ierobežojumiem un tādējādi lēnāku ekonomikas izaugsmi tirdzniecības un citu pakalpojumu nozarēs. Tas, līdzīgi kā to varēja novērot 2020. gada otrajā ceturksnī, galvenokārt izpaudīsies lielākā privātā patēriņa samazinājumā nekā bāzes scenārijā, - par 10% 2021. gadā un 3,1% 2022. gadā jeb attiecīgi par 7,2 un 4 procentpunktiem vairāk nekā paredzēts bāzes scenārijā. Šāda mājsaimniecību rīcība ir saistīta ar ienākumu samazinājumu un attiecīgi vēlmi veidot uzkrājumus. Atbilstoši pesimistiskajam scenārijam, mazinoties iedzīvotāju ienākumiem, nodarbināto darba samaksas pieaugums 2021. un 2022. gadā būtu vidēji par vienu procentpunktu mazāks. Nenoteiktību ap mājsaimniecību ienākumiem vairos arī nodarbinātības samazinājums par 1% 2021. gadā, kas sekotu pieaugušam uzņēmumu bankrota vilnim.

¹¹ Atskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un iemaksas 3. pensiju līmenī

4.4.tabula. Pesimistiskais makroekonomiskais scenārijs

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
IKP pieaugums faktiskajās cenās, %	1,1	6,0	5,2	4,9	-3,3	-0,4	0,0	0,0
IKP pieaugums salīdzināmās cenās, %	0,0	4,2	3,2	2,8	-3,0	-0,3	0,0	0,0
Privātais patēriņš, pieaugums salīdzināmās cenās, %	-3,1	6,1	4,0	2,6	-7,2	-4,0	0,0	0,0
Sabiedriskais patēriņš, pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,9	2,4	2,4	2,4	0,5	0,0	0,0	0,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana, pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,1	5,2	2,5	2,5	0,0	-2,4	0,0	0,0
Preču un pakalpojumu eksports, pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,0	3,3	4,0	4,0	-0,3	-1,4	0,0	0,0
Preču un pakalpojumu imports, pieaugums salīdzināmās cenās, %	3,5	4,4	4,0	4,0	-1,4	-1,0	0,0	0,0
Vidējās darba samaksas tautsaimniecībā pieaugums faktiskajās cenās, %	3,0	4,0	5,0	5,0	-1,0	-1,0	0,0	0,0
Nodarbinātības pieaugums, %	-1,0	1,0	1,0	0,0	-0,6	0,0	0,7	0,0
Bezdarba līmenis, %	8,9	7,7	6,3	5,9	0,6	0,6	0,0	0,0

Ja būvniecības nozare nespētu atrisināt kapacitātes problēmu, tas bremsētu investīciju apjomus, īpaši 2022. gadā, kad bija plānots lielākais Eiropas Savienības līdzekļu ieplūdes pieaugums. Rezultātā kopējā pamatkapitāla veidošanas pieaugums 2022. gadā varētu būt par 2,4 procentpunktiem lēnāks nekā bāzes scenārijā. Savukārt eksports vairāk ciestu no kopējā pieprasījuma mazināšanās un preču plūsmu ierobežojumiem, kas vairāk izpaustos 2022. gadā līdz ar pandēmijas jauno aktualizēšanos, kamēr 2021. gadā šie riski ir ļoti zemi.

Pesimistiskā scenārija gadījumā reālā iekšzemes kopprodukta izaugsme 2021. gadā būtu par 3 procentpunktiem lēnāka nekā pamata scenārijā un 2022. gadā par 0,3 procentpunktiem lēnāka.

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, būtiski samazinātos nodokļu ieņēmumi un pasliktinātos vispārējās valdības budžeta bilance. Salīdzinājumā ar bāzes scenāriju pesimistiskā scenārija gadījumā vispārējās valdības deficīts 2021. gadā pieaugtu par 292,4 milj. *euro* jeb 1,3 procentpunktiem no iekšzemes kopprodukta. Savukārt 2022., 2023. un 2024. gadā vispārējās valdības bilance ik gadu pasliktinātos par 1,2 procentpunktiem no iekšzemes kopprodukta salīdzinājumā ar bāzes scenāriju jeb nomināli par 349,1 milj. *euro*, 369,6 milj. *euro* un 395,9 milj. *euro* attiecīgi. Vispārējās valdības deficīts pesimistiskajā scenārijā 2021. gadā pieaugtu līdz 10,6% no iekšzemes kopprodukta, 2022. gadā līdz 3,9% no iekšzemes kopprodukta, 2023. gadā līdz 2,5% no iekšzemes kopprodukta, bet 2024. gadā līdz 1,5% no iekšzemes kopprodukta.

4.5. tabula. Pesimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-10,6	-3,9	-2,5	-1,5	-1,3	-1,2	-1,2	-1,2
Vispārējās valdības budžeta bilance	-3 145,3	-	-821,8	-521,1	-292,4	-349,1	-369,6	-395,9
Nodokļu ieņēmumi	8 973,7	9 715,9	10 251,9	10 729,2	-275,8	-333,8	-353,2	-377,4
<i>Iedzīvotāju ienākuma nodoklis</i>	1 730,7	1 875,9	1 954,0	2 047,2	-56,3	-68,1	-71,0	-75,8
<i>Uzņēmuma ienākuma nodoklis</i>	251,8	294,3	309,7	325,0	-8,2	-10,7	-11,3	-12,0
<i>Pievienotās vērtības nodoklis</i>	2 649,5	2 869,7	3 071,9	3 259,2	-86,1	-104,2	-111,6	-120,7
<i>Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas¹²</i>	2 771,0	3 030,5	3 221,2	3 364,2	-90,1	-110,0	-117,0	-124,6
<i>Akcīzes nodoklis</i>	1 082,2	1 126,3	1 162,8	1 190,4	-35,2	-40,9	-42,3	-44,1
Nenodokļu ieņēmumi	626,3	534,6	526,7	494,3	-16,6	-15,0	-14,6	-13,5
Procentu izdevumi	262,2	242,5	241,7	244,2	0,0	0,3	1,8	5,0
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	51,5	54,2	53,6	54,3	2,6	3,9	4,8	5,8

Īstenojoties ekonomiskās attīstības pesimistiskākajam scenārijam, nodokļu ieņēmumu samazināšanās ietekmē pieaugtu valsts budžeta deficīts, kā rezultātā palielinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Papildus aizņemšanās izraisītu procentu izdevumu pieaugumu. Pesimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2021. gadā nemainītos, bet 2022. gadā būtu par 0,3 milj. euro lielāki, 2023. gadā par 1,8 milj. euro un 2024. gadā attiecīgi par 5 milj. euro lielāki nekā bāzes scenārijā.

4.3. Vispārējās valdības budžeta bilances un parāda prognožu salīdzinājums ar Latvijas Stabilitātes programmu 2020.-2023. gadam

2020. gadā iekšzemes kopprodukta attīstība bija labāka, nekā to paredzēja Latvijas Stabilitātes programmas 2020.-2023. gadam Covid-19 scenārijs. Kā iepriekš tika prognozēts, daudzie ierobežojumi Covid-19 pandēmijas ierobežošanai atstāja negatīvu ietekmi uz ekonomiku, īpaši pakalpojumu sektoros. Samazinājās majsaimniecību tēriņi. Tomēr minēto ierobežojumu ietekmes apjomu nevarēja pilnībā novērtēt, jo šādu situāciju Latvijas ekonomika piedzīvo pirmo reizi. Tika novērotas lielas svārstības vairākos makroekonomiskajos rādītājos 2020. gada 2. un 3. ceturksnī. Piemēram, 2. ceturksnī privātais patēriņš samazinājās par 18%, turpretī 3. ceturksnī bija vērojams privātā patēriņa kāpums par 17% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni.

¹² Atskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un iemaksas 3. pensiju līmenī

Arī 2021. gada prognozes veiktas lielas nenoteiktības apstākļos un iekšzemes kopprodukta izaugsmes korekcija saistīta ar bāzes efektiem jeb sasniegto iekšzemes kopprodukta līmeni, kam ir statistiski pozitīva ietekme uz turpmākajiem periodiem. Savukārt, tālākajos periodos iekšzemes kopprodukta konverģē uz ilgtermiņa izaugsmes līmeni, kas ir tuvs iepriekšējo prognožu novērtējumam.

4.7. tabula. Salīdzinājums ar 2020.-2023. gada Stabilitātes programmas prognozēm

	EKS kods	2020	2021	2022	2023	2024
IKP pieaugums (%)	B1g					
2020.gads (Covid-19 ietekmes scenārijs)		-7,0	1,0	3,5	2,4	-
2021.gads		-3,6	3,0	4,5	3,2	2,8
Izmaiņas		3,4	2,0	1,0	0,8	-
Faktiskā budžeta bilance (% no IKP)	B.9					
2020.gads (Covid-19 ietekmes scenārijs)		-9,4	-5,0	-3,9	-2,7	-
2021.gads		-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
Izmaiņas		4,1	-4,3	1,3	1,4	-
Vispārējās valdības parāds (% no IKP)						
2020.gads (Covid-19 ietekmes scenārijs)		51,7	52,2	53,3	53,1	-
2021.gads		43,5	48,9	50,3	48,8	48,5
Izmaiņas		-8,2	-3,3	-3,0	-4,3	-

Atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam vispārējās valdības budžeta deficīts 2020. gadā bija 5,4% no iekšzemes kopprodukta, kas ir būtiski zemāks nekā prognozēts Latvijas Stabilitātes programmā 2020.–2023. gadam, kad, ņemot vērā augsto nenoteiktību saistībā ar Covid-19 pandēmijas attīstību, deficīts 2020. gadam tika prognozēts 9,4% no iekšzemes kopprodukta. Turpinoties straujākai Covid-19 izplatībai 2020. gada nogalē un 2021. gada sākumā, lielāku ietekmi nekā prognozēts šogad veido atbalsta pasākumi, kā rezultātā vispārējās valdības budžeta deficīts 2021. gadā tiek prognozēts augstāks, t.i., 9,3% no iekšzemes kopprodukta iepriekš prognozēto 5,0% no iekšzemes kopprodukta vietā. Vakcinācijas plāna sekmīgas izpildes gadījumā, paātrinoties ekonomikas attīstībai un pieaugot nodokļu ieņēmumiem, vispārējās valdības budžeta deficīts vidējā termiņā samazināsies.

Vispārējās valdības parāda prognoze ir samazināta 2021.-2023.gadā, salīdzinot ar 2020.-2023. gada Stabilitātes programmas Covid-19 ietekmes scenārija prognozēm (skat. 4.8. tabulu). Izmaiņas noteica tas, ka, ņemot vērā Covid-19 vīrusa uzliesmojumu, valsts budžeta bilanču un parāda prognozes 2020. gada pavasarī tika sagatavotas izteikti lielas nenoteiktības apstākļos. Savukārt, faktiskā finansēšanas nepieciešamība 2020. gadā bija mazāka nekā tika prognozēts, jo valsts budžeta izpildes rādītāji bija pozitīvāki nekā Covid-19 pandēmijas sākumā novērtēts, kā arī valdības un Saeimas pieņemto atbalsta pasākumu īstenošanai piešķirtais finansējums tika apgūts pakāpeniski.

Vidējā termiņa vispārējās valdības parāda prognoze sagatavota joprojām lielas nenoteiktības apstākļos, ņemot vērā Covid-19 uzliesmojuma turpmāko ietekmi uz makroekonomiskajiem un valsts budžeta fiskālajiem rādītājiem.

5. VALSTS FINANŠU KVALITĀTE

5.1. Valsts budžeta līdzekļu efektivitāte un izlietojuma kontrole

Valsts budžeta izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtību un atbildību budžeta procesā nosaka likums “Likums par budžetu un finanšu vadību”.

Saskaņā ar likuma “Likums par budžetu un finanšu vadību” finanšu ministrs nodrošina gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta izstrādi, pamatojoties uz vidēja termiņa budžeta ietvara likumu attiecīgajiem gadiem un budžeta pieprasījumiem. Finanšu ministrs izvērtē budžeta pieprasījumu atbilstību Ietvara likumā noteiktajiem budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem, kā arī ekonomiskuma un efektivitātes principiem un, ja nepieciešams, pieprasa papildu informāciju. Pamatojoties uz izvērtējumu un sniegto informāciju, finanšu ministrs līdz gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta iesniegšanai Ministru kabinets pieņem lēmumu par budžeta pieprasījumu iekļaušanu gadskārtējā valsts budžeta likuma projektā. Finanšu ministrs jebkurā valsts budžeta likuma projekta izskatīšanas stadijā var izteikt savu viedokli, pievienot nepieciešamos atzinumus, kā arī atsevišķu revīziju rezultātus.

Finanšu ministrs arī ir atbildīgs par valsts budžeta izpildes procesa organizāciju un vadību, kā arī Valsts kases darbības uzraudzību atbilstoši likuma “Likums par budžetu un finanšu vadību” prasībām.

Finanšu ministrs gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta vai tā grozījumu izstrādes procesa laikā informē Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisiju par valsts budžeta plānošanas gaitu, kā arī ne retāk kā reizi ceturksnī – par valsts budžeta izpildes gaitu.

Saskaņā ar likumu “Likums par budžetu un finanšu vadību” budžeta finansētu institūciju, budžeta nefinansētu iestāžu un pašvaldību, kā arī kapitālsabiedrību, kurās ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, vadītāji ir atbildīgi par minētajā likumā noteiktās kārtības un prasību ievērošanu, izpildi un kontroli, kā arī par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

Sākot ar 2016. gada 1. janvāri likumā “Likums par budžetu un finanšu vadību” ir iekļauta norma, kas paredz Ministru kabinetam nodrošināt pastāvīgu un sistemātisku valsts budžeta izdevumu pārskatīšanu, ļaujot efektīvāk un ekonomiskāk īstenot valsts politiku, kā arī optimizēt budžeta izdevumus un izvērtēt to atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem. Ministru kabinets ik gadu pieņem lēmumu par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas tvērumu vienlaikus ar budžeta sagatavošanas grafika apstiprināšanu. Savukārt finanšu ministrs atbilstoši minētajam grafikam iesniedz Ministru kabinetā valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātus un priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projekta attiecīgajiem gadiem un gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta izstrādes procesā.

Tvērumā 2021. gadam ietverti trīs tematiskie bloki, kas paredz nozaru ministriju pārraudzībā esošo finansēšanas politiku analīzi, horizontālos pasākumus

finanšu resursu pārdalei par labu aktuālajām prioritātēm un procesu un sistēmu pilnveidošanu (skat. 5.1. att.).

	<p>Nozaru ministriju pārraudzībā esošo finansēšanas politiku analīze</p>	<p>Veikt nozaru budžeta finansēšanas analīzi, tai skaitā nozaru ministriju pārraudzībā esošo politiku un jomu finansēšanas analīzi un valsts budžeta programmu horizontālu pārskatīšanu, lai nodrošinātu valsts budžeta finansēto funkciju ekonomiskāku un racionālāku īstenošanu, administratīvā sloga mazināšanu, un, ja nepieciešams, sniegt priekšlikumus politikas izmaiņām.</p>	<p>Ministriņām saskaņā ar Ministru kabineta 2020.gada 18.augusta sēdes protokollēmuma (Nr.49 46.§) 8.9., 16., 18., 19., 20., 21., 22. un 32. punktu līdz 2021.gada 4.jūnijam iesniegt Finanšu ministrijā attiecīgus priekšlikumus un informāciju, lai to iekļautu informatīvajā ziņojumā par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātiem un priekšlikumiem šo rezultātu izmantošanai vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekta un gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta izstrādes procesā.</p>
	<p>Horizontālie pasākumi finanšu resursu pārdalei par labu aktuālajām prioritātēm</p>		
	<p>Procesu un sistēmu pilnveidošana</p>	<p>Turpināt pilnveidot valsts budžeta plānošanas un izpildes procesu vadības regulējumu, tai skaitā ieviešot priekšnosacījumus plašākai automatizēto datu apstrādes sistēmu izmantošanai budžeta vadības procesā (piemēram, pārskati, atskaites, informācijas automatizācija un apmaiņa).</p>	

5.1. att. Izdevumu pārskatīšanas tvērumi 2021. gadam

Valsts budžetu veido budžeta programmas, kuru struktūru nosaka institūcijas darbības stratēģijā definētie darbības (rīcības) virzieni vai ministrijas vai citas centrālās valsts iestādes nolikumā noteiktās funkcijas. Tādējādi tiek veidota sasaiste budžeta izstrādei ar politikas plānošanu, jo viens no institūciju darbības stratēģijas uzdevumiem vidējā termiņā ir panākt, ka budžeta programmas nodrošina attīstības plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu un plānoto rezultātu un to rezultatīvo rādītāju sasniegšanu. Ministrijas un citas centrālās valsts iestādes katru gadu iekļauj budžeta pieprasījumos valsts budžeta programmu darbības rezultātus, kurus pēc iespējas veido attīstības plānošanas dokumentos plānotie darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji. Pilnveidojot budžeta paskaidrojumu saturu ar mērķi sniegt informāciju par valsts budžetu kā politikas realizācijas instrumentu un palielināt budžeta paskaidrojumos esošās informācijas uztveramību – tika ieviestas Politikas un resursu vadības kartes, kuras sniedz padziļinātu priekšstatu par nozaru politiku rezultātu sasniegšanā ieguldītajiem resursiem (finanšu un cilvēkresursiem) un par nozares darbības rezultātā sniegto labumu sabiedrībai.

Papildus pilnveidotais budžeta formāts ir devis iespēju interaktīvā un uzskatāmā veidā informēt Latvijas iedzīvotājus par to, kādās jomās un kādā apmērā tiek ieguldīta nodokļu maksātāju nauda un kādi rezultāti sagaidāmi. Ikvienam interesentam Finanšu ministrijas tīmekļvietnē ir pieejama:

- interaktīvā budžeta infografika, kas ļauj lietotājam iepazīties ar deviņām budžeta ieguldījuma jomām (piemēram, veselība, izglītība, sociālā aizsardzība u.c.) un tām novirzīto finansējumu, kā arī uzzināt detalizētu

informāciju par ieguldījuma virzieniem katrā no nozarēm un finansējuma avotiem. Papildus tiek sniegta informācija par rezultātiem, kuri sagaidāmi no valsts budžeta finansējuma ieguldīšanas attiecīgajā jomā;

- vizualizēti ministriju un citu centrālo valsts iestāžu budžeti gan kopsavilkumā, gan detalizēti. Lietotājs var iepazīties ar ministriju un citu centrālo valsts iestāžu darbības jomām un tām novirzīto finansējumu, kā arī gūt priekšstatu par nozares darbības rezultātā sniegto labumu sabiedrībai. Tas tiek atspoguļots politikas un resursu vadības kartēs, kurās vienkopus ir sniegta iespējami aptveroša un raksturojoša informācija par nozares darbu attiecīgajā jomā – mērķis, tā sasniegšanā ieguldāmie resursi (angļu val. – *inputs*), sagaidāmie darbības rezultāti (angļu val. – *outputs*) un augstākā līmeņa sasniedzamie nozaru politikas un kvalitātes rādītāji (angļu val. – *outcomes*).

Sagatavojot pārskatu par valsts budžeta izpildes analīzi, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes sniedz skaidrojuma par iepriekš plānotajiem rezultātiem un to rezultatīvajiem rādītājiem, to izpildi gada laikā, kā arī par rezultatīvo rādītāju vērtību izpildes novirzēm no plānotajām rezultatīvo rādītāju vērtībām, kas pārsniedz 15 procentus (gan pozitīvā, gan negatīvā nozīmē). Finanšu ministrija apkopo, izvērtē un nodrošina gan Politikas un resursu vadības kartēs norādīto rezultātu un to rezultatīvo rādītāju, gan valsts budžeta programmu (apakšprogrammu) darbības rezultātu un to rezultatīvo rādītāju uzkrāšanu.

Likums “Likums par budžetu un finanšu vadību” nosaka sekojošus valsts budžeta izpildes organizatoriskos aspektus:

- valsts budžeta izpildītāji var veikt valsts budžeta izdevumus vai uzņemt īstermiņa saistības tikai to finansēšanas plānos noteikto asignējumu ietvaros, kurus izsniedz Valsts kase. Savukārt Valsts kase piešķir asignējumus izdevumiem saskaņā ar gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto apropriāciju un nodrošina to izpildi Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Ministrijas un citas centrālās valsts iestādes ir atbildīgas par gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās apropriācijas izpildes kontroles sistēmas izveidi un par Valsts kases norēķinu kontos ieskaitīto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma kontroli atbilstoši paredzētajiem mērķiem;
- budžeta iestādes var uzņemt valsts budžeta ilgtermiņa saistības, nepārsniedzot saimnieciskā gada valsts budžeta likumā noteiktos valsts budžeta ilgtermiņa saistību maksimāli pieļaujamus apjomus;
- valsts budžeta iestādes asignējumu saņemšanai un izdevumu veikšanai no valsts budžeta līdzekļiem atver valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta kontus tikai Valsts kasē.
- Budžeta nefinansētas iestādes atver norēķinu kontus tikai Valsts kasē. Valsts budžeta līdzekļu saņemšanai un no tiem finansēto izdevumu izdarīšanai budžeta finansētas institūcijas (izņemot valsts budžeta iestādes) atver norēķinu kontus tikai Valsts kasē, ja citos normatīvajos aktos nav noteikts citādi. Pašvaldības, no valsts budžeta daļēji finansētas atvasinātas publiskas personas un kapitālsabiedrības, kurās ieguldīta valsts vai

pašvaldību kapitāla daļa, var atvērt norēķinu kontus Valsts kasē naudas līdzekļiem, kuri nav saņemti no valsts budžeta;

- ministrijas un citas centrālās valsts budžeta iestādes un pašvaldības Ministru kabineta noteiktajā kārtībā sagatavo un iesniedz Valsts kasē ceturkšņa pārskatus, savukārt, Valsts kase kārtā valsts budžeta finanšu uzskaiti. Valsts kase sagatavo regulārus oficiālos un operatīvos pārskatus un sniedz informāciju par valsts un pašvaldību budžetu izpildi, nodrošinot Finanšu ministrijas, citu iestāžu, kā arī sabiedrības informēšanu par budžeta izpildes gaitu.

Lai stiprinātu līdzekļu izlietojuma kontroles iespējas, likumā “Likums par budžetu un finanšu vadību” ir ietverta norma, kas nosaka, ka finanšu ministram ir tiesības dot rīkojumu Valsts kasei aizkavēt vai samazināt asignējumu noteiktam periodam, ja finanšu ministrs ir saņēmis rakstveida ziņojumu par vismaz viena šāda nosacījuma iestāšanos:

- triju mēnešu periodā valsts budžeta nodokļu un nenodokļu faktiskie ieņēmumi attiecībā pret attiecīgajā periodā paredzētajiem ieņēmumiem samazinās vairāk nekā par 0,5% no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās iekšzemes kopprodukta prognozes vai faktiskais uzkrātais valsts budžeta finansiālais deficīts triju mēnešu periodā pārsniedz attiecīgajam periodam paredzēto valsts budžeta finansiālo deficītu vairāk nekā par 0,5% no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās iekšzemes kopprodukta prognozes, vai Valsts kases budžeta kontos nav pietiekama līdzekļu apjoma, lai segtu nākamajam mēnesim plānotās maksājumu saistības;
- ja finanšu ministrs ir saņēmis rakstveida ziņojumu par šīs daļas 1.punktā minētā nosacījuma iestāšanos.

Galvenās likumā “Likums par budžetu un finanšu vadību” noteiktās sankcijas par neatbilstošu rīcību ar budžeta līdzekļiem:

- par valsts budžetam pienākošos summu nesavlaicīgu vai nepilnīgu iemaksu Valsts kases budžeta kontos – Valsts kase (ja tas nav paredzēts citas valsts institūcijas kompetencē) piedzen iemaksāšanai pamatbudžeta ieņēmumos neiemaksāto summu un var piedzīt nokavējuma naudu 0,1% apmērā no laikā nenomaksātās summas par katru nokavēto maksājuma dienu, ja normatīvajos aktos nav noteikta cita kārtība;
- lai segtu budžetam radušos zaudējumus, Valsts kase var ieskaitīt summas pamatbudžeta ieņēmumos, atsaukt vai apturēt asignējumus, ja: nav laikā iesniegti vai ir nepilnīgi ziņojumi par budžetu un finanšu vadību; ja likumā noteiktajā kārtībā nav reģistrēti budžeta līdzekļi un darījumi ar šiem līdzekļiem, kā arī nav ziņots par tiem; ja uzskaitē neatbilst noteiktajai kārtībai un tādējādi tiek slēpti budžetam pienākošie līdzekļi; ja budžeta finansētas institūcijas vadītājs ir uzņēmies saistības, pārsniedzot Valsts kases sniegto asignējumu;
- ja budžeta finansētas institūcijas, budžeta nefinansētas iestādes un pašvaldības, kā arī kapitālsabiedrības, kurās ir ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, ir pārkāpušas likumā “Likums par budžetu un

finanšu vadību” paredzētos finanšu vadības noteikumus, finanšu ministrs, Valsts kases pārvaldnieks, ministriju un citu centrālo valsts iestāžu vadītāji (atbilstoši savai kompetencei) var uz laiku atņemt pilnvarojumu asignēt vai rīkot budžeta ieņēmumus vai izdevumus, noteikt kontu lietošanas ierobežojumus, atsaukt vai apturēt asignējumus, lai tiktu atlīdzināti nelikumīgi izlietotie līdzekļi, vai arī pieprasīt nelikumīgi izlietoto līdzekļu atmaksāšanu, iesniegt tiesā civilprasību vai nodot materiālus kompetentajām amatpersonām jautājuma par kriminālprocesa uzsākšanu izlemšanai, kā arī atsaukt vai apturēt maksājumus;

- Valsts kase atbilstoši likumam “Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums” ir tiesības bezstrīdus kārtībā piedzīt no pašvaldības budžeta līdzekļiem naudas summas, ko attiecīgā pašvaldība nav savlaicīgi vai pilnā apmērā ieskaitījusi pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, norakstot šīs summas no attiecīgās pašvaldības budžeta.

Lai saglabātu vispārējo ekonomisko līdzsvaru un nodrošinātu vienotu valsts finansiālo politiku, gadskārtējā valsts budžeta likumā atsevišķi tiek noteikti pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kopējā palielinājuma apjomi.

No summas, kas pašvaldībai pienākas no iedzīvotāju ienākuma nodokļa vai no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda dotācijas, Valsts kasei ir tiesības ieturēt summas šādos gadījumos un šādā apmērā:

- ja pašvaldība nenodrošina valsts aizdevumu līgumos noteikto saistību savlaicīgu izpildi – savlaicīgi nesamaksātās summas apmērā;
- ja pašvaldība nenodrošina valsts aizdevuma izmantošanu atbilstoši aizdevumu līgumā noteiktajam mērķim – pēc finanšu ministra rīkojuma neatbilstoši līgumā noteiktajam mērķim izmantotās aizdevuma summas apmērā.

5.2. Ieņēmumu struktūras un sistēmas efektivitāte

2020. gadā bija paredzēts, ka tiks izstrādātas un apstiprinātas Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2021.-2025. gadam. Darbs pie valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2021.-2025. gadam izstrādes tika pārtraukts, jo Covid-19 straujā izplatība pasaulē un Latvijā, kā arī noteikto ierobežojumu ietekme uz iespējamo ekonomisko izaugsmi un tautsaimniecību nebija skaidri nosakāma.

Covid-19 infekcijas krīzes laikā tika identificētas vairākas esošās nodokļu sistēmas nepilnības valstī, tai skaitā sociālās aizsardzības trūkums alternatīvajos nodokļu režīmos strādājošajiem, kuru risināšanai bija nepieciešami tūlītēji lēmumi, kā rezultātā 2020. gada 2. septembrī Ministru kabinetā tika izskatīts informatīvais ziņojums „Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās ilgtspējas un ekonomikas konkurētspējas veicināšanai”, lai risinātu Covid-19 izraisītajā krīzē aktualizējošos jautājumu par nepietiekamo valsts sociālo nodrošinājumu lielai sabiedrības daļai, kā arī, lai ar nodokļu politiku uzlabotu darbaspēka nodokļu konkurētspēju un mazinātu ienākumu nevienlīdzību strādājošiem iedzīvotājiem.

Identificēto problēmu risināšanai tika ieviestas šādas nodokļu politikas izmaiņas:

- lai mazinātu darbaspēka nodokļu slogu un veicinātu uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanu, valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme tika samazināta no 35,09% uz 34,09%, kā arī tika paaugstināts iedzīvotāju ienākuma nodokļa diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas sliekšnis no 1 200 līdz 1 800 *euro* mēnesī;
- lai uzlabotu iedzīvotāju sociālo nodrošinājumu, tika veikta minimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana un alternatīvo nodokļu režīmu reorganizācija.

Papildus tika veiktas izmaiņas arī citos nodokļos:

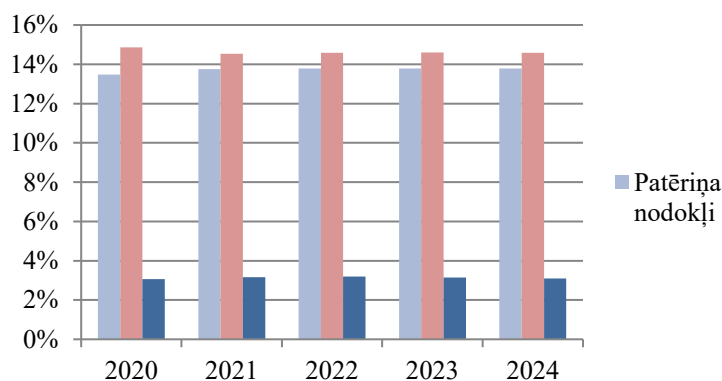
- paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes tabakas izstrādājumiem;
- veiktas izmaiņas uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklī un transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklī.

5.1. tabula. Nodokļu ieņēmumi vispārējās valdības budžetā (S.13), milj. euro

	Kods (EKS)	2020	2021	2022	2023	2024
Nodokļu ieņēmumi						
1. Ražošanas un importa nodokļi	D.2	4 180,3	4 436,1	4 714,5	4 950,4	5 183,0
2. Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi	D.5	2 108,5	2 175,3	2 364,7	2 465,5	2 580,4
3. Kapitāla nodokļi	D.91	11,5	11,7	12,3	12,8	13,2
4. Sociālās iemaksas	D.61	3 022,2	3 100,7	3 280,4	3 465,4	3 628,2
<i>No tā faktiskās sociālās iemaksas</i>	<i>D.611 un D.613</i>	2 873,7	2 952,2	3 131,8	3 316,8	3 479,7

Veikto izmaiņu rezultātā, darbaspēka nodokļu īpatsvars samazināsies no 47,3% 2020. gadā līdz 46,4% 2024. gadā, līdz ar to patēriņa un kapitāla nodokļu ieņēmumu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos pakāpeniski palielināsies no 52,7% 2020. gadā līdz 53,6% 2024. gadā.

Līdz ar to arī darbaspēka nodokļu ieņēmumu īpatsvars iekšzemes kopproduktā 2024. gadā, salīdzinot ar 2020. gadu, samazināsies par 0,3 procentpunktiem, bet patēriņa un kapitāla nodokļu ieņēmumi no iekšzemes kopprodukta palielināsies par 1,0 procentpunktu.

5.2. att. Nodokļu ieņēmumi atbilstoši ekonomiskajām funkcijām, % no iekšzemes kopprodukta

Turpinoties Covid-19 infekcijas izraisītajai krīzei arī 2021. gadā, likumā “Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums” ir ietverti atbalsta un saimnieciskās darbības ierobežojošie pasākumi:

- nodokļu maksātājs līdz 2021. gada 30.jūnijam var pieteikties nodokļu samaksas termiņa pagarinājumam līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ;
- iedzīvotāju ienākuma avansa maksājumu atcelšana 2021. gadā;
- azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegšana (izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas) un azartspēļu organizēšanas licenču apturēšana. Nodokli aprēķina proporcionāli tām mēneša kalendāra dienām, kurās azartspēļu organizēšana ir atļauta;
- vienreizēja atbalsta izmaksa 500 *euro* apmērā par katru bērnu un vienreizēja atbalsta izmaksa 200 *euro* apmērā Latvijā dzīvojošai personai, kura laikposmā no 2021. gada 1. marta līdz sakarā ar Covid-19 izplatību izsludinātās ārkārtējās situācijas beigām ir vecuma, invaliditātes vai apgādnieka zaudējuma pensijas saņēmēja vai bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta saņēmēja vai pabalsta personām ar invaliditāti, kurām nepieciešama kopšana, saņēmēja.

Pievienotās vērtības nodoklis

Bāzes scenārijā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu dinamika atspoguļo prognozējamo valsts ekonomikas attīstību, kuru veicinās Latvijas un pasaules ekonomikas atkopšanās no Covid-19 krīzes un Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošana.

Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumus 2021. gadā ietekmēs arī iepriekšējos gados pieņemtie grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā, kā, piemēram, ar 2021. gada 1. janvāri ieviestie pievienotās vērtības nodokļa piemērošanas vienkāršošanas noteikumi e-komercijas jomā un pievienotās vērtības nodokļa samazinātās 5% likmes saglabāšana augļiem, ogām un dārzeņiem līdz 2023. gada 31. decembrim.

Papildus minētajām izmaiņām pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumus ietekmē arī citi pasākumi, kas nav tieši saistīti ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma izmaiņām, bet veicinās ieņēmumu pieaugumu, piemēram, izmaiņas akcīzes nodokļa piemērošanā, mēneša algas paaugstināšana mediķiem un pedagogiem un citi (skat. 5.2. tabulu, kurā atspoguļoti visi pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumus ietekmējošie nodokļu politikas pasākumi).

5.2. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme¹³ uz pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Akcīzes nodokļa likmju palielināšana alkoholiskajiem dzērieniem un alum ar 01.03.2020.	0,7			
PVN samazinātās 5% likmes augļiem, ogām un dārzeņiem līdz 2020. gada 31. decembrim	3,8			
Ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākums – Tiesību noteikšana Valsts ieņēmumu dienestam sniegt informāciju par riskantajiem darījuma partneriem	0,3			
Starpproduktu definīcijas precizēšana akcīzes nodoklim no alkoholiskajiem dzērieniem ar 01.05.2020.	0,7			
2021. gadā piešķirto Covid-19 termiņpagarinājumu ieviešana uz trīs gadiem	-7,3			
PVN atmaksu kārtības maiņa	60,0			
Mēneša minimālās algas paaugstināšana no 430 euro līdz 500 euro ar 2021 .gadu	3,8			
PVN piemērošanas vienkāršošanas noteikumi e-komercijas jomā	10,4			
Grozījumi Čeku loterijas likumā	0,7			
PVN samazinātās 5% likmes saglabāšana augļiem, ogām un dārzeņiem līdz 2023.gada 31.decembrim	-3,0			3,0
Akcīzes nodokļa atbrīvojumu atcelšana dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei	0,01			
Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana un restrukturizēšana cigaretēm ar 01.03.2021., 01.01.2022. un 01.01.2023.; likmju paaugstināšana cigāriem, cigarillām, smēķējamai, karsējamai tabakai un e-cigarešu šķidrumiem ar 2021., 2022. un 2023. gada. 1. janvāri	1,3	1,1	0,6	
Izmaiņu ietekme kopā:	71,3	1,1	0,6	3,0

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Ar 2018. gadu ieviests konceptuāli jauns uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas režīms. Minētais modelis paredz nodokļa maksāšanas brīdi atlikt līdz brīdim, kad peļņa tiek sadalīta vai citādā veidā novirzīta tādiem izdevumiem, kuri nenodrošina uzņēmuma turpmāku attīstību.

Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumus 2021. gadā un turpmākajos gados ietekmēs iepriekš pieņemtās likumdošanas izmaiņas saistībā ar ziedojuma atlaides intensitātes palielināšanu līdz 85% no ziedojuma summas un nepārsniedzot 30% no nodokļa summas par dividendēm (terminēts līdz 2023. gadam).

5.3. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Ziedojuma atlaides intensitātes palielināšana (terminēts līdz 2022 .gadam)			+5,1	
Izmaiņu ietekme kopā:			+5,1	

¹³ Šeit un turpmākajās nodokļu politikas izmaiņu ietekmes tabulās atspoguļota ieviešanas gada ietekme
FMInf_07042021_SP

Akcīzes nodoklis

Akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem un alum pakāpenisks paaugstinājums bija plānots jau ar 2017. gada 27. jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli”, kas paredzēja likmes paaugstināt ar 2018., 2019. un 2020. gada 1. martu. Tomēr, ņemot vērā akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem un alum politiku pārējās Baltijas valstīs un Latvijas-Igaunijas pierobežā notiekošo pārrobežu tirdzniecību, ar 2019. gada 8. jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli” akcīzes nodokļa likme pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem laika periodā no 2019. gada 1. augusta līdz 2020. gada 29. februārim tika samazināta līdz 1564 *euro* par 100 litriem absolūtā spirta.

Lai novērstu negatīvo ietekmi no alkoholisko dzērienu patēriņa pieauguma tempa palēninājuma uz Latvijas komersantiem, kas veic darbības ar alkoholiskajiem dzērieniem, Saeima 2020. gada 20. februārī nolēma iepriekš plānotā likmju paaugstinājuma (stiprajam alkoholam par 29,5%, pārējiem alkoholisko dzērienu veidiem un alum – par aptuveni 10%) ar 2020. gada 1. martu vietā noteikt pakāpenisku akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanu – akcīzes nodokļa likmes visiem alkoholiskajiem dzērieniem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, un alum 2020. un 2021. gadā paaugstināt vidēji par 5 procentiem. Visu izmaiņu rezultāts attiecībā uz alkoholiskajiem dzērieniem un alu atspoguļots 5.4. tabulā.

5.4. tabula. Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum

Alkoholiskā dzēriena veids	Likmes spēkā stāšanās datums		
	01.03.2019.	01.03.2020.	01.03.2021.
Vīns, raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu virs 6 tilpumprocentiem un starpprodukti ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem, <i>euro</i> par 100 litriem	101,0	106,0	111,0
Raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, <i>euro</i> par 100 litriem	64,0	64,0	64,0
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu no 15 tilpumprocentiem līdz 22 tilpumprocentiem, <i>euro</i> par 100 litriem	168,0	176,0	185,0
Pārējie alkoholiskie dzērieni, <i>euro</i> par 100 litriem absolūta spirta	1 840,0/ 1 564,0*	1 642,0	1 724,0
Alus, <i>euro</i> par katru absolūtā spirta tilpumprocentu par 100 litriem	7,4	7,8	8,2
Akcīzes nodokļa minimālais līmenis, <i>euro</i> par 100 litriem alus	13,6	14,4	15,2

*likme spēkā no 01.08.2019.

Saskaņā ar 2020. gada 24. novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli” paredzētas šādas akcīzes nodokļa izmaiņas tabakas izstrādājumiem un elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumiem:

- ar 2021. gada 1. janvāri tika vienkāršota un paaugstināta akcīzes nodokļa likme elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumiem, nosakot likmi 0,12 *euro* par mililitru šķidruma neatkarīgi no nikotīna daudzuma, bet ar 2022. gada 1. janvāri paaugstinot to līdz 0,16 *euro* un ar 2023. gada 1. janvāri – līdz 0,20 *euro* par mililitru šķidruma. Akcīzes nodoklis ar 2021. gada 1. janvāri tiek piemērots arī elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu sastāvdaļām (propilenglikols, aromatizatori, augu

izcelsmes glicerīns un nikotīna ekstrakti), kuras plaši tiek piedāvātas Latvijas tirgū un kuras patērētāji iegādājas, lai sagatavotu elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu, tādējādi izvairoties no akcīzes nodokļa nomaksas;

- ar 2021. gada 1. janvāri tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigāriem, cigarillām, smēķējamajai un karsējamajai tabakai, un tabakas lapām un to paaugstināšana paredzēta arī ar 2022. un 2023. gada 1. janvāri;
- ar 2021. gada 1. janvāri akcīzes nodoklis tiek piemērots arī tabakas aizstājējproduktiem (piemēram, nikotīnu saturošiem spilventiņiem) un to paredzēts paaugstināt arī ar 2022. un 2023. gada 1. janvāri;
- ar 2021. gada 1. martu tika paaugstināta akcīzes nodokļa likme un minimālais līmenis cigaretēm, vienlaicīgi samazinot procentuālo nodokļa daļu no 20% uz 15%. Likmju paaugstinājums, nemainot procentuālo nodokļa daļu, paredzēts arī ar 2022. un 2023. gada 1. janvāri.

5.5. tabulā apkopotas akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem likmes.

5.5. tabula. Akcīzes nodokļa likmes tabakas izstrādājumiem 2020.-2023. gadā

Tabakas izstrādājuma veids	2020	Likmes spēkā stāšanās datums		
		01.07.2019.	01.03.2021.	01.01.2022.
Cigaretēs				
Nodokļa likme par 1 000 cigaretēm., <i>euro</i>	78,70	92,50	98,00	104,00
Nodokļa minimālais līmenis par 1000 cigaretēm., <i>euro</i>	114,70	121,40	128,40	135,90
Ad valorem, %	20,0%	15,0%	15,0%	15,0%
Cigāri, cigarillas	01.01.2020.	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 gab., <i>euro</i>	95,20	104,7	115,20	126,70
Smēķējamā tabaka, tabakas lapas	01.01.2020.	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	75,00	80,25	85,90	91,90
Karsējamā tabaka	01.01.2020.	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	75,00	160,00	207,00	218,00
Tabakas aizstājējprodukti	01.01.2020.	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	-	80,00	100,00	120,00

Saskaņā ar iepriekš minētajiem grozījumiem uz laiku no 2021. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 31. decembrim akcīzes nodoklis dabasgāzei, ko izmanto par degvielu, samazināts no 9,64 *euro* par MWh līdz 1,91 *euro* par MWh. Ar 2026. gada 1. janvāri likme noteikta 10,0 *euro* par MWh. Akcīzes nodokļa likmes samazināšana dabasgāzei izmantošanai par degvielu neatstās būtisku negatīvu ietekmi uz valsts budžeta ieņēmumiem.

Savukārt saskaņā ar 2020. gada 17. decembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli”:

- ar 2021. gada 1. februāri:
 - tika atcelta samazinātā akcīzes nodokļa likme biodīzeļdegvielai, ko izmanto par degvielu, un tika piemērota minimālā nodokļa likme 330 *euro* par 1000 litriem biodīzeļdegvielas, kas pilnībā iegūta no biomasas, un parafinizētās dīzeļdegvielas, kas iegūta no biomasas;

- tika paaugstināta samazinātā nodokļa likme no 152,7 *euro* uz 360 *euro* par 1000 litriem svinu nesaturoša benzīna ar augstu bioetanola saturu (no 70–85 tilpumprocentiem) (degviela E85);
- ar 2021. gada 1. jūliju:
 - tiks atcelta samazinātā akcīzes nodokļa likme biodīzeļdegvielai, ko izmanto par kurināmo, un tiks piemērota minimālā likme 21,0 *euro* par 1000 litriem biodīzeļdegvielas, kas pilnībā iegūta no biomasas, un parafinizētās dīzeļdegvielas, kas iegūta no biomasas, paredzot, ka minētie produkti ir iezīmēti (marķēti);
 - tiks noteikta viena nodokļa likme naftas produktiem, kurus izmanto par kurināmo, piemērojot 60,0 *euro* par 1000 litriem, neatkarīgi no biodegvielas piejaukuma, ja attiecīgie naftas produkti ir iezīmēti (marķēti).

Papildus iepriekš nosauktajām akcīzes nodokļa likmju izmaiņām nodokļa ieņēmumus 2021. gadā ietekmē arī 2020. gada 6. februārī pieņemtie grozījumi likumā “Par akcīzes nodokli”:

- ar 2020. gada 1. maiju tika precizēta starpproduktu definīcija, novēršot nekorektu akcīzes nodokļa likmes piemērošanu alkoholiskajiem kokteiļiem, tādā veidā izvairoties no nodokļa nomaksas pilnā apmērā;
- ar 2020. gada 1. maiju tika atcelti akcīzes nodokļa atbrīvojumi dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei;
- ar 2020. gada 1. maiju tika nodrošināta vienota pieeja dīzeļdegvielas iegādē attiecībā uz zvejniekiem. Piekrastes zvejniekiem saglabāta iepriekš normatīvajos aktos noteiktā kārtība – iespēja ostu teritorijās iegādāties no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu izmantošanai zvejas kuģos piekrastes ūdeņos. Savukārt tiem piekrastes un iekšējo ūdeņu zvejniekiem, kuri nevar rast iespēju ostu teritorijās iegādāties no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu izmantošanai zvejas kuģos, paredzēta samazinātas akcīzes nodokļa likmes piemērošana marķētai dīzeļdegvielai izmantošanai zvejas kuģos piekrastes un iekšējos ūdeņos, vienlaikus ieviešot akcīzes nodokļa atmaksu piekrastes ūdeņu zvejniekiem par to zvejas kuģos izmantoto marķēto dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi.

Ar šiem grozījumiem paredzēts bezalkoholiskajiem dzērieniem ar cukura saturu no 8 gramiem uz 100 mililitriem piemērot paaugstinātu akcīzes nodokļa likmi 14,00 *euro* par 100 litriem ar 2022.gada 1. janvāri.

5.6. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana alkoholiskajiem dzērieniem un alum ar 01.03.2018., 01.03.2019. un 01.03.2020.	+3,2			
Akcīzes nodokļa likmju alkoholiskajiem dzērieniem lēnāka paaugstināšana ar 01.03.2020. un ar 01.03.2021. (par 5% katru gadu) iepriekš plānoto aptuveni 10% vietā (stiprajam alkoholam plānotais pieaugums bija 29,5%)	+9,2	+1,1		
Akcīzes nodokļa likmju alum lēnāka paaugstināšana ar 01.03.2020. un ar 01.03.2021. (par 5% katru gadu) iepriekš plānoto 10% vietā	+4,6	+0,3		
Starpproduktu definīcijas precizēšana	+3,3			
Akcīzes nodokļa atbrīvojumu atcelšana dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko māju putnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei ar 01.05.2020.	+0,05			
Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana un restrukturizēšana cigaretēm ar 01.03.2021., 01.01.2022. un 01.01.2023. un likmju paaugstināšana cigāriem, cigarillām, smēķējamai, karsējamai tabakai un e-cigarešu šķidrumiem ar 01.01.2021., 01.01.2022. un 01.01.2023.	+6,2	+5,2	+2,8	
Covid-19 izplatības dēļ piešķirtie termiņa pagarinājumi 2021. gadā	-0,9			
Izmaiņu ietekme kopā:	+25,6	+6,6	+2,8	

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa neapliekamā minimuma un atvieglojumu apmērs, minimālā darba alga, kā arī ieviestās likumdošanas izmaiņas. Pēdējā laikā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus līdzīgi kā citiem nodokļiem ir būtiski ietekmējusi Covid-19 radītā krīze.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus ietekmēs arī iepriekš apstiprinātās likumdošanas izmaiņas saistībā ar pensionāru neapliekamā minimuma palielināšanu 2021. gadā līdz 330 *euro* mēnesī, kā arī minimālās mēneša darba algas paaugstināšana no 2021. gada līdz 500 *euro* mēnesī.

Papildus minētajam iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus vidējā termiņā ietekmēs 2021. gada budžeta pieņemšanas gaitā apstiprinātie pasākumi, Covid-19 krīzes laikā apstiprinātie nodokļu atbalsta pasākumi, kā arī grozījumi Čeku loterijas likumā, paredzot reģistrēt dalībai čeku loterijā arī rēķinus par saņemtas preces vai pakalpojuma samaksu.

5.7. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Diferencētā neapliekamā minimuma sliekšņa, līdz kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu, paaugstināšana līdz 1800 <i>euro</i> mēnesī	-41,6			
Avansa maksājumu atcelšana saimnieciskās darbības veicējiem 2020. un 2021. taksācijas gadā	+35,0	+35,0	-35,0	
Neapliekamā minimuma pensionāriem paaugstināšana 2021. gadā piešķirto COVID-19 termiņpagarinājumu ieviešana uz trīs gadiem	-11,8			
	-3,5			
Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes samazināšana par 1 procentpunktu (no 35.09% uz 34.09%)	+6,7			
Minimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana un mikrouzņēmuma nodokļa režīma reorganizēšana	+17,2			
Grozījumi Čeku loterijas likumā	+0,004			
Ar 2021. gadu minimālās mēneša darba algas paaugstināšana līdz 500 <i>euro</i> /mēnesī	+11,9			
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšana gadījumos, ja Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā ir informācija par nesamaksātu nodokļa apmēru	+1,0			
Saimnieciskās darbības izdevumu ierobežojumu 80% procentu apmērā atcelšana 2020. un 2021. taksācijas gadā	-3,6		+3,6	
Izmaiņu ietekme kopā:	+11,2	+35,0	-31,4	

Sociālās apdrošināšanas iemaksas¹⁴

Vidējā termiņa sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu dinamiku noteiks ne tikai prognozētais darba samaksas fonda pieaugums, bet arī veiktās izmaiņas normatīvajos aktos.

Ar 2021. gada 1. janvāri stājās spēkā solidaritātes nodokļa grozījumi, kas paredz, ka solidaritātes nodokļa likme ir 25,0%, ko piemēro ienākumiem, kas pārsniedz 62 800 *euro* gadā. Taksācijas periodā solidaritātes nodokļa objektam piemēro tādu pašu likmi, kādu piemēro valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektam, un Valsts ieņēmumu dienests līdz pēctaksācijas gada 1.septembrim rezumējošā kārtībā veic pārmaksātā solidaritātes nodokļa atmaksu (starpību starp taksācijas periodā samaksāto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot augstāku valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmi, un rezumējošā kārtībā aprēķināto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot solidaritātes nodokļa likmi (25,0%)).

Nemot vērā to, ka par 0,5 procentpunktiem ir samazināta solidaritātes nodokļa likme, ar 2021.gada 1.janvāri ir noteikta arī jauna solidaritātes nodokļa sadalīšanas secība, prioritāti piešķirot ar solidaritāti saistītām sadaļām:

- 1 procentpunkta apmērā veselības aprūpes pakalpojumu finansēšanai;
- 14 procentpunktu apmērā valsts pensiju speciālajā budžetā (līdz 2021.gadam tie tika reģistrēti nodokļa maksātāja personīgajā kontā,

¹⁴ Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

saskaņā ar likumu “Par valsts pensijām”, veicot solidaritātes nodokļa maksājumus no 2021. gada, tos novirzīs valsts pensiju speciālajā budžetā nepersonalizēti);

- 10 procentpunktu apmērā iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā (ar 2021. gada 1. janvāri samazināts no 10,5 procentpunktiem līdz 10,0 procentpunktiem).

Iemaksu likme valsts fondēto pensiju shēmā saglabājas nemainīga, sastādot 6 procentpunktus no kopējās valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes.¹⁵

Pieņemtās normatīvo aktu izmaiņas, kas ietekmē sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus 2021. gadā:

- lai mazinātu darbaspēka nodokļu slogu un veicinātu uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanu, valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme tika samazināta par 1 procentpunktu (no 35,09% uz 34,09%);
- ar 2021. gada 1. janvāri tika paaugstināta minimālā mēneša darba alga no 430 līdz 500 *euro*/mēnesī;
- minimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana un alternatīvo nodokļu režīmu reorganizēšana (Labklājības ministrijas izstrādātie un 2020. gada 27. novembrī Saeimā pieņemtie grozījumi likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu”, pamatojoties uz Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra sēdes protokola Nr. 51 45.§ 2.1. apakšpunktu) un mikrouzņēmuma nodokļa režīma reorganizēšana;
- grozījumi Čeku loterijas likumā, paredzot reģistrēt dalībai čeku loterijā arī rēķinus par saņemtās preces vai pakalpojuma samaksu.

5.8. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumiem¹⁶, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Mēneša minimālās darba algas palielināšana no 430 <i>euro</i> līdz 500 <i>euro</i> ar 2021. gadu	+21,6			
Covid-19 termiņpagarinājumu piešķiršana 2021. gadā uz trīs gadiem	-8,3			
Grozījumi Čeku loterijas likumā	+0,02			
Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes samazināšana par 1 procentpunktu	-82,3			
Mīnimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana un alternatīvo (tostarp mikrouzņēmuma) nodokļu režīmu reorganizēšana	+59,2	+67,4		
Izmaiņu ietekme kopā:	-9,8	+67,4		

Iepriekš pieņemtie pasākumi ietekmē arī valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas pamatbudžetā veselības finansēšanai.

¹⁵ Saskaņā ar Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas Eiropas Savienībā metodoloģiju sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas tiek novirzītas valsts fondēto pensiju shēmā, netiek uzskaitītas kā vispārējās valdības budžeta ieņēmumi.

¹⁶ Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un maksājumu pamatbudžetā veselības aprūpes finansēšanai

5.9. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām pamatbudžetā veselības finansēšanai, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Mēneša minimālās darba algas palielināšana no 430 euro līdz 500 euro ar 2021. gadu	+0,8			
2020. gadā piešķirto Covid-19 termiņpagarinājumu ieviešana uz trīs gadiem	+0,2	+0,5	+1,0	
2021. gadā piešķirto Covid-19 termiņpagarinājumu ieviešana uz trīs gadiem	-1,0	+0,1	+0,2	+0,4
Minimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana un alternatīvo (tostarp mikrouzņēmuma) nodokļu režīmu reorganizēšana	+1,9	+2,7		
Izmaiņu ietekme kopā:	+1,9	+3,3	+1,2	+0,4

Izložu un azartspēļu nodoklis

Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumus 2021. gadā un turpmāk pamatā ietekmēs saistībā ar Covid-19 krīzi pieņemtie pasākumi, kā būtiskākos minot azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegšanu (izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas) un azartspēļu organizēšanas licenču apturēšanu Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā, vienlaikus uzskaitot dienas, kad aizliegums spēkā, attiecīgā mēneša ietvaros.

5.10. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegšana ārkārtējās situācijas laikā	+6,4	+9,8		
Azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegšana ārkārtējās situācijas laikā, uzskaitot dienas, kad aizliegums spēkā, attiecīgā mēneša ietvaros	-4,7	+4,7		
2020. un 2021. gadā piešķirto Covid-19 termiņpagarinājumu ieviešana uz trīs gadiem	-1,4	+1,2	+2,4	+0,8
Izmaiņu ietekme kopā:	+0,3	+15,7	+2,4	+0,8

Dabas resursu nodoklis

Dabas resursu nodokļa maksājumi ir tieši saistīti ar Latvijas uzņēmumu ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisītajām vides noslodzēm, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem. Līdz ar to nodokļa ieņēmumi gan palielinās, palielinoties kopējai ekonomiskai aktivitātei, gan arī samazinās, uzņēmumiem un pašvaldībām veicot vides aizsardzības pasākumus.

Saskaņā ar 2019. gada 14. novembrī Saeimā pieņemtajām izmaiņām Dabas resursu nodokļa likumā:

- ar 2021. gada 1. janvāri tika paaugstināta dabas resursu nodokļa likme par CO₂ emisiju no 9 euro līdz 12 euro par tonnu. Likmi plānots paaugstināt arī ar 2022. gada 1. janvāri līdz 15 euro par tonnu;
- ar 2021. gada 1. janvāri nodoklis tiek piemērots arī par sadzīves atkritumu sadedzināšanu.

Saskaņā ar 2020. gada 23. novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā 2021.-2023. gadā paredzētas vēl vairākas dabas resursu nodokļa izmaiņas:

- ar 2021. gada 1. janvāri atcelts atbrīvojums par CO₂ emisijām kūdras izmantošanai stacionārajās tehnoloģiskajās iekārtās;

- ar 2021., 2022. un 2023. gada 1. janvāri tiek paaugstināt dabas resursu nodokļa likmes par sadzīves, ražošanas un bīstamo atkritumu apglabāšanu (skat. 5.11.tabulu).

5.11. tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu 2020. – 2023. gadā, euro

Atkritumu veids	01.01.2020.	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Sadzīves atkritumi un ražošanas atkritumi, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, euro par tonnu	50,0	65,0	80,0	95,0
Bīstamie atkritumi un ražošanas atkritumi, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, euro par tonnu	60,0	70,0	85,0	100,0

Vienlaicīgi mainīts nodokļa ieņēmumu sadalījums starp valsts un pašvaldību budžetiem, 2021. gadā samazinot valsts budžetā ieskaitāmo nodokļa ieņēmumu daļu par bīstamo atkritumu apglabāšanu no 100% uz 80% un 2022. gadā samazinot valsts budžetā ieskaitāmo nodokļa ieņēmumu daļu par sadzīves atkritumu apglabāšanu no 100% uz 90%, bet 2023. gadā to samazinot līdz 85%;

- ar 2021., 2022. un 2023. gada 1. janvāri tiek paaugstinātas nodokļa likmes par gaisa piesārņošanu (skat. 5.12. tabulu).

5.12. tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par gaisa piesārņošanu 2020.-2023. gadā, euro

	2020	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Daļiņas PM ₁₀ , euro par tonnu	75,0	105,0	120,0	135,0
Amonjaks (NH ₃), sērūdeņradis (H ₂ S) un pārējie neorganiskie savienojumi, euro par tonnu	18,50	50,0	70,0	90,0
Sēra dioksīds (SO ₂), slāpekļa oksīdi (NO _x – slāpekļa oksīdu summa, pārrēķināta uz NO ₂), euro par tonnu	85,37	125,0	140,0	160,0

- ar 2021., 2022. un 2023. gada 1. janvāri tiek paaugstināts fiksētais nodokļa maksājums par C kategorijas piesārņojošo darbību emisijām (skat. 5.13. tabulu).

5.13.tabula. Fiksētais nodokļa maksājums par C kategorijas piesārņojošu darbību 2020. – 2023.gadā, euro

	2020	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Fiksētais nodokļa maksājums par C kategorijas piesārņojošu darbību, euro	71,1 4	178,0	200,0	250,0

5.14. tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz dabas resursu nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2021	2022	2023	2024
Dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana par CO ₂	+1,0	+1,0		
Dabas resursu nodokļa piemērošana par atkritumu sadedzināšanu	+0,2			
Dabas resursu nodokļa likmju palielināšana sadzīves un bīstamajiem atkritumiem	+2,6	+1,9	+1,7	
Atbrīvojumu par CO ₂ emisijām kūdras izmantošanai stacionārajās tehnoloģiskajās iekārtās atcelšana ar 01.01.2021. un likmes paaugstināšana 2022.gadā	+0,05	+0,01		
Dabas resursu nodokļa likmju par gaisa piesārņošanu (PM ₁₀ , NX ₃ un NO _x) paaugstināšana	+0,6	+0,3	+0,3	
Fiksētā nodokļa maksājuma par C kategorijas piesārņojošu darbību paaugstināšana	+0,2	+0,1	+0,1	
Izmaiņu ietekme kopā:	+4,7	+3,2	+2,1	

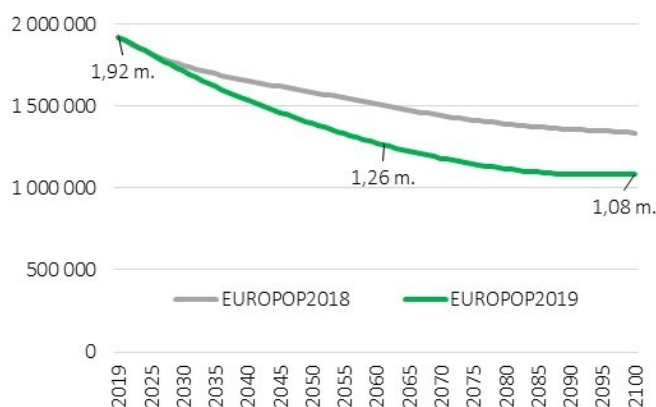
6. PUBLISKO FINANŠU ILGTSPĒJA

6.1. Publisko finanšu ilgtermiņa attīstības scenārijs

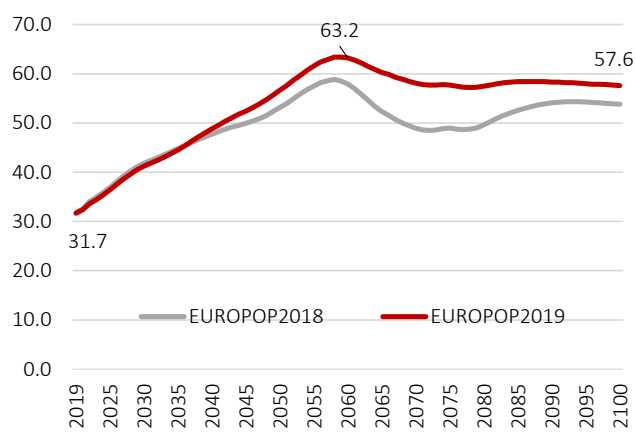
Reizi trijos gados Eiropas Komisija sadarbībā ar dalībvalstīm Ekonomiskās politikas komitejas Iedzīvotāju novecošanās darba grupas ietvaros izstrādā ilgtermiņa ar novecošanos saistītu budžeta izdevumu prognozes. Aktuālākās budžeta izdevumu prognozes, kuras darba grupa izstrādāja 2020. gada otrā pusē, tiks publicētas Novecošanās ziņojumā 2021 (*Ageing Report 2021*).

Atjaunojot publisko izdevumu prognozes līdz 2070. gadam, tika ņemtas vērā Eiropas Savienības Statistikas biroja *Eurostat* sagatavotās demogrāfiskās prognozes EUROPOP2019, kā arī Eiropas Komisijas sagatavotās makroekonomisko rādītāju prognozes ilgam termiņam. Prognozēšanas metodoloģija, kas ir vienota visām dalībvalstīm, ir izdiskutēta un apstiprināta Ekonomiskās politikas komitejas darba grupā, kā arī publicēta *Ageing Report 2021: Underlying Assumptions and Projection Methodologies*.

EUROPOP2019 prognozēs bāzes gads ir 2019. gads, un Latvijā 2019. gada sākumā iedzīvotāju skaits bija 1,92 milj. cilvēku, kas ir, piemēram, par 200 tūkst. mazāk nekā 2010. gadā. Atbilstoši demogrāfisko prognožu bāzes scenārijam tiek prognozēts, ka Latvijā iedzīvotāju skaits samazināsies līdz 1,26 milj. 2060. gadā un tālāk līdz 1,08 milj. iedzīvotāju 2100. gadā.

6.1. att. Iedzīvotāju skaits
(Datu avots: Eurostat)

6.2. att. 65+ iedzīvotāju īpatsvars, 15-64 iedzīvotāju skaitā, %
(Datu avots: Eurostat)

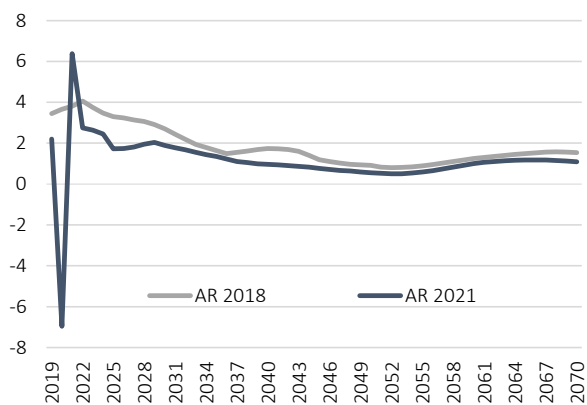
Jāatzīmē, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo prognozi (skat. 6.1. att.), aktualizētā iedzīvotāju skaita prognoze ir pesimistiskāka, un to nosaka:

- Zemāka dzimstība nekā prognozēts iepriekš. Lai gan summārais dzimstības koeficients tiek prognozēts zemāks, ilgtermiņā tas pieaugs no 1,58 2019. gadā līdz 1,73 2100. gadā. Aktuālie statistikas dati liecina, ka 2020. gadā jaundzimušo skaits bija 17,5 tūkst., un salīdzinājumā ar 2019. gadu tas bija par 1,3 tūkst. jeb 6,9% mazāk.
- Lai gan mirstība tiek prognozēta nedaudz zemāka kā iepriekš, *Eurostat* prognozē, ka dabiskais pieaugums Latvijā ilgstoši saglabāsies negatīvs - līdz

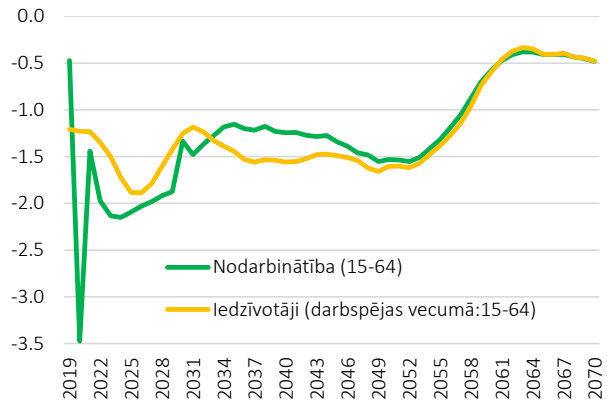
pat 2100. gadam. Aktuālie statistikas dati liecina, ka 2020. gadā mirušo skaits salīdzinājumā ar 2019. gadu pieauga no 27,7 tūkst. līdz 28,5 tūkst., ņemot vērā gada pēdējos mēnešos pieaugošo mirstību no Covid-19 infekcijas. Atbilstoši *Eurostat* prognozēm Covid-19 ietekmei uz mirstību būs īstermiņa (1-2 gadu) efekts.

- Lielāks 65+ iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju skaitā darbspējas vecumā (15-64) (skat. 6.2. att.) nekā prognozēts iepriekš, augstāko īpatsvaru - 63,2% no darbspējas vecuma iedzīvotājiem sasniedzot 2060. gadā. Ilgtermiņā vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvara palielināšanos 15-64 iedzīvotāju skaitā ietekmēs mūža ilguma palielināšanās, kas saskaņā ar *Eurostat* prognozēm vīriešiem pieaugs no vidēji 70,6 gadiem 2019. gadā līdz 87,6 gadiem 2100. gadā, savukārt sievietēm palielināsies no vidēji 80,2 gadiem 2019. gadā līdz 92,1 gadam 2100. gadā. Tāpat arī 65+ attiecības palielināšanos pret 15-64 iedzīvotājiem ilgtermiņā ietekmēs iedzīvotāju darbspējas vecumā skaita samazināšanās atbilstoši *Eurostat* prognozēm.
- Izmaiņas migrācijas modelī. Piemērojot jaunu metodoloģiju migrācijai, visām dalībvalstīm ir negatīvāks migrācijas saldo nekā prognozēts iepriekš. Latvijai līdz 2065. gadam *Eurostat* prognozē, ka no valsts izbrauks vairāk iedzīvotāju nekā iebruks, taču laika periodā no 2065. gada līdz 2100. gadam migrācijas saldo tiek prognozēts pozitīvs.

Sagatavojot makroekonomisko rādītāju prognozes ilgam termiņam un izmantojot Ekonomiskās politikas komitejas darba grupā apstiprinātos pieņēmumus, Eiropas Komisija prognozē, ka Latvijas iekšzemes kopprodukts turpinās augt vidēji par 1,2% laika periodā no 2019. līdz 2070. gadam. Salīdzinot ar iepriekšējām prognozēm, izaugsme tiek prognozēta nedaudz lēnāka (skat. 6.3. att.), galvenokārt ņemot vērā Covid-19 izraisītās ekonomiskās krīzes ietekmi, kā arī prognozēto ekonomikā kopējo nostrādāto stundu skaita samazināšanos vidēji par 1,1% 2019.-2070. gadā, straujāk sarūkot iedzīvotāju skaitam darbspējas vecumā nekā prognozēts iepriekš. Jāatzīmē, ka Eiropas Komisija prognozē, ka nodarbinātības līmenis laika periodā no 2019. līdz 2032. gadam samazināsies no 72,5% līdz 68,2%, taču pēc tam pakāpeniski augs līdz sasniegs 71,3% 2070. gadā. Neskatoties uz nodarbinātības līmeņa pieaugumu, tiek prognozēts, ka kopumā nodarbināto skaits ilgtermiņā saruks līdz ar iedzīvotāju skaitu darbspējas vecumā (skat. 6.4. att.).

6.3. att. Reālā iekšzemes kopprodukta pieaugums, % (Datu avots: Ageing Report 2021, Part I)

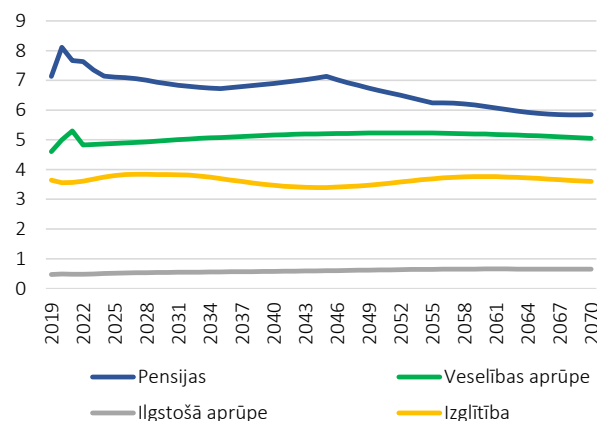
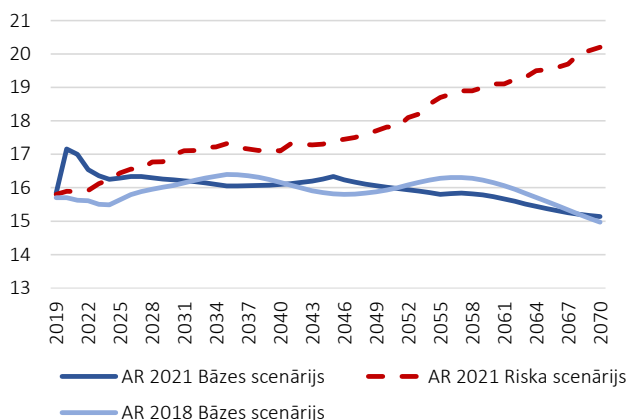
6.4. att. Darbspējīgo iedzīvotāju un nodarbinātības pieaugums, % (Datu avots: Ageing Report 2021, Part I)

Demogrāfiskā un ekonomiskā, it īpaši darba tirgus situācija ilgtermiņā ietekmēs valsts finanšu ilgtspēju, radot ietekmi gan uz nodokļu ieņēmumiem, gan budžeta izdevumiem. Iekasēto nodokļu apjoms lielā mērā būs atkarīgs no nodarbināto skaita tendencēm ilgtermiņā, tāpat budžeta izdevumu pieaugumu ilgtermiņā ietekmēs jau iepriekš uzņemtās saistības pensiju un pabalstu izmaksai, parāda apkalpošanas izdevumi, kā arī ar iedzīvotāju novecošanos saistītu izdevumu pieaugums.

Ekonomiskās politikas komitejas Iedzīvotāju novecošanās darba grupa, ņemot vērā aktualizētās ilgtermiņa demogrāfiskās un makroekonomiskās prognozes, ir aktualizējusi ar iedzīvotāju novecošanos saistīto izdevumu prognozes līdz 2070. gadam. Tuvākajā laikā tās tiks publicētas 2021. gada Novecošanās ziņojuma otrajā daļā.

Atbilstoši bāzes scenārijam ar novecošanos saistītie publiskie izdevumi 2070. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu samazināsies par 0,6 procentpunktiem un būs 15,2% no iekšzemes kopprodukta (skat. 6.5. att.). Tendence izdevumiem ilgtermiņā samazināties kopumā saglabājas līdzīgi kā iepriekšējās prognozēs. Jāatzīmē, ka prognozes sagatavotas pie nemainīgas politikas scenārija, t.i., ņemot vērā tās likumdošanas izmaiņas, kas ir pieņemtas līdz 2020. gada oktobrim.

Pensiju izdevumu prognožu pamatā (skat. 6.6. att.) ir Labklājības ministrijas sagatavotās prognozes, kas paredz pensiju izdevumu īpatsvara iekšzemes kopproduktā samazināšanos no 7,1% no iekšzemes kopprodukta 2019. gadā līdz 5,8% no iekšzemes kopprodukta 2070. gadā. Izdevumu samazināšanos, it īpaši līdz 2025. gadam veicina pensionēšanās vecuma palielināšana, kā rezultātā samazinās pensiju saņēmēju skaits un pirmspensijas vecuma iedzīvotāji ilgāk atrodas darba tirgū.

6.5. attēls. Ar novecošanos saistītie publiskie izdevumi bāzes un riska scenārijā, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Ekonomiskās politikas komitejas Iedzīvotāju novecošanās darba grupa)

6.6. attēls. Ar novecošanos saistītie publiskie izdevumi pa pozīcijām, % no iekšzemes kopprodukta (Datu avots: Ekonomiskās politikas komitejas Iedzīvotāju novecošanās darba grupa)

Jāatzīmē, ka pensiju izdevumu īpatsvara iekšzemes kopproduktā samazināšanās ilgtermiņā visticamāk uzlabos fiskālās ilgtspējas novērtējumu, ko Eiropas Komisija vēl gatavos šā gada otrā pusē, taču vienlaicīgi paliek aktuāls jautājums par pensiju pietiekamību.

Sagatavojot prognozes, galvenokārt tika ņemtas vērā šādas likumdošanas izmaiņas:

- No 2014. gada pakāpeniski tiek palielināts pensionēšanās vecums – ik gadu par trim mēnešiem, līdz 2025. gadā tiks sasniegts 65 gadu vecums. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas.
- No 2018. gada personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir mazāks par 15 gadiem un kurām nav tiesību uz valsts vecuma pensiju, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likumu, sasniedzot noteikto pensionēšanās vecumu, tiek piešķirts un no valsts pamatbudžeta līdzekļiem izmaksāts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. No 2025. gada nepieciešamais apdrošināšanas stāžs – 20 gadi.
- No 2019. gada 1. oktobra vecuma pensijām, kas aprēķinātas par 45 un vairāk gadu apdrošināšanas stāžu, pensiju indeksācijā piemēros faktisko patēriņa cenu indeksu un 80% (iepriekš 70%) no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem.
- No 2019. gada 1. oktobra piemaksas apmērs par vienu apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim (1,50 euro pensijām, kas piešķirtas līdz 1996. gadam, un 1 euro pensijām, kas piešķirtas no 1997. gada), tiek pārskatīts, ņemot vērā faktisko patēriņa

cenu indeksu un 50% no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem.

- Sākot ar 2020. gadu valsts fondētās pensijas kapitālu ir iespēja atstāt mantojumā vai pievienot norādītas personas pensijas kapitālam, gadījumā, ja cilvēks nomirst pirms pensijas vecuma.
- 2020. gada 1. oktobrī tika indeksētas pensijas un atlīdzības vai to daļu apmērs, kas nepārsniedz 454 eiro mēnesī. Indeksētas tiek vecuma, invaliditātes, izdienas un apgādnieku zaudējuma pensijas un atlīdzības, kuras piešķirtas vai pārrēķinātas līdz 2020. gada 30. septembrim.

Tiek prognozēts, ka izdevumi veselības aprūpei ilgtermiņā palielināsies no 4,6% no iekšzemes kopprodukta 2019. gadā līdz 5,1% no iekšzemes kopprodukta 2070. gadā, pamatā ņemot vērā iedzīvotāju novecošanos, palielinoties mūža ilgumam un nepieciešamībai pēc veselības aprūpes pakalpojumiem. 2020.-2021. gadā veselības izdevumu īpatsvars iekšzemes kopproduktā, ņemot vērā gan iekšzemes kopprodukta kritumu, gan papildus finansējumu cīņai ar Covid-19 – medicīnas aprīkojumam, individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, infrastruktūras uzlabošanai – īslaicīgi pieaug līdz 5,0-5,3% no iekšzemes kopprodukta.

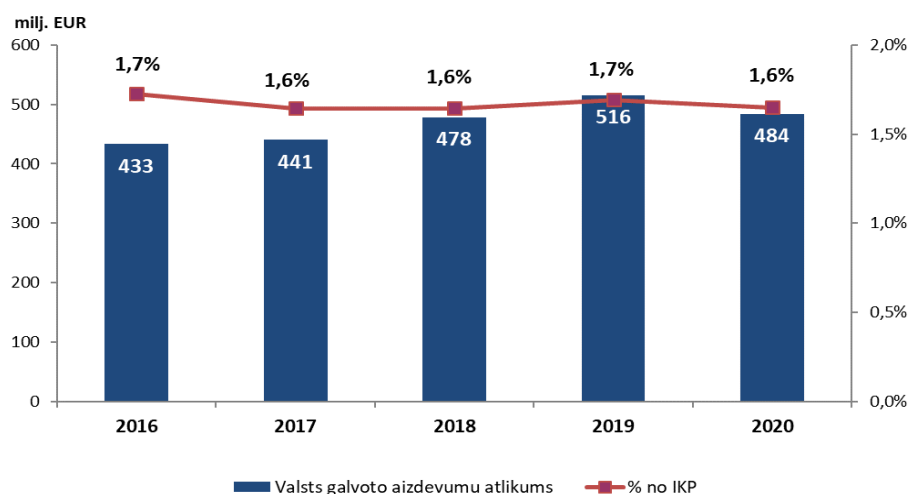
Darba grupa papildus bāzes scenārijam izstrādāja arī vairākus alternatīvos scenārijus pie dažādiem pieņēmumiem, un riska scenārijā tiek prognozēts, ka publiskie izdevumi, kas ir saistīti ar iedzīvotāju novecošanos, pretēji bāzes scenārijam salīdzinājumā ar 2019. gadu varētu palielināties par 4,4 procentpunktiem un 2070. gadā sasniegt 20,2% no iekšzemes kopprodukta. Riska scenārijā galvenokārt palielinātos izdevumi veselības aprūpei un ilgstošajai aprūpei, ņemot vērā gan iespējamo izmaksu sadārdzināšanos, attīstoties tehnoloģijām, gan izmaksām uz 1 saņēmēju konverģējot ar Eiropas Savienības vidējiem rādītājiem.

6.2. Valsts sniegtie galvojumi

Likums “Par valsts budžetu 2020. gadam” jaunus valsts galvojumus neparedzēja, taču noteica, ka saskaņā ar Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu un Attīstības finanšu institūcijas likumu valsts 270,0 milj. *euro* apmērā atbild par akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija Altum" izsniegtajām garantijām. Kā arī, lai Covid-19 izraisītajā ārkārtas situācijā nodrošinātu iedzīvotājiem iespējas saglabāt darbavietas un darba devējiem noturēt darbā savus profesionāļus, pamatojoties uz Likumu par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību, izsniegts Latvijas Republikas galvojums Eiropas Komisijai par dalību Eiropas Savienības atbalsta instrumentā "Bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā (SURE)" par 57,07 milj. *euro*.

Valsts galvojumu apmērs 2020. gada beigās bija 728,7 milj. *euro*, ko veidoja izmaksātā, bet vēl neatmaksātā valsts galvotā aizdevuma daļa 484,4 milj. *euro* un neizmaksātā valsts galvotā aizdevuma daļa 244,3 milj. *euro*. Kopējais

valsts galvoto aizdevumu atlikums 2020. gada beigās bija 484,4 milj. *euro* jeb 1,6% no iekšzemes kopprodukta (skat. 6.7. att.), kas ir par 31,3 milj. *euro* mazāk nekā 2019. gada beigās.

6.7. att. Valsts galvoto aizdevumu atlikums attiecīgā gada beigās (milj. *euro*)

Valsts galvoto aizdevumu portfelī lielāko apjomu veido valsts galvojumi par akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija Altum" saistībām valsts atbalsta programmu īstenošanai (272,5 milj. *euro*), ārstniecības iestāžu galvoto aizdevumu saistības (128,7 milj. *euro*) un valsts galvojumi studējošo un studiju kreditēšanai (66,8 milj. *euro*). Turpmāk paredzams, ka arvien lielāks īpatsvars galvoto aizdevumu portfelī būs mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam un citu valsts atbalsta programmu īstenošanai.

Pastāvot varbūtībai, ka riskantāko valsts galvoto aizdevumu saistības vai to daļa varētu netikt izpildītas noteiktajā termiņā, likumā "Par valsts budžetu 2021. gadam" noteiktas valdības rīcības pieļaujamās robežas, lai segtu izdevumus, kas var rasties, pildot uz valsts budžetu attiecināmās valsts galvotā parāda saistības. Izvērtējot aizņēmēju finansiālo stāvokli, līdzšinējo kredītvēsturi, nodrošinājuma likviditāti un apjomu, kā arī citu pieejamo informāciju, valdības rīcības pieļaujamās robežas riskanto valsts galvoto aizdevumu saistību izpildei 2021. gadā ir noteiktas 0,05 milj. *euro* apmērā.

Neskatoties uz Covid-19 izraisīto ekonomikas kritumu, Covid-19 pirmais vilnis neradīja būtisku ietekmi uz valsts galvojuma saistību izpildi. Šobrīd nav iespējams novērtēt, kādu ietekmi šī vīrusa izplatība atstās uz valsts izsniegtajiem galvojumiem, turpinoties Covid-19 izplatībai.

7. VALSTS FINANŠU INSTITUCIONĀLĀS IEZĪMES

7.1. Vidējā termiņa budžeta plānošana

Atbilstoši likumam “Likums par budžetu un finanšu vadību” vidēja termiņa valsts budžeta plānošana ir process, kurā tiek noteikti pieejamie resursi vidējam termiņam un nodrošināta šo resursu izlietošana atbilstoši valdības noteiktajām prioritātēm. Ar vidēju termiņu saprotams triju gadu periods, ko veido saimnieciskais gads, kuram plāno valsts budžetu, un tam sekojošie divi saimnieciskie gadi.

Kopš 2007.gada valstī tika sagatavots vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas ietvars (turpmāk - vidēja termiņa ietvars) nākamajiem trijiem saimnieciskajiem gadiem, iekļaujot tajā vidēja termiņa valsts makroekonomiskās situācijas analīzi, valdības fiskālās politikas mērķus vidējam termiņam, valsts budžeta ieņēmumu prognozes un maksimāli pieļaujamo valsts budžeta kopējo izdevumu apjomu katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam. Ņemot vērā, ka vidēja termiņa ietvaram nebija juridiski saistošs raksturs un tas tikai indikatīvi norādīja maksimāli pieļaujamo valsts budžeta kopējo izdevumu apjomu vidējam termiņam, radās nepieciešamība nostiprināt vidējā termiņa budžeta plānošanas sistēmu. Līdz ar to tika veikti attiecīgi grozījumi likumā “Likums par budžetu un finanšu vadību” un, sākot ar 2012. gada 1. janvāri, vidēja termiņa budžeta ietvaru, ko kopš 2007.gada apstiprināja Ministru kabinetā, sāka izstrādāt likuma formā kā vidēja termiņa budžeta ietvara likumu attiecīgajiem gadiem, ko apstiprina Saeima. Tādējādi vidēja termiņa budžeta ietvara likumā iekļautajiem sasniedzamajiem finanšu rādītājiem ir juridiski saistošs spēks un uz tiem ir jābalstās gadskārtējā valsts budžeta likuma izstrādāšanā, kā arī turpmāko vidēja termiņa budžeta ietvara likumu izstrādāšanā.

Vidēja termiņa budžeta ietvara likumu izstrādā katru gadu nākamo triju gadu periodam. Turklāt katra nākamā vidēja termiņa budžeta ietvara likuma perioda pirmajam un otrajam gadam tiek izmantoti iepriekšējā vidēja termiņa budžeta ietvara likumā noteiktie rādītāji, kas precizēti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajiem gadījumiem, savukārt trešajā gadā plānotie rādītāji ir jauni. Vienlaikus vidēja termiņa budžeta ietvara likums tiek sasaistīts ar attīstības plānošanas dokumentiem, nodrošinot pieejamo resursu sasaisti ar valdības politikas prioritātēm vidējā termiņā un tas pakļaujas Fiskālās disciplīnas likumā noteiktajiem fiskālajiem nosacījumiem, nodrošinot pārredzamu un atbildīgu fiskālo politiku. Tādējādi vidēja termiņa budžeta ietvara likums ir galvenais instruments fiskālās disciplīnas ievērošanā.

Vidēja termiņa budžeta ietvara likuma darbības perioda pirmais gads tiek detalizēti izvērsti gadskārtējā valsts budžeta likumā. Vidēja termiņa budžeta ietvara likumā katram likuma perioda gadam tiek norādīti vidēja termiņa budžeta mērķi un Nacionālajā attīstības plānā noteiktie prioritārie attīstības virzieni,

valdības fiskālās politikas mērķu formulējums, maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms (arī izdevumu kopapjoms katram budžeta resoram), iekšzemes kopprodukta prognozes, valsts budžeta ieņēmumu prognozes, valsts budžeta finansiālās bilances apjoms (maksimālais deficīta līmenis un vai minimālais pārpalikuma līmenis). Atbilstoši Fiskālās disciplīnas likuma nosacījumiem vienlaikus ar vidēja termiņa budžeta ietvara likumu 2015., 2016. un 2017. gadam tika pirmo reizi izstrādāta fiskālo risku deklarācija, kuras mērķis ir nodrošināt fiskālo risku vispārēju vadību, kā arī fiskālo rādītāju stabilitāti vidējā termiņā. Lai gan likums “Likums par budžetu un finanšu vadību” nosaka, ka vidēja termiņa budžeta ietvara likums tiek izstrādāts pavasarī un tiek iesniegts Saeimā līdz attiecīgā gada 15. maijam, faktiski, saskaņā ar pārejas noteikumiem, vidēja termiņa budžeta ietvara likums tiek sagatavots rudenī un iesniegts Saeimā vienlaicīgi ar valsts budžeta likumu līdz attiecīgā gada 15. oktobrim.

Latvija kā Eiropas Savienības dalībvalsts iesniedz Eiropas Komisijā Stabilitātes programmu. Latvija kā eirozonas dalībvalsts sagatavo arī Vispārējās valdības budžeta plāna projektu, kurā tiek norādītas galveno nākamā gada budžeta rādītāju prognozes – ieņēmumi, izdevumi, deficīts un valsts parāds, ietverot valsts budžetu, pašvaldību budžetu, no valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu budžetu un vispārējā valdības sektorā ieskaitītās komercsabiedrības. Minētā plāna mērķis ir iesniegt Eiropas Komisijai informāciju, kas ļautu tai novērtēt plānotā budžeta atbilstību Eiropas Savienības tiesību normām fiskālās disciplīnas jomā. Ja Eiropas Komisija konstatē, ka budžeta plāns būtiski pārkāpj Eiropas Savienības fiskālās disciplīnas noteikumus, tā var noraidīt budžeta plānu un pieprasīt dalībvalstij veikt izmaiņas un iesniegt to atkārtoti. Tāpat Eiropas Komisija savā atzinumā var sniegt rekomendācijas plāna uzlabošanai. Procedūra paredz, ka nacionālie parlamenti ņem vērā Eiropas Komisijas atzinumu, pieņemot galīgajā lasījumā valsts budžetu.

7.2. Budžeta procedūras, t.sk. valsts finanšu statistikas pārvalde

7.2.1. Budžeta procedūras

Latvijas Republikas Satversme nosaka, ka Saeima ik gadu pirms saimnieciskā gada sākšanās lemj par valsts ienākumu un izdevumu budžetu, kura projektu tai iesniedz Ministru Kabinetā. Gadskārtējo valsts budžeta likumu apstiprina Saeima.

Valsts budžeta līdzekļu izdevumu plānošanā sākotnēji tiek aprēķināti un saskaņoti bāzes izdevumi. Bāzes izdevumu aprēķinu un to sasaistes principus ar vidēja termiņa budžeta ietvara likumu nosaka Ministru kabineta 2012. gada 11. decembra noteikumi Nr. 867 „Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam”. Tādējādi tiek noteikts nepieciešamais izdevumu apjoms, lai

nodrošinātu valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Bāzes izdevumus apstiprina Ministru kabinets.

Kopš 2016. gada kā budžeta procesa sastāvdaļa ir ieviesta pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana, par kuru plašāka informācija ir sniegta 5.1. sadaļā.

Ja attiecīgajos nākamajos saimnieciskajos gados atbilstoši aktuālākajām makroekonomiskās attīstības prognozēm būs pieejami līdzekļi attīstības izdevumiem, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes sagatavo priekšlikumus atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem. Priekšlikumus pasākumiem gatavo, pamatojoties uz Nacionālajā attīstības plānā, Valsts aizsardzības koncepcijā un citos attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem. Tādējādi tiek nodrošināta valstī noteikto prioritāšu sasaiste ar valsts budžetā pieejamajiem resursiem vidējam termiņam.

Aprēķinot maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu kopapjomu, kas sastāv no valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzes izdevumiem un valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta attīstības izdevumiem, Finanšu ministrija pamatojas uz vidēja termiņa budžeta ietvara likumu, prognozēm par makroekonomisko attīstību, kā arī ievēro valstī noteiktos fiskālos nosacījumus. Pamatojoties uz Ministru kabineta apstiprinātiem lēmumiem par bāzes izdevumiem un prioritāro pasākumu finansēšanu, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes izstrādā un iesniedz Finanšu ministrijā budžeta pieprasījumus. Finanšu ministrija sagatavo un iesniedz vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projektu (ar paskaidrojumiem, fiskālo risku deklarāciju, Fiskālās disciplīnas padomes fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumu) un gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu (ar paskaidrojumiem) izskatīšanai Ministru kabinetā.

Lai nodrošinātu sabiedrībai uzskatāmu priekšstatu par resursiem, kādi ir iesaistīti valsts pamatfunkciju īstenošanā un Eiropas Savienības, un citu ārvalstu politiku instrumentu pasākumu ieviešanā, budžets tiek sagatavots šādās sadaļās:

- valsts pamatfunkciju īstenošana (izņemot Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētos un finansētos projektus un pasākumus);
- Eiropas Savienības politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto un finansēto projektu un pasākumu īstenošana.

Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas procesā tiek kompleksi vērtēti un pēc tam valsts budžeta likumā atspoguļoti šādi rādītāji:

- valsts budžeta ieņēmumi sadalījumā pa ieņēmumu veidiem (sadalījumā pa atbildīgajām ministrijām);
- valsts budžeta izdevumi sadalījumā pa programmām (apakšprogrammām) un izdevumu veidiem atbilstoši ekonomiskajai būtībai;
- valsts budžeta finansiālā bilance;
- valsts parāda maksimāli pieļaujamais apjoms saimnieciskā gada beigās;
- valsts vārdā izsniedzamo galvojumu apmērs;
- valsts budžeta aizdevumu kopējais palielinājums;

- valsts budžeta mērķdotāciju apmērs pašvaldībām, kā arī valsts budžeta dotācijas apmērs pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondam;
- pašvaldību aizņēmumu kopējais palielinājums un pašvaldību sniegto galvojumu kopējais palielinājums;
- citi nosacījumi, piemēram, valsts fondēto pensiju shēmas iemaksu likme un iemaksu summa.

Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta paskaidrojumos tiek ietverts makroekonomiskās attīstības scenārija apraksts, fiskālais apskats, ieņēmumu prognožu analīze, valsts budžeta izdevumu plānošanas būtiskākie elementi, ministriju izdevumu paskaidrojumi, valsts budžeta izdevumi funkcionālajā, administratīvajā un ekonomisko kategoriju sadalījumā, kā arī informācija par plānotajiem investīciju projektiem, informācija par valsts finansiālajām saistībām (kopsavilkums), kā arī informācija par budžeta likumprojektu paketes ietvaros veiktajiem grozījumiem normatīvajos aktos. Ministrijas un citas centrālās valsts iestādes paskaidrojumos iekļauj Politikas un resursu vadības kartes, prioritāros pasākumus un to īstenošanas rezultātā sagaidāmos darbības rezultātus un to rezultatīvos rādītājus, optimizācijas pasākumus, kā arī katrai pamatbudžeta vai speciālā budžeta programmai (apakšprogrammai) norāda mērķi, galvenās aktivitātes un izpildītājus, darbības rezultātus un to rezultatīvos rādītājus, finansiālos rādītājus un kopējo izdevumu izmaiņas.

Neatkarīgo iestāžu (tiesas, Valsts kontroles, Tiesībsarga un citas) budžeta pieprasījumiem ir īpaša loma budžeta procesā. Likums “Likums par budžetu un finanšu vadību” nosaka, ka Ministru kabinetam, sagatavojot vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projektu un gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu, ir jāuzklausā neatkarīgo iestāžu viedoklis par attiecīgo iestāžu finansējuma sadaļām, jāpamato Ministru kabineta viedoklis finansējuma samazinājuma gadījumā, kā arī minēto sarunu rezultāti protokola veidā ir jādara zināmi likumdevējam, pievienojot tos attiecīgajiem likumprojektiem.

Valsts budžeta likumprojekta un vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekta izstrādes gaitā notiek Latvijas Pašvaldību savienības un Finanšu ministrijas sarunas, kuru rezultātā tiek sagatavots Ministru kabineta un vidēja termiņa budžeta ietvara likums protokola projekts, kas tiek iesniegts izskatīšanai Ministru kabineta sēdē. Protokola projektā tiek iekļauti jautājumi par pašvaldību nodokļu ieņēmumu, nenodokļu ieņēmumu un citu ieņēmumu prognozēm, valsts budžeta transfertiem pašvaldībām, pašvaldību aizņēmumiem, galvojumiem, ilgtermiņa saistību apmēru un nosacījumiem, pašvaldību finanšu izlīdzināšanu, kā arī citi ar pašvaldību darbību un finansēm saistīti jautājumi. Protokols tiek pievienots gadskārtējā valsts budžeta likumprojektam un vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojektam, Ministru kabinetam to iesniedzot Saeimā.

Ja, sākoties saimnieciskajam gadam, nav stājies spēkā gadskārtējais valsts budžeta likums, finanšu ministrs apstiprina valsts darbībai nepieciešamos valsts budžeta izdevumus, aizdevumu un aizņēmumu limitus ar noteikumu, ka izdevumi nepārsniedz Ietvara likumā attiecīgajam gadam noteikto maksimāli pieļaujamo

valsts budžeta kopējo izdevumu apjomu katrai ministrijai un citai centrālajai valsts iestādei, veicot likumā “Likums par budžetu un finanšu vadību” noteiktās korekcijas.

Atbilstoši likumam „Par pašvaldību budžetiem”, pašvaldības izstrādā savus budžetus ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas.

Ja līdz saimnieciskā gada sākumam pašvaldības budžets nav apstiprināts, pašvaldības izdevumi mēnesī nedrīkst pārsniegt divpadsmito daļu no iepriekšējā gada izdevumiem ar noteikumu, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pašvaldībai nesamazinās izpildāmo funkciju apjoms.

Pašvaldībām likumā “Par pašvaldību budžetiem” ir noteikti stingri nosacījumi budžeta plānošanas un izpildes jomā – pašvaldību budžeta asignējumi nedrīkst pārsniegt budžetā plānotos apjomus.

Ministru kabinetam ir tiesības noteikt valsts un pašvaldību budžeta plānošanas un izpildes papildu nosacījumus, lai nodrošinātu makroekonomisko procesu izraisīto paaugstināto fiskālo, ekonomisko un sociālo risku ietekmes mazināšanas un novēršanas pasākumus un nodrošinātu starptautiskajās saistībās noteikto fiskālo kritēriju izpildi.

7.2.2. Valsts finanšu statistikas pārvaldība

Centrālā statistikas pārvalde apkopo valdības finanšu statistiku atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 549/2013 (2013. gada 21. maijs) par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Eiropas Savienībā prasībām.

Vispārējās valdības sektora (S.13) ietvars Latvijā atbilstoši Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas Eiropas Savienībā metodoloģijai sastāv no trim apakšsektoriem: centrālās valdības apakšsektora (S.1311), pašvaldību apakšsektora (S.1313) un sociālās apdrošināšanas apakšsektora (S.1314).

Atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 10. decembra noteikumu Nr. 1456 “Noteikumi par institucionālo sektoru klasifikāciju” 6. punktam, Centrālā statistikas pārvalde sagatavo un uztur vispārējās valdības sektora sarakstu. Lai sagatavotu sarakstu un lemtu par tajā iekļaujamajām vienībām, Centrālā statistikas pārvalde ievēro Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas Eiropas Savienībā prasības, kā arī Eiropas Savienības Statistikas biroja *Eurostat* rokasgrāmatā par valdības deficītu un valsts parādu definētos principus, kas paredz uz vispārējās valdības sektoru attiecināt valsts un pašvaldību kontrolētas un pārsvarā finansētas kapitālsabiedrības.

Vispārējās valdības sektorā uz 2020. gada 31. decembri bija 850 neatkarīgas budžeta iestādes, no tām centrālās valdības apakšsektorā – 224 iestādes, pašvaldību apakšsektorā – 625 iestādes un sociālās apdrošināšanas fonda apakšsektorā – viena iestāde, bez tam – 147 valsts un pašvaldību kontrolētas un finansētas kapitālsabiedrības, no tām valsts kontrolētas – 57 kapitālsabiedrības, pašvaldību kontrolētas – 90 kapitālsabiedrības.

Centrālā statistikas pārvalde katru ceturksni aprēķina šādus vispārējās valdības sektora rādītājus – ieņēmumus, izdevumus, deficītu, parādu un sagatavo vispārējās valdības ceturkšņa finanšu kontus. Informācija tiek publicēta Centrālā statistikas pārvaldes mājaslapā un nosūtīta uz Eiropas Savienības Statistikas biroju *Eurostat* trīs mēnešus pēc pārskata perioda beigām.

Bez tam Centrālā statistikas pārvalde katru gadu noteiktajos termiņos līdz 1. aprīlim (operatīvie dati) un līdz 1. oktobrim (gala dati) - sagatavo un iesniedz vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju Eiropas Savienības Statistikas birojam *Eurostat*.

Vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikācija tiek sagatavota atbilstoši Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumu Nr. 756 “Kārtība kādā sagatavo vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju” prasībām. Par vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikācijas sagatavošanu un iesniegšanu Eiropas Savienības Statistikas birojs *Eurostat* atbildīgā iestāde ir Centrālā statistikas pārvalde, kura vada regulāras starpinstitūciju darba grupas sanāksmes. Vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikācijas sagatavošanā ir iesaistīti speciālisti no Finanšu ministrijas, Valsts kases, Centrālās finanšu un līgumu aģentūras, Aizsardzības ministrijas un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras. Vajadzības gadījumā tiek piesaistīti speciālisti no citām institūcijām (Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas, Rīgas Domes u.c).

Vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju rezultāti tiek izmantoti valstu izvērtēšanai par to, kā tiek nodrošināta fiskālo rādītāju atbilstība Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumiem ar mērķi īstenot ilgtspējīgas publiskās finanses un fiskālās politikas koordināciju starp dalībvalstīm.

Eiropas Savienības Padomes direktīva 2011/85/ES (2011. gada 8. novembris) par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām nosaka detalizētus noteikumus Eiropas Savienības dalībvalstīm, lai stiprinātu Eiropas Savienības fiskālo un ekonomikas pārvaldību, neveidotu pārmērīgu budžeta deficītu. Finanšu ministrijas mājaslapā tiek publicēti direktīvas 2011/85/ES ietvaros atrunātie fiskālie dati. Turklāt mājas lapā pieejama detalizēta pārejas tabula budžeta datiem no naudas plūsmas pēc nacionālās klasifikācijas uz vispārējās valdības sektora datiem pēc Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas Eiropas Savienībā metodoloģijas. Regulāri tiek publiskota šāda informācija:

- fiskālie dati (mēneša un ceturkšņa dati);
- vispārējās valdības sektora galvojumi (gada dati);
- vispārējās valdības sektora ienākumus nenesošie kredīti (gada dati);
- ārpusbilances publisko un privāto partnerību koriģētā vērtība (gada dati);
- publisko kapitālsabiedrību saistības (gada dati);
- vispārējās valdības sektora līdzdalības vērtība kapitālsabiedrību kapitālā (gada dati).

PIELIKUMI

1a. tabula. Izaugsme un ar to saistītie faktori

	EKS kods	2020	2020	2021	2022	2023	2024
		miļj. euro	Pieaugums %				
1. IKP 2015.gada cenās	B1*g	26 555	-3,6	3,0	4,5	3,2	2,8
2. IKP faktiskajās cenās	B1*g	29 334	-3,6	4,4	6,4	5,2	5,0
IKP pēc izlietojuma 2015.gada cenās							
3. Privātais patēriņš	P3	14 740	-10,0	4,0	10,1	4,0	2,6
4. Sabiedriskais patēriņš	P3	5 056	2,6	2,4	2,4	2,4	2,4
5. Kopējā pamatkapitāla veidošana	P51	6 280	0,2	4,1	7,6	2,5	2,5
6. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53	1661	-	-	-	-	-
7. Eksports	P6	16 967	-2,7	4,3	4,7	4,0	4,0
8. Imports	P7	18 149	-3,3	4,9	5,4	4,0	3,3
Ieguldījums IKP izaugsmē							
9. Kopējais iekšzemes pieprasījums			-5,4	3,7	8,0	3,4	2,6
10. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53		1,3	-0,1	-2,7	-0,1	-0,1
11. Eksporta-importa bilance	B11		0,5	-0,6	-0,7	-0,2	0,3

1b. tabula. Patēriņa cenu izmaiņas

	EKS kods	2020	2020	2021	2022	2023	2024
		līmenis	Pieaugums %				
1. IKP deflators			0,1	1,4	1,8	2,0	2,1
2. Privātā patēriņa deflators			0,8	1,4	2,0	2,0	2,0
3. SPCI izmaiņas (gads pret gadu)			0,2	1,4	2,0	2,0	2,0
4. Sabiedriskā patēriņa deflators			0,4	-0,7	2,2	2,5	2,7
5. Investīciju deflators			1,2	4,0	5,0	5,0	3,6
6. Eksporta (preču un pakalpojumu) deflators			-0,8	1,6	2,4	3,0	3,0
7. Importa (preču un pakalpojumu) deflators			-3,5	1,5	3,0	3,9	4,0

1c. tabula. Darba tirgus attīstība

	EKS kods	2020	2020	2021	2022	2023	2024
		līmenis	Pieaugums %				
1. Nodarbinātība, cilvēki, tūkst		893	-1,9	-0,4	1,0	0,3	0,0
2. Nodarbinātība, darba stundas uz vienu nodarbināto		1 441	-2,4	-0,4	1,0	0,3	0,0
3. Bezdarba līmenis (%)			8,1	8,3	7,1	6,3	5,9
4. Darba ražīgums, uz nodarbināto			-1,8	3,4	3,5	2,8	2,8
5. Darba ražīgums, uz darba stundu			0,6	3,4	3,5	2,8	2,8
6. Atlīdzība nodarbinātajiem, milj. <i>euro</i> , faktiskās cenās	D.1	15 330	1,5	5,2	6,1	5,3	5,0
7. Bruto darba samaksa, <i>euro</i>		1143	6,2	4,0	5,0	5,0	5,0

1d. tabula. Sektoru bilances

% no IKP	EKS kods	2020	2021	2022	2023	2024
1. Tekošais un kapitāla kods	B.9	4,7	4,5	4,4	2,8	2,8
t.sk.:						
- Preču un pakalpojumu bilance		1,2	0,8	0,1	-0,5	-0,6
- Ienākumu un pārvedumu bilance		1,8	1,6	1,8	0,9	1,0
- Kapitāla kods		1,7	2,1	2,5	2,4	2,4
2. Neto aizdevumi/ aizņemšanās privātajā sektorā	B.9	10,0	13,5	7,1	4,1	3,1
3. Neto aizdevumi/ aizņemšanās vispārējās valdības sektorā	EDP B.9	-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
4. Statistiskā novirze		0	0	0	0	0

2a. tabula. Vispārējās valdības budžeta attīstība¹⁷

	EKS kods	2020 ¹⁸	2020	2021	2022	2023	2024
		milj. euro	% no IKP				
Neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-) (B.9) pa apakšsektoriem							
1. Vispārējā valdība	S.13	-1 569,9	-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
2. Centrālā valdība	S.1311	-1 589,7	-5,4	-8,6	-2,5	-1,2	-0,2
3. Pavalsts valdība	S.1312						
4. Vietējā valdība	S.1313	-104,4	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1
5. Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314	124,1	0,4	-0,3	-0,1	0,0	0,0
Vispārējā valdība (S.13)							
6. Kopējie ieņēmumi	TR	11 545,2	39,4	39,3	39,9	39,0	38,6
7. Kopējie izdevumi	TE	13 115,2	44,7	48,6	42,5	40,3	39,0
8. Budžeta bilance	B.9	-1 569,9	-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
9. Procentu izdevumi	D.41	248,4	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7
10. Primārā bilance		-1 321,5	-4,5	-8,6	-1,9	-0,6	0,3
11. Vienreizēji un citi īslaicīgi pasākumi		-55,0	-0,2				
Ieņēmumu sadaļas							
12. Nodokļi kopā (12=12a+12b+12c)		6 300,2	21,5	21,6	21,8	21,7	21,6
12a. Ražošanas un importa nodokļi	D.2	4 180,3	14,3	14,5	14,5	14,4	14,4
12b. Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi	D.5	2 108,5	7,2	7,1	7,3	7,2	7,2
12c. Kapitāla nodokļi	D.91	11,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sociālās iemaksas	D.61	3 022,2	10,3	10,1	10,1	10,1	10,1
14. Īpašuma ienākumi	D.4	218,4	0,7	0,7	0,6	0,5	0,3
15. Pārējie ieņēmumi		2 004,4	6,8	6,9	7,5	6,7	6,6
16. Kopējie ieņēmumi	TR	11 545,2	39,4	39,3	39,9	39,0	38,6
Nodokļu slogs (D.2 ¹⁹ +D.5+D.61+D.91-D.995)		9 365,4	31,9	31,9	32,0	32,0	31,9
Izdevumu sadaļas							
17. Atlīdzība nodarbinātajiem un starppatēriņš	D.1+P.2	5 318,1	18,1	18,3	17,4	16,6	15,9
17a. Atlīdzība nodarbinātajiem	D.1	3 438,1	11,7	11,7	11,1	10,6	10,2
17b. Starppatēriņš	P.2	1 880,0	6,4	6,6	6,3	5,9	5,7
18. Sociālie maksājumi (18=18a+18b)		3 975,5	13,6	14,0	13,5	13,3	13,2
tai skaitā bezdarbnieku pabalsti		243,1	0,8	0,6	0,5	0,4	0,4
18a. Sociālie pārvedumi piegādāti caur tirgus ražotājiem	D.6311, D.63121, D.63131	410,2	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3
18b. Sociālie pārvedumi, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	D.62	3 565,3	12,2	12,6	12,1	11,9	11,9
19.=9. Procentu izdevumi	D.41	248,4	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7
20. Subsīdijas	D.3	465,1	1,6	1,4	1,2	1,1	1,0
21. Bruto kopējā pamatkapitāla veidošana	P.51	1 547,6	5,3	6,0	6,4	5,5	5,8
22. Kapitālo izdevumu transferti	D.9	303,0	1,0	0,2	0,1	0,1	0,0
23. Pārējie izdevumi		1 257,5	4,3	8,1	3,3	3,0	2,4
24.=7. Kopējie izdevumi	TE	13 115,2	44,7	48,6	42,5	40,3	39,0
Valdības patēriņš	P.3	5 773,8	19,7	20,0	18,9	18,1	17,3

¹⁷ Ņemot vērā 3.1.2. nodaļā sniegto informāciju, šajā tabulā budžeta rādītāji 2023. un 2024. gadā ir atspoguļoti pie nemainīgas politikas

¹⁸ Finanšu ministrijas novērtējums

¹⁹ Ieskaitot Eiropas Savienības budžetā iekasēto nodokļu daļu.

2b. tabula. Prognozes pie nemainīgas politikas

	2020	2020	2021	2022	2023	2024
	milj. euro	% no IKP				
1. Kopējie ieņēmumi pie nemainīgas politikas	11 545,2	39,4	39,3	39,9	39,0	38,6
2. Kopējie izdevumi pie nemainīgas politikas	13 115,2	44,7	48,6	42,5	40,3	39,0

3. tabula. Vispārējās valdības izdevumi funkciju sadalījumā

% no IKP	COFOG kods	2019	2024 ²⁰
1. Vispārējie sabiedriskie pakalpojumi	1	3,8	3,9
2. Aizsardzība	2	1,9	2,1
3. Sabiedriskā kārtība un drošība	3	2,2	2,0
4. Ekonomiskā darbība	4	5,3	5,6
5. Vides aizsardzība	5	0,6	0,5
6. Mājoklis un komunālā saimniecība	6	1,0	1,0
7. Veselība	7	4,2	4,2
8. Atpūta, kultūra un reliģija	8	1,5	1,4
9. Izglītība	9	5,8	5,3
10. Sociālā aizsardzība	10	12,1	13,0
11. Kopējie izdevumi	TE	38,4	39,0

4. tabula. Vispārējās valdības parāda attīstība un parāda izmaiņas ietekmējošie faktori 2020.-2024. gadā

% no IKP	EKS	2020	2021	2022	2023	2024
1. Bruto parāds		43,5	48,9	50,3	48,8	48,5
2. Bruto parāda izmaiņas		5,1	7,3	4,3	1,0	2,0
Kopējā parāda izmaiņas ietekmējošie faktori						
3. Primārā bilance		-4,5	-8,6	-1,9	-0,6	0,3
4. Procentu maksājumi	EDP	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7
5. Krājumu izmaiņas		-0,2	-2,0	1,7	-0,4	1,6
Valsts parāda netiešā procentu likme		2,2	1,7	1,7	1,6	1,4
Citi mainīgie						
6. Likvidi finanšu aktīvi		9,1				
7. Neto finansiālais parāds (7=1-6)		34,3				
8. Parāda amortizācija		4,4	4,6	1,9	4,4	2,8
9. Ārvalstu valūtā denominētā parāda īpatsvars		3,7	1,0	1,0	0,9	0,9
10. Vidējā dzēšana		8,09 gadi				

²⁰ Ņemot vērā 3.1.2. nodaļā sniegto informāciju, šajā tabulā budžeta izdevumi 2024. gadā ir atspoguļoti pie nemainīgas politikas

5. tabula. Cikliskā attīstība²¹

% no IKP	EKS kods	2020	2021	2022	2023	2024
1. IKP pieaugums salīdzināmās cenās (%)	B1g	-3,6	3,0	4,5	3,2	2,8
2. Faktiskā budžeta bilance	B.9	-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
3. Procentu izdevumi	D.41	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7
4. Vienreizēji un citi īslaicīgi pasākumi ²²		-0,2	-	-	-	-
5. Potenciālā IKP pieaugums (%)		1,8	2,0	2,2	2,4	2,8
ieguldījums:						
- nodarbinātības		0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3
- kapitāla		0,8	0,9	1,0	1,0	1,0
- kopējās ražošanas faktoru produktivitātes		1,0	1,2	1,4	1,7	2,2
6. Starpība starp faktisko un potenciālo IKP (% no potenciālā IKP)		-4,0	-3,0	-0,9	-0,1	0,0
7. Budžeta bilances cikliskā komponente		-1,5	-1,2	-0,3	0,0	0,0
8. Cikliski koriģētā bilance (2-7)		-3,9	-8,2	-2,3	-1,3	-0,3
9. Cikliski koriģētā primārā bilance (8+3)		-3,0	-7,5	-1,6	-0,5	0,3
10. Strukturālā bilance (8-4)		-3,7	-8,2	-2,3	-1,3	-0,3

6. tabula. Salīdzinājums ar Stabilitātes programmas 2020.-2023. gadam prognozēm

	EKS kods	2020	2021	2022	2023	2024
IKP pieaugums (%)	B1g					
2020.gads (Covid-19 ietekmes scenārijs)		-7,0	1,0	3,5	2,4	-
2021.gads		-3,6	3,0	4,5	3,2	2,8
Izmaiņas		3,4	2,0	1,0	0,8	-
Faktiskā budžeta bilance (% no IKP)	B.9					
2020.gads (Covid-19 ietekmes scenārijs)		-9,4	-5,0	-3,9	-2,7	-
2021.gads		-5,4	-9,3	-2,7	-1,3	-0,3
Izmaiņas		4,1	-4,3	1,3	1,4	-
Vispārējās valdības parāds (% no IKP)						
2020.gads (Covid-19 ietekmes scenārijs)		51,7	52,2	53,3	53,1	-
2021.gads		43,5	48,9	50,3	48,8	48,5
Izmaiņas		-8,2	-3,3	-3,0	-4,3	-

²¹ Ņemot vērā 3.1.2. nodaļā sniegto informāciju, šajā tabulā budžeta rādītāji 2023. un 2024. gadā ir atspoguļoti pie nemainīgas politikas

²² Vienreizējie pasākumi -55 milj. *euro*, tajā skaitā ieņēmumu daļa 33 milj. *euro* apmērā no noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas un nodokļu reformas. Lai atvieglotu datu salīdzināmību starp Latviju un Eiropas Komisiju, strukturālā bilance 2020. gadā ir parādīta kopā ar nodokļu reformas neto ieņēmumu samazinājumu 0,3% no iekšzemes kopprodukta, kas ir īslaicīgs un Latvijas fiskālajā ietvarā tiek atzīts par vienreizējo pasākumu, bet Eiropas Komisija šo efektu ietver strukturālajā bilancē, jo ieņēmumus samazinašos/ izdevumus palielinošos pasākumus Eiropas Komisija neatzīst par vienreizējiem/ īslaicīgajiem pasākumiem.

7. tabula. Publisko finanšu ilgtspēja²³

% no IKP	2019	2030	2040	2050	2060	2070
Ar vecumu saistītie vispārējās valdības budžeta izdevumi	15,8	16,3	15,8	15,7	15,8	15,2
Pensiju izdevumi (valsts pensijām)	7,1	6,9	6,6	6,3	6,2	5,9
Vecuma un priekšlaicīgās pensijas - uz iemaksām balstītās	6,4	6,3	6,0	5,8	5,7	5,3
Citas pensijas (t.sk. invaliditātes, apgādnieka zaudējuma gadījumā)	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6
Ne-sociālās apdrošināšanas pensijas (iesk. minimālās pensijas un minimālā ienākuma nodrošināšanu)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Veselības aprūpes izdevumi	4,6	4,2	4,4	4,5	4,4	4,3
Ilglaicīgās aprūpes izdevumi	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6
Izglītības izdevumi	3,6	3,8	3,5	3,5	3,8	3,6
Sociālās apdrošināšanas iemaksas valsts pensiju speciālajā budžetā	8,4	7,3	7,0	6,7	6,6	6,8
Sistēmiskas pensiju reformas						
Sociālās apdrošināšanas iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Pensiju izdevumi no valsts fondēto pensiju shēmas	-	0,2	0,4	1	1,7	2,2
Pieņēmumi						
Darba produktivitātes (stundā) pieaugums, %	3,3	3,1	2,2	2,0	1,8	1,5
Potenciālā IKP pieaugums, % salīdzināmās cenās	2,7	1,9	1,0	0,6	1,0	1,1
Līdzdalības līmenis, vīrieši (vecuma grupa 20-64)	85,6	84,3	84,2	84,0	85,1	84,7
Līdzdalības līmenis, sievietes (vecuma grupa 20-64)	80,4	79,7	79,8	80,3	81,9	81,2
Līdzdalības līmenis, kopā (vecuma grupa 20-64)	82,9	82,0	82,0	82,2	83,6	83,0
Bezdarba līmenis (vecuma grupa 20-64)	6,4	8,9	7,9	6,9	6,8	6,8
Iedzīvotāji (vecuma grupa 65+), % no kopējā iedzīvotāju skaita	20,7	13,8	13,7	13,7	12,5	13,6

8. tabula. Ārējās vides pamata pieņēmumi

	2020	2021	2022	2023	2024
Īstermiņa procentu likme <i>euro</i> zonā (gada vidējā)	-0,4	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4
Ilgtermiņa procentu likme <i>euro</i> zonā (gada vidējā)	-0,5	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3
EUR/USD kurss (gada vidējais)	1,14	1,21	1,21	1,21	1,21
Nominālais efektīvais maiņas kurss Eiropas Savienībā	3,9	2,3	0,0	0,0	0,0
Pasaules IKP, izņemot Eiropas Savienībā, pieaugums salīdzināmās cenās, %	-3,4	5,2	3,8	3,4	3,4
Eiropas Savienības IKP pieaugums salīdzināmās cenās, %	-6,3	3,7	3,9	2,0	1,2
Pasaules preču un pakalpojumu tirdzniecības apjomu izmaiņas Eiropas Savienības eksporta tirgos, izslēdzot Eiropas Savienību, %	-9,1	6,5	4,6	2,5	2,5
Pasaules preču un pakalpojumu importa apjomu izmaiņas, izslēdzot Eiropas Savienību, %	-9,4	7,5	4,9	2,6	2,6
Naftas cena (<i>Brent</i> , USD par barelu)	43,4	54,7	52,4		

²³ Datu avots: Ekonomiskās politikas komitejas Iedzīvotāju novecošanās darba grupa, *The 2021 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies*.

9a. tabula. Garantiju apjoms

Pasākums		Apstiprināšanas datums	Netiešo saistību maksimālais apjoms (% no IKP)	Faktiskais apjoms (% no IKP)
COVID-19 ²⁴	Kredītu garantijas	24.03.2020	1,0	0,3
	Portfeļgarantijas	24.03.2020	0,9	0,0
	Garantijas lielajiem komersantiem	14.07.2020	0,2	0,0
	Kopā		2,1	0,3
Citi ²⁵	Centrālās valdības un pašvaldību garantijas			1,7
	Kopā			1,7
Kopā			2,1	2,0

9b. tabula. Diskrecionārie pasākumi²⁶

Atbalsta pasākums		EKS kods	Apstiprināšanas datums	Ietekme uz bilanci, % no IKP (izmaiņas pret iepriekšējo gadu)				
				2020	2021	2022	2023	
Atbalsts nodokļu jomā				-0,5	0,4	0,2	-0,1	
	Nodokļu samaksas termiņa pagarināšana vai sadalīšana termiņos līdz 3 gadiem	D2; D5; D61	20.03.2020	-0,2	0,1	0,1	0,0	
	Iespēja nemaksāt IIN avansa maksājumus	D5	20.03.2020	-0,1	0,1	0,1	-0,1	
	Ātrāka PVN pārmaksas atmaksa	D2	20.03.2020	-0,2	0,2	0,0	0,0	
Atbalsts pabalstu jomā				-0,4	-1,1	1,5	0,0	
<i>Pagaidu pasākumi (Covid_19)</i>	Dīkstāves atbalsts uzņēmumu darbiniekiem, patentmaksātājiem, pašnodarbinātajiem	D7	26.03.2020	-0,2	-0,1	0,3	0,0	
	Algu subsīdijas	D7	14.07.2020	-0,2	0,1	0,1	0,0	
	Pabalsts ģimenēm ar bērniem	D7	16.02.2021	0,0	-0,6	0,6	0,0	
	Pabalsts pensionāriem un personām ar invaliditāti	D7	04.03.2021	0,0	-0,4	0,4	0,0	
	Citi			-0,1	-0,1	0,1	0,0	
	Atbalsts aizdevumu un garantiju jomā				-0,7	0,4	0,3	0,0

²⁴ Izmantots 2021. gada iekšzemes kopprodukts.

²⁵ Uz 31.12.2020

²⁶ Izņemot tos pasākumus, kurus plānots finansēt no Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma pārvedumiem.

Pašvaldību aizņēmumu limita palielināšana	P51	30.04.2020	-0,2	0,0	0,1	0,0
Aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	D7	24.03.2020	-0,2	0,1	0,0	0,0
Kredītu garantijas	D7	24.03.2020	-0,1	0,1	0,0	0,0
Portfeļgarantijas	D7	24.03.2020	-0,1	0,1	0,0	0,0
Garantijas lielajiem komersantiem	D7	14.07.2020	-0,1	0,1	0,0	0,0
Aizdevumi un procentu likmju subsīdijas lielajiem komersantiem	D7	02.06.2020	-0,1	0,0	0,1	0,0
Citi			0,0	0,0	0,0	0,0
Atbalsts nozarēm			-2,2	-2,2	4,0	0,3
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	D9	08.05.2020	-0,9	0,8	0,1	0,0
Ar veselības aprūpi saistīts atbalsts	P2; P51; D1; D7	03.03.2020	-0,5	-1,5	1,9	0,0
Finansiālo grūtību mazināšanai lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēm	D3	17.04.2020	-0,1	0,0	0,2	0,0
Valsts autoceļu būvniecībai un tiltu	P51	29.04.2020	-0,3	-0,1	0,3	0,0
Atbalsts pasažieru un kravu pārvadātājiem	D3; D7; D9	14.07.2020	-0,3	0,3	0,0	0,0
Grants apgrozāmajiem līdzekļiem	D7	10.11.2020	0,0	-1,0	1,0	0,0
Augstas gatavības projekti, kas saistīti ar Covid-19 krīzes pārvarēšanu un ekonomikas atlabšanu	P51	18.03.2021	0,0	-0,4	0,1	0,3
Citi			-0,2	-0,2	0,4	0,0
ES fondu finansējuma atbalsts			0,0	0,0	0,0	0,0
Kopā			-3,7	-2,5	6,0	0,2

10. tabula. Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma ietekme

Ieņēmumi no ANM pārvedumiem (% no IKP)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
ANM ieņēmumi iekļauti vispārējās valdības prognozēs	0,0	0,1	0,8	0,8	1,1	1,2	0,6
ANM atmaksas (naudas plūsma) no ES	0,0	0,7	0,5	0,8	0,9	1,1	0,6
Izdevumi, kas tiek finansēti no ANM pārvedumiem (% no IKP)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Kārtējie izdevumi	0,0	0,03	0,3	0,3	0,4	0,4	0,2
Bruto pamatkapitāla veidošana P.51g	0,0	0,05	0,6	0,6	0,7	0,8	0,4
Kapitāla pārvedumi D.9							
Kapitālie izdevumi	0,0	0,05	0,6	0,6	0,7	0,8	0,4

Finanšu ministrs

J. Reirs

Deksne 67083823
Anna.Deksne@fm.gov.lv